

”SAARIJÄRVI ON IHAN NASTA PAIKKA, KUNHAN
SIIHEN OSAA SUHTAUTUA NIIN.”

Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma 2007-2015

Mari Peura
Emilia Piilonen
Noora Salo

Opinnäytetyö
Syksy 2007

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaali- ja terveysala

Tekijä(t) PEURA, Mari PIILONEN, Emilia SALO, Noora	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 129+25	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi ”SAARIJÄRVI ON IHAN NASTA PAIKKA, KUNHAN SIIHEN OSAA SUHTAUTUA NIIN.” Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma 2007-2015		
Koulutusohjelma Sosiaalian koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) HINTIKKA, Timo KOSKIMIES, Helena		
Toimeksiantaja(t) Saarijärven kaupunki		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tehdä Saarijärven kaupungille suunnitelmallinen ja konkreettinen lapsipoliittinen ohjelma lasten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämiseksi. Lapsipoliittisen ohjelman teossa haluttiin ottaa huomioon kuntalaisten mielipide siitä, minkälainen tilanne Saarijärvellä on lasten ja lapsiperheiden palvelujen suhteen. Opinnäytetyössä käsiteltiin yleisti lapsipoliittikkaa Suomessa sekä lapsipoliittisen ohjelman lähtökohtia Saarijärvellä. Saarijärven lapsien ja lapsiperheiden palvelut ja niiden tämänhetkinen tilanne koottiin työhön kattavasti.</p> <p>Lapsipoliittista ohjelmaa varten tehtiin kuntalaiskysely sekä kolme kartoittavaa tutkimusta. Saarijärven kaupunki vastasi kuntalaiskyselyn toteuttamisesta ja opiskelijat keräsivät tietoa esikoululaisille, kolmas- ja kuudesluokkalaisille sekä erityislasten perheille suunnatuilla tutkimuksilla. Esikoululaisilla piirrettiin kuvia esikoulusta, alakoululaisilla kirjoitettiin aineet Saarijärvestä ja erityislasten vanhemmille lähetettiin kyselylomake erityispalveluista. Lisäksi tehtiin yhteistyötä eri hallintokuntien kanssa. Kuntalaiskyselystä ja erityislasten vanhemmilta saatuja kommentteja ja kehittämis ehdotuksia sekä esikoululaisten piirroksia ja alakoululaisten aineita käytettiin pohjana lapsipoliittisen ohjelman laatimisessa. Hallintokunnat kokosivat ohjelmaa varten myös omat suunnitelmansa tulevaisuutta varten.</p> <p>Kuntalaiskyselystä ja tutkimuksista kävi ilmi että kuntalaiset ovat useisiin Saarijärven palveluihin tyytyväisiä, mutta kaupungista löytyi myös paljon kehitettävää. Esikoululaisten lasten piirroksista tuli esille liikuntaa ja liikkumiseen sekä peleihin ja leikkeihin liittyviä toiveita. Alakoululaisten ainesta nousivat esiin erityisesti kehittämistarpeina vapaa-ajanpalvelut, liikkeiden ja yritysten palvelut sekä ympäristötoimen tehtäviin liittyvät asiat. Erityislasten vanhempien vastauksista nousi esiin erityisesti erityisryhmien vapaa-ajan palveluiden puuttuminen, henkilökohtaisten avustajien sekä puhe- ja toimintaterapian tarpeet.</p> <p>Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma toimii pohjana hallintokuntien suunnitelmille. Ohjelmasta löytyvät eri hallintokuntien kehittämishaasteet ja ehdotukset niiden kehittämiseksi. Omiin suunnitelmiinsa hallintokunnat konkretisoivat aikataulut ja toimenpiteet. Lapsipoliittinen ohjelma on hyväksytty Saarijärven kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnassa sekä hallituksessa syksyllä 2007.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lapsipoliittikka, Lapsipoliittinen ohjelma, Saarijärven kaupunki		
Muut tiedot		

Author(s) PEURA, Mari PIILONEN, Emilia SALO, Noora	Type of Publication Bachelor's Thesis	
	Pages 129+25	Language Finnish
Title ”SAARIJÄRVI IS A NICE PLACE TO LIVE, IF YOU JUST HAVE A RIGHT ATTITUDE.” Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma 2007-2015	Confidential ☐ Until _____	
Degree Programme Degree Programme in Social Care		
Tutor(s) HINTIKKA, Timo KOSKIMIES, Helena		
Assigned by City of Saarijärvi		
Abstract <p>The aim of this study was to create a planned and concrete program for developing children and families services in Saarijärvi. The opinion of the people in municipality of Saarijärvi, according the services of the children and families, was considered while making the child-political program. In this study was handled Finnish child policy in general and the starting points of the program in Saarijärvi. The services of children and their families in Saarijärvi at the moment was accumulated comprehensively.</p> <p>There was inquiry for people of municipality and three mapping researches for child-political program. The city of Saarijärvi was responsible of the realization of the inquiry and the students carry through the researches with pre-school, 3th - 6th grade children and families with child of special needs. Preschool children drew pictures of the preschool, school children wrote essays about Saarijärvi and the questionnaires about the special services were sent to the families with a child of special needs. Moreover the co-operation was made between the child-political team and the administration. The results of the questionnaires and three mapping researches were used as a base of drawing up the child-political program. Also the administration draw up their own future plans for this program.</p> <p>According to these studies the inhabitants were satisfied to the services in Saarijärvi, but also there is many things to be developed. The drawings of the preschool children brought out wishes of physical exercise and areas of play and games. School children handled especially development needs of free-time services, services of stores and companies and a segments of the environment department. Family with a child of special needs brought out in their answers especially the lack of the free-time services.</p> <p>The child-political program of the Saarijärvi will take place as a base of the plans of the different departments of the administration. In the program there will be found challenges and proposals of development for departments of the administration. Departments of the administration will concretize time schedules and the achievements to their own plans.</p>		
Keywords Childpolitics, Child-political program, City of Saarijärvi		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 LAPSIPOLITIikka	8
2.1 Lapsipolitiikka Suomessa.....	8
2.2 Lasten ja lapsiperheiden riskitekijät Suomessa.....	10
2.3 Lapsipoliittiset ohjelmat Suomessa.....	14
2.4 Saarijärven kaupungin lapsipoliittiseen ohjelmaan liittyvät asiakirjat.....	15
3 LAPSIPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT SAARIJÄRVELLÄ	17
3.1 Väestörakenne Saarijärvellä.....	17
3.2 Saarijärven kaupungin tavoite ja tarve lapsipoliittiselle ohjelmalle.....	18
3.3 Saarijärvellä aikaisemmin tehtyjä selvityksiä	18
4 SAARIJÄRVEN LAPSIPOLIITTISEN OHJELMAN SISÄLTÄMÄT TUTKIMUKSET	25
4.1 Tutkimukselliset lähtökohdat	25
4.2 Tutkimusprosessien eteneminen	28
4.2.1 Tutkimusten tarkoitus.....	28
4.2.2 Esitestaus	30
4.2.3 Tutkimusten toteutus	31
4.2.4 Aineistojen kokoaminen ja analysointi	34
4.3 Tutkimusten tulokset	38
4.4 Lapsi tutkimuksen kohteena.....	59
4.5 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti	60
4.6 Tutkimusten pohdinta.....	64
5 LASTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT SAARIJÄRVELLÄ: NYKYTILA, KEHITTÄMISHAASTEET JA TOIMENPIDE- EHDOTUKSET	70
5.1 Lasten ja lapsiperheiden yleisimmät palvelut	70
5.2 Sosiaalityö	71
5.3 Päivähoito.....	74
5.4 Lasten ja nuorten huolto	80
5.4.1 Lastensuojelu.....	80
5.4.2 Perheneuvola	85
5.5 Sivistyspalvelut	86
5.5.1 Alakoulu	86
5.5.2 Kansalaisopisto.....	92
5.5.3 Musiikkiopisto.....	93
5.6 Lasten kanssa toimivat kolmannen sektorin tekijät.....	94
5.7 Seurakunta	98
5.7.1 Evankelisluterilainen seurakunta.....	98
5.7.2 Vapaaseurakunta	100
5.8 Vapaa-aikapalvelut.....	101
5.9 Kulttuuripalvelut	105
5.9.1 Kirjasto	106

5.9.2 Museo	107
5.10 Terveystieteiden tutkimuskeskus.....	108
5.11 Erityispalvelut	116
5.12 Ympäristötoimi.....	117
6 POHDINTA.....	119
LÄHTEET	123
LIITTEET.....	131
Liite 1. Taulukoidut toimenpide-ehdotukset	131
Liite 2. Kyselylomake erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille.....	144
Liite 3. Saatekirje erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille.....	148
Liite 4. Lupa-anomus esikoululaisten vanhemmille	149
Liite 5. Lupa-anomus alakoululaisten vanhemmille	150
Liite 6. Saatekirje Tarvaalan alakoululle.....	151
Liite 7. Saarijärvellä toimivat erityisjärjestöt.....	153
Liite 8. Lapsipoliittisen ohjelman prosessikaavio	154
KUVIOT	
KUVIO 1. Mitä hyvää kotikaupungissani on?.....	43
KUVIO 2. Mitä haluaisin kotikaupunkiini tulevan?.....	46
KUVIO 3. Vapaa-ajan palveluiden toiveiden jakautuminen.....	55
TAULUKOT	
TAULUKKO 1. Paavolan esikoululaisten piirrosten teemat esiopetuksen sisältöalueissa.....	42
TAULUKKO 2. Erityisryhmien palveluiden käyttö ja tarve.....	50
TAULUKKO 3. Vanhempien esittämät kehittämishaasteet ja –ideat.....	56
TAULUKKO 4. Koulujen oppilas- ja opettajamäärät syksyllä 2007.....	84

1 JOHDANTO

Lapsen perusoikeuksiin kuuluu kasvu eheään ja tasapainoiseen nuoruuteen ja aikuisuuteen. Lapsuus on elämänvaihe, joka on itsessään arvokas ja jota täytyy vaalia yhteiskunnassamme. Lasten pahoinvointiin täytyy puuttua ja sitä täytyy ehkäistä, jotta lapset voisivat kasvaa tasapainoisiksi aikuisiksi ja saada hyväksytyksi ja rakastetuksi tulemisen kokemuksia. Suomen hallituksen tavoitteena on lapsuus ja nuoruuspolitiikan kehittämisluonnoksen 2007 - 2015 mukaan se, että lapsesta kasvaisi tasapainoinen itseään toteuttava yhteiskunnan jäsen.

Suomen kuntaliitto on antanut jäsenkunnilleen suosituksen käynnistää lapsipoliittisten ohjelmien laadinta kunnissa. Lapsipoliittisen ohjelman tekeminen ja sen käyttäminen suunnitelmallisena oppaana kunnissa on yksi keino ehkäistä lasten pahoinvointia yhteiskunnassamme. Lapsipoliittisen ohjelman tekemisellä saadaan mahdollisuus vaikuttaa lasten ja lapsiperheiden asioihin kunnissa.

Lapsipoliittisen ohjelman tekeminen on lähtenyt Saarijärven kaupungin valtuuston aloitteesta. Saarijärvellä on jo aiemmin tehty nuorisopoliittinen ohjelma. Saarijärven kaupunki teki keväällä 2006 tilauksen Jyväskylän ammattikorkeakoululle opinnäytetyöstä, josta koottaisiin Saarijärvelle lapsipoliittinen ohjelma. Jyväskylän ammattikorkeakoulusta varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan sosionomiopiskelijat Mari Peura (o.s. Taipale) ja Emilia Piilonen sekä erityiskasvatuksen ja vammaistyön sosionomiopiskelija Noora Salo kokosivat opinnäytetyönään lapsipoliittisen ohjelman Saarijärvelle. Lapsipoliittinen ohjelma koostuu tämän opinnäytetyön luvuista 3 ja 5.

Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman tekoa varten koottiin työryhmä lasten kanssa työskentelevistä tahoista. Lapsipoliittinen työryhmä koostui seuraavista toimijoista: sosiaalitoimi (johtava sosiaalityöntekijä Tiina Mankonen, lasten- ja nuortenhuollon sosiaalityöntekijä Anne Taskinen, sosiaalijohtaja Pirjo Kohonen, päiväkodinjohtaja Kaisa Nyrönen-Piispanen, perheneuvolan sosiaalityöntekijä Seija Vuorinen), sivistystoimi (luokanopettaja Miia Äänismaa, vapaa-aikasihteeri Esko Pekkanen), terveydenhuolto (terveydenhoitaja Riitta Pirttiniemi), Mannerheimin lastensuojeluliitto, Saarijärvi sekä Suomenselän Sateenkaarisäätiö (Anna-Maija Koskenlahti), Saarijärven evankelisluterilainen seurakunta (pastori Pirjo Salminen),

sosiaali- ja terveyslautakunta (luottamusmiesedustaja Usko Ohranen), poliisi (vanhempi konstaapeli Seija Hänninen) ja Jyväskylän ammattikorkeakoulu (opiskelijat Mari Peura, Emilia Piilonen, Noora Salo).

Lapsipoliittinen työryhmä asetti lapsipoliittisen ohjelman tekemiselle tavoitteeksi, että ohjelmasta tulisi konkreettinen ja suunnitelmallinen työkalu Saarijärvelle, jota käytettäisiin kunnassa aktiivisesti. Työryhmä päätti myös, että ohjelman pääpaino tulisi olemaan tulevaisuudella ja lasten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämällä. Lapsipoliittisen ohjelman tekemisessä yksi tärkeä tavoite oli myös saada kuntalaisten ääni kuuluviin, erityisesti haluttiin huomioida lasten mielipiteet.

Lapsipoliittista ohjelmaa varten tehtiin neljä erilaista tutkimusta: opiskelijoiden tekemät tutkimukset esikouluikäisille lapsille (Mari Peura), alakoululaisille (Emilia Piilonen) sekä erityislasten vanhemmille (Noora Salo). Opiskelijoiden tutkimusten lisäksi lapsipoliittisesta työryhmästä koottu pientyöryhmä toteutti kuntalaiskyselyn, jossa selvitettiin kuntalaisten tyytyväisyyttä Saarijärven palveluihin lapsille ja lapsiperheille. Tutkimusten tulokset toistuvat opinnäytetyössä kahteen kertaan: ensin tutkimuksista kertovissa luvuissa ja myöhemmin Saarijärven kaupungin palveluista ja niiden kehittämishaasteista kertovissa luvuissa, jotka ovat osa lapsipoliittista ohjelmaa.

Omien tutkimusosioiden tekemisen lisäksi tekstiosioiden kirjoittaminen jaettiin opiskelijoiden kiinnostusten mukaan. Opinnäytetyössä Noora Salo on vastannut pääosin erityislapsiin liittyvien luvuista sekä luvuista 2.4., 3.3 sekä 5.2. Emilia Piilonen on kirjoittanut muun muassa luvut 5.5 - 5.6, 5.8 - 5.10. Mari Peura on vastannut pääasiassa luvuista 3.1 - 3.2, 5.3 - 5.4 sekä 5.12. Suurin osa luvuista on kuitenkin kirjoitettu yhteistyönä.

Tutkimusten tuloksia käytettiin Saarijärven lapsipoliittisessa ohjelmassa lasten ja lapsiperheiden palvelujen tavoitteiden ja toimenpide-ehtotusten pohjana. Tutkimusten lisäksi tavoite- ja toimenpide-ehtotukset perustuvat eri hallintokuntien näkemyksiin tulevaisuudesta. Lapsipoliittinen työryhmä kutsui vuorollaan eri hallintokunnat kokouksiin, jossa käsiteltiin tulevaisuuden tavoitteita ja toimenpide-ehtotuksia. Kokousten jälkeen eri hallintokunnat kirjasivat omat tavoitteensa ja toimenpide-ehtotuksensa ja lähettivät ne opiskelijoille lapsipoliittiseen ohjelmaan kirjausta varten.

Lapsipoliittisen työryhmän toiveesta toimenpide-ehdotukset kirjattiin myös taulukkomuotoon lapsipoliittisen ohjelman loppuun (ks. liite 1). Hallintokunnat tekevät lapsipoliittisen ohjelman kehittämisehdotusten pohjalta omat tarkemmat suunnitelmansa aikatauluineen ja konkreettisine toimenpide-ehdotuksineen.

Lapsipoliittinen työryhmä teki päätöksen siitä, että lapsipoliittinen ohjelma on tehty vuosille 2007 - 2015 ja näiden vuosien aikana ohjelmaa päivitetään keväällä 2011 sekä keväällä 2015. Lapsipoliittisen ohjelman päivityksestä huolehtii lasten ja perheiden palveluiden vastuualueen esimies. Lapsipoliittinen ohjelma on saatavissa hyväksymisen jälkeen Saarijärven kirjastosta sekä Saarijärven kaupungin internetsivuilla. Opinnäytetyö löytyy myös Saarijärven kirjastosta sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston tietokannasta sähköisenä opinnäytetyönä.

2 LAPSIPOLITIikka

2.1 Lapsipolitiikka Suomessa

Perhe on yhteiskunnan perusyksikkö. Lapsiperheet muodostavat keskeisen väestöryhmän Suomessa. Suomen väestöstä alle 18-vuotiaita lapsia on 25%. Lapsille ja lapsiperheille kohdentuu merkittävä osa julkisen hallinnon voimavaroista. Kunnan tehtävänä on edistää asukkaiden hyvinvointia ja kestäväää kehitystä alueellaan. Toteutetut ratkaisut vaikuttavat pitkäkestoisesti tulevaisuuteen. (Suomen kuntaliitto 2000b, 7.)

Lapsuus on arvokas ja ainutkertainen asia ihmisen elämässä. Lapsi rakentaa tulevaisuuttaan tämän päivän ratkaisuista sekä lapsuudelle annetuista mahdollisuuksista. Yhteiskunnan tulevaisuuden kannalta yksi keskeinen asia on tarjota terve sekä hyvinvoiva lapsuus ja nuoruus tämän päivän lapsille. Yhteiskunnan tulee antaa lapsille tasapainoinen kasvu- ja kehitysympäristö, jotta lapsi saa mahdollisuuden kasvaa terveeseen ja hyvinvoivaan aikuisuuteen. Lapsipolitiikan tärkein tehtävä on tarjota lapsille turvattu elinympäristö sekä taata tasavertaiset mahdollisuudet huolenpitoon ja koulutukseen asuinpaikasta ja sosiaalisesta taustasta riippumatta. (Suomen kuntaliitto 2000, 5,7.)

Lapsipolitiikalla

- **Varmistetaan** turvallinen lapsuus. Keskustellaan vanhemmuudesta ja sen tukemista myös yhteiskunnan keinoin, lasten kanssa työskentelevien kasvatustyöstä sekä liikenteen ja yhdyskunnan turvallisuuden lisäämisestä ja vaikeissa elämäntilanteissa elävien lasten erityisestä suojelusta.
- **Huolehditaan** lapsuuden voimavaroista lapsen eri kehitysvaiheissa ja perheen elämäntilanteissa. Tällöin tarkastellaan esimerkiksi perheen ja työelämän yhteensovittamista, tukia, palveluiden saantia omalla äidinkielellä sekä kasvun mahdollistumista erilaisissa avoimissa voimavarakeskuksissa kuten kouluissa ja päiväkodeissa.
- **Edistetään** lapsen mahdollisuuksia toimia aktiivisena kuntalaisena. Pohditaan muun muassa yhteisöjen toimintatapoja sekä mahdollisuuksia tasa-arvoiseen koulutukseen. Sosiaaliset valmiudet eivät tule itsestään, vaan ne syntyvät osallistumisen ja kuulluksi tulemisen kautta. (Mts. 8.)

Kuntaliitto on laatinut lapsipoliittisen ohjelman, jonka tehtävänä on toimia lapsipoliittisen keskustelun virittäjänä. Sen tavoitteena on nostaa lapsen näkökulma tärkeäksi keskustelunaiheeksi; arvioida lapsia, nuoria ja perheitä koskevia asioita ja sen pohjalta kehittää lapsipoliittista päätöksentekoa. Tavoitteena on myös saattaa yhdessä sovitut lapsipoliittiset tavoitteet ja toiminta osaksi muuta vakiintunutta toiminnan suunnittelua ja toimintatapoja sekä vaikuttaa valtakunnallisiin linjanvetoihin ja tukea paikallista työtä muun muassa kunnissa. Kuntaliitto on antanut kehotuksen sekä ohjeet kunnille lapsipoliittisen ohjelman laatimisesta. (Suomen kuntaliitto 2000, 5, 9.)

Kuntaliiton tiedotteen mukaan lapsipoliittisista ohjelmista koetaan olevan hyötyä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisessä. Lapsipoliittiset ohjelmat ovat edistäneet kunnan eri sektoreiden yhteistyötä sekä yhteistyötä seurakuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Ohjelmat tukevat kuntien suunnittelua ja päätöksentekoa ja niistä on ollut lisäksi konkreettista hyötyä. Lähes puolessa kunnista ohjelman myötä on kehitetty palvelujen saatavuutta ja laatua. (Lapsipolitiikka 2006.)

2.2 Lasten ja lapsiperheiden riskitekijät Suomessa

Suomessa suurella osalla lapsista ja nuorista elämä sujuu hyvin. Lasten ja nuorten maailma sisältää kuitenkin paljon paineita, josta johtuvaa pahoinvointia ja siitä aiheutuvia seurauksia ei pystytä tunnistamaan riittävän ajoissa. Lasten kohdalla ongelmat liittyvät usein vanhempien kyvyttömyyteen vastuulliseen vanhemmuuteen, kasvatukseen sekä köyhyyteen. Viime vuosina huono-osaisuus on kasaantunut pienelle osalle väestöä. Pienellä joukolla on suuret ongelmat, jotka tulevat kalliiksi inhimillisesti ja kansantaloudellisesti. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman luonnos 2007 - 2011.)

Lasten pahoinvointi ja turvattomuus näkyy yhteiskunnassamme muun muassa lasten masentuneisuutena, muina psyykkisinä ongelmina, ahdistuneisuutena, levottomuutena, ongelmina koulussa, päihteiden käyttönä sekä pelkona ja vetäytymisenä. Lapset voivat syrjäytyä yhteiskunnasta jo hyvin varhain. (Suomen kuntaliitto 2000, 15.) Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen häiriintyminen saattaa johtaa negatiivisiin muutoksiin kasvatuskäytännöissä ja näin lisätä lasten sekä nuorten ongelmakäyttäytymistä ja pahoinvointia. Nuorissa perheissä ongelmat liittyvät usein asumiseen, työhön ja toimeentuloon. (Lastensuojelun keskusliitto 2005, 8.)

Talous ja työ lapsiperheissä

Bardyn, Salmen ja Heinon (2001) mukaan lapsiköyhyyden vähentäminen on ollut yksi hyvinvointiyhteiskunnan päätavoitteista. Kansainvälisesti katsottuna suomalaisten lasten köyhyysaste on matala. Kehitys on kuitenkin lähtenyt 1990-lopulla alaspäin. Kaikista alle 18-vuotiaista lapsista kuului köyhyysrajan alittaneisiin perheisiin vuonna 1998 12 %. 1990-loppupuolella pienituloisten lapsiperheiden huoltajista noin puolet oli ammatissa toimivia ja runsaan kolmanneksen huoltaja oli pitkäaikaisesti työtön. Taloudellinen tilanne on erityisen heikko perheissä, jossa työttömyys on kestänyt pitkään. Työttömyys aiheuttaa perheissä toimeentulon heikkenemisen lisäksi myös psykososiaalisen elämänpiirin kaventumista. Työttömyys ja perheen muut taloudelliset paineet heijastuvat lapsiin perheen sisäisen ilmapiirin välityksellä. (Mts. 35 - 37.)

Perhepoliittisen tuen kokonaisuus muodostuu palveluista ja tulonsiirroista. Tuen tavoitteena on kattaa lasten huollosta ja hoidosta aiheutuvia kuluja, jotta lapsesta ei aiheudu liiallista taloudellista rasitusta perheelle. Lapsiperheiden tulonsiirrot ovat kuitenkin jääneet jälkeen. Vuoden 1992 jälkeen on toteutettu kaikkien alle kouluikäisten lasten oikeus kunnan järjestämään päivähoitoon, lapsilisien tasoa on sekä nostettu että laskettu, perhepoliittiset verovähennykset on poistettu ja kotihoidon tuen tasoa on leikattu. Uutena tukimuotona on toteutettu pienten lasten yksityisen hoidon tuki. (Mts. 41.)

Stakesin toimeentulotilaston mukaan lapsiperheiden osuus toimeentulotuen saajina on pysynyt ennallaan viimeisen kymmenen vuoden ajan. Noin joka neljännessä toimeentulotukea saaneessa perheessä on lapsia. Merkittävä ero on kuitenkin kahden ja yhden huoltajan perheissä toimeentulotuen saajina. Yksinhuoltajaperheiden taloudellinen ahdinko on paljon tavallisempaa kuin muilla perhetyypeillä. Vuonna 2004 27 % yksinhuoltajaperheistä sai toimeentulotukea. Vastaava luku avio- tai avopareilla, joilla on lapsia, oli 5 %. (Heino & Lamminpää 2006.)

Bardyn ja muiden (2001) mukaan lapsiperheiden vanhemmat tekevät paljon työtä. Työssäkäynti on yleisempää lapsiperheissä kuin keskimääräisesti muissa kotitalouksissa. Työtahti on viime vuosina kiristynyt, ylitöitä tehdään paljon, tehokkuusvaatimukset ovat kasvaneet ja arviointi lisääntynyt. Työntekijät tekevät töitä paineiden alla. Kaikella tällä on seurauksensa paitsi töissä oleville myös heidän lapsilleen. Moni työntekijä tuntee, että aikaa jää liian vähän perheelle. Pienten lasten vanhemmat toivovat muita työntekijöitä useammin voivansa vaihdella työaikaansa elämäntilanteensa mukaan. (Mts. 48, 54; Lastensuojelun keskusliitto 2005, 8.)

Päivähoito

Bardyn ym. (2001) mukaan koti on lapsen tärkein ensimmäinen elämänpiiri. Kodin rinnalla päivähoito, esikoulu tai koulu muodostaa lapsen jokapäiväisen kasvuympäristön. Päivähoito perustuu sekä työvoima- ja sosiaalipoliittisiin että hoidolliskasvatuksellisiin tavoitteisiin. Alle kouluikäisellä lapsella on ollut vuodesta 1996 lähtien oikeus saada kunnan järjestämä päivähoitopaikka. Kunnallisen päivähoidon vaihtoehtona perheillä on ollut 1990-luvun alusta asti mahdollisuus valita lasten hoitaminen kotona kotihoidon tuen turvin, sekä vuodesta 1997 yksityisen päivähoidon valitsevilla on ollut oikeus saada yksityisen hoidon tuki. Noin puolet

kaikista alle kouluikäisistä lapsista hoidetaan edelleen kotona ja alle vuoden ikäisistä lapsista lähes kaikki. (Mts. 69.)

Vanhempien epäsäännöllisten työaikojen vuoksi noin seitsemän prosenttia alle kouluikäisistä lapsista on vuorohoidossa. Kuutisen prosenttia lapsista tarvitsee Suomessa erityispäivähoitoa. Päivähoitopaikka on myönnetty lastensuojelun tukitoimena yhdelle prosentille päivähoitossa olevista lapsista. Erityispäivähoidon tukitoimista on kuitenkin pulaa, ja henkilöstön mahdollisuudet muiden asiantuntijoiden tukeen, konsultaatioon tai työnohjaukseen ovat riittämättömät. Suomalaiset vanhemmat pitävät suomalaisen päivähoiton laatua yleensä hyvänä. Päivähoitoa kuitenkin myös kritisoidaan. Lapsiryhmien kokoa pidetään kunnallisissa päiväkodeissa liian suurena. Joka neljännen perheen päivähoitomaksut ovat nousseet ja joka kahdeksan laskeneet. Kotihoidon tuen saajat ovat useimmiten kokeneet taloudellisen tuen heikentyneen ja yksityisen tuen saajat puolestaan parantuneen. (Mts.70.)

Lastensuojelu

Kunnan tehtävänä on lastensuojelulain (1983) pykälien 4 ja 6 mukaan järjestää lastensuojelu sellaiseksi, kun kunnan esiintyvä tarve edellyttää. Sosiaalilautakunnan tai vastaavan toimielimen on hyväksyttävä yleiset perusteet ja ohjeet lautakunnan alaisen lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Toimielimen sekä kunnan muiden viranomaisten on seurattava ja kehitettävä lasten ja nuorten kasvuoloja sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä. Toimielimen on myös välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista sekä sosiaalisista ongelmista ja annettava asiantuntija-apua kunnan viranomaisille, kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille. Lastensuojelulain (1983) pykälän 2 mukaan kunnan tehtävänä on yksilö- ja perhekohtaisessa lastensuojelutyössä vaikuttaa lasten kasvuoloihin, tukea lasten huoltajia kasvatuksessa sekä järjestää perhe- ja yksilökohtaisia tukipalveluja (avohuollon tukitoimet, sijaishuolto, huostaanotto ja jälkihuolto). (Rousu 2004, 3.)

Vuonna 2006 Suomessa oli lastensuojelun avohuollon asiakkaana 59 069 lasta ja nuorta, joista uusien asiakkaiden osuus oli 29.5 %. Avohuollon piirissä olevien lasten ja nuorten kokonaismäärä on kasvanut viime vuosina. (Lastensuojelu 2006.)

Lastensuojelun avohuollon asiakkuus on yhä enemmän sosiaalityön varassa. Tämä tarkoittaa henkilökohtaiseen tukeen ja pitkäaikaiseen vuorovaikutussuhteeseen

perustuvaa työtä tilanteessa, jossa sosiaalityöntekijällä ei ole tarjota riittävästi perhekohtaisia palveluja. (Bardy ym. 2001, 90.)

Vuonna 2006 kodin ulkopuolelle oli sijoitettu 15 628 lasta ja nuorta. Edellisestä vuodesta sijoitettujen määrä kasvoi 312 lapsella ja nuorella. Sijoitettujen kokonaismäärä on kasvanut viime vuosina 2 - 5 % vuodessa. Vuonna 2006 alle 18-vuotiaista lapsista 1,2 % oli sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Kaupungeissa vastaava osuus oli 1,4 % ja puolestaan taajamissa ja maaseudulla selvästi pienempi (0,7 %). Sijoitetuista lapsista ja nuorista 35 % oli perhehoidossa, 49 % laitoshoidossa sekä 16 % muussa hoidossa. Perhesijoitusten osuus on laskenut jo pitkään tasaisesti ja puolestaan laitoshoidon kasvanut. Vuoden 2006 sijoitustiedon mukaan huostaanotettujen lasten määrä Suomessa oli 9532 lasta. Huostassa olevien kokonaismäärä on kasvanut 2 - 6 % vuosivauhtia. (Lastensuojelu 2006.)

Uusi lastensuojelulaki tulee voimaan vuoden 2008 alusta ja tuon mukanaan monenlaisia haasteita. Uusi laki velvoittaa kuntia ja yksityisiä palveluntarjoajia lisäämään lastensuojelun työntekijöitä. Lailla edistetään viranomaisyhteistyötä sekä parannetaan lapsen, vanhempien ja huoltajien oikeusturvaa. Laki on merkittävä kokonaisuudistus, jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen lastensuojelua toteutettaessa. (Eduskunta 2007.)

Perheiden hajoaminen ja avioerot

Vanhempien parisuhteeseen ja avioliittoon liittyvät ongelmat vaikuttavat suuresti lapsen elämään. Joskus vaikean parisuhteen päättymisen voi olla lapsen kannalta helpotus, mutta se voi myös olla suuri menetys lapselle ja horjuttaa lapsen perusluottamusta läheisten ihmissuhteiden pysyvyyteen sekä turvallisuuteen. Tällä hetkellä Suomessa arviolta 30 000 lasta joutuu vuosittain kokemaan vanhempiensa eron. Erityisesti lasten kehitystä uhkaa se, jos vanhempien välit eron jälkeen jäävät pysyvästi riitaisiksi tai vanhempien sitoutuminen lapseen heikkenee. Vahingollisia lapsen kannalta ovat myös huoltoriidat, joten niiden ennaltaehkäisy ja mahdollisimman nopea puuttuminen niihin olisi tärkeää. Lapsen edun mukaista olisi eronneiden vanhempien keskinäinen luottamus ja toisen arvostaminen. Tärkeää olisi saada lasten ja aikuisten eroryhmät sekä ohjattu vertaistuki osaksi yhteiskunnan palvelujärjestelmää. (Lastensuojelun keskusliitto 2005, 10 - 12.)

Media

Nykypäivän mediamaailman elämäntapamallit vaikuttavat usein lapsiin ja vanhempiin. Yksittäiset perheet ja vanhemmat eivät pysty yksin eristämään lasta ympäröivän yhteiskunnan vaikutuksilta. Mediaviihteen raaistuminen sekä sen alatyöli ovat nykyään myös lasten ulottuvilla, mutta samalla lasten vanhempien kontrollin ulottumattomissa. Keskustelua käytiin jo 1980 luvulla lasten ja aikuisten maailman rajojen katoamisesta mediassa. Erilaisten sähköisten viestimien kehitys on ollut huimaavaa, ja esimerkiksi internetin myötä aikuisten maailma on yhä helpommin osa myös lasten maailmaa. (Lastensuojelun keskusliitto 2005, 13.)

Lastensuojelun keskusliiton (2005) mukaan internetin kehitys on tuonut mukanaan positiivisiakin puolia, mutta näistä huolimatta se on usein kuitenkin uhka lasten hyvälle elämälle. Sen avulla lapset saavat helposti käsiinsä heille sopimatonta aineistoa ja se on myös mahdollistanut esimerkiksi pedofiilien kontaktit lapsiin aikaisempaa helpommin. Median kehittyminen koskee myös asiaohjelmia kuten uutisia, joissa tänä päivänä näytetään usein kuvia sodista ja onnettomuuksista. Median kaupallistumisen myötä sen sivistysroolia on uhannut viihteellisyys. (Mts. 13.)

2.3 Lapsipoliittiset ohjelmat Suomessa

Kuntaliiton tekemä lapsipoliittinen ohjelma on ollut useassa Suomen kunnassa lapsipoliittisen ohjelmatyön edistäjä. Suomen kuntaliitto yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön sekä Lastensuojelun keskusliiton kanssa on seurannut kuntien lapsipoliittisten ohjelmien etenemistä ja toteuttamista. Vuonna 2005 lapsipoliittisia ohjelmia oli valmiina yhteensä 107 kunnassa ja tekeillä olevia tai päätös tekemisestä oli 174 kunnassa. Näissä kunnissa asuu 83 % maan lapsiväestöstä. Kunnissa laaditut ohjelmat on yleensä tehty yhteistyössä eri hallintokuntien ja muiden toimijoiden kuten seurakunnan sekä järjestöjen kanssa. Ohjelmien laatiminen on edistänyt yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Kuntien ohjelmat ovat sisältäneet usein lasten ja perheiden hyvinvoinnin lisäämiseen suuntaavia suunnitelmia ja toimenpide-ehdotuksia. Kunnissa, joissa lapsipoliittinen ohjelma on tehty, on niistä havaittu olevan konkreettista hyötyä. Lähes puolet kunnista on ohjelman myötä kehittänyt palveluidensa saatavuutta ja laatua. (Paavola, Rousu & Laiho 2006, 8 - 9; Lapsipoliitiikka 2006.)

Yhdentoista kunnan lapsipoliittiset ohjelmat, esimerkiksi Espoon, Iisalmen ja Tampereen ohjelmat, ovat luettavissa kuntaliiton sivuilla osoitteessa:
http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;5652;39057;58532
 (Lapsipolitiikka 2006.)

2.4 Saarijärven kaupungin lapsipoliittiseen ohjelmaan liittyvät asiakirjat

Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma perustuu Kuntaliiton lapsipolitiikkaan, joka kytkeytyy lapsen oikeuksien sopimukseen sekä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukseen, kansalliseen lapsilainsäädäntöön ja perusoikeussäädöksiin (Suomen kuntaliitto 2000, 8).

Lapsen edun ensisijaisuus on keskeinen periaate kaikessa lapsia koskevassa lainsäädännössä. Tärkeimmät lasten asemaa ja oikeuksia koskevat lait Suomessa ovat perustuslaki (731/1999), lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettu laki (361/1983), lastensuojelulaki (683/1983), nuorisolaki (72/2006), perusopetuslaki (628/1998) sekä lasten päivähoidosta annettu laki (36/1973). (Lapsiasiavaltuutettu 2006.)

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen pääperiaatteet

Suomi on sitoutunut lain tasoisella päätöksellä vuonna 1991 noudattamaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta. Sopimukseen sitoutumalla kukin maa sitoutuu samalla sopimuksen artiklojen tunnetuksi tekemiseen maassaan. Sopimuksen pääperiaatteet ovat syrjinnän kieltä (artikla 2), lapsen etu (artikla 3), lapsen oikeus elämään, henkiinjäämiseen ja kehitykseen (artikla 6) sekä lapsen oikeus osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja lapsen näkemysten huomioon ottaminen (artikla 12) (Pelastakaa Lapset 2001, 100-101.) Yleissopimuksen tavoitteet tiivistetään käytännössä usein kolmen P:n periaatenipuksi: a) lapsen osallistumisoikeuksiin b) lapsen osuuteen yhteiskunnan voimavaroista sekä c) lapsen oikeuksiin erityiseen suojeluun – Participation, Provision, Protection (Suomen kuntaliitto 2000, 8).

Lasten oikeuksien yleissopimus korostaa lapsen edun merkitystä kaikessa lapsia koskevassa päätöksenteossa ja viranomaistoiminnassa kaikilla hallinnon eri tasoilla.

Lapsen etu tulee huomioida yksittäistä lasta koskevassa päätöksenteossa ja toimenpiteissä sekä koko lapsiväestöä koskevassa valtakunnallisessa ja kunnallisessa päätöksenteossa. (Pelastakaa Lapset 2001, 101.)

Kolmen P:n periaate

Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman pohjana on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmen P:n periaate (Participation, Provision, Protection). Participation periaatteen mukaisesti lapsella on mahdollisuus toimia aktiivisena ja osallistuvana kuntalaisena ja toteuttaa omaa erityislaatuistaan. On tärkeää, että lapsen omaa erityislaatuista kunnioitetaan ja lapsen tulevaisuuden suunnitelmien toteutumista edistetään. Lapsella on oikeus omaan kulttuuriperinteen ja äidinkielen pohjalta tapahtuvaan kasvuun. On tärkeää, että jokainen lapsi ja nuori voi opiskella tasa-arvoisesti tavoitteidensa, taipumustensa ja valintojensa mukaisesti. Yksi tärkeä osa alue Participation periaatteessa on se, että aikuiset ovat kiinnostuneita lapsen näkemyksistä. Aikuisella täytyy olla aikaa olla kiinnostunut lapsen näkemyksistä ja lapsen täytyy voida osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin kysymyksiin. Lapsipolitiikkaa harjoitetaan pitkäjänteisesti. Yhteiskunnassa seurataan ja arvioidaan säännöllisesti lasten terveyden ja hyvinvoinnin kehitystä ja tehdään sen pohjalta tarvittavat päätökset. (Suomen kuntaliitto 2000, 12.)

Provision periaatteessa keskeistä on se, että lapsuuden voimavaroista huolehditaan lapsen eri kehitysvaiheissa ja perheen erilaisissa elämäntilanteissa. Tämän toteutumiseen tarvitaan lasten ja lapsiperheiden monipuoliset palvelut sekä lapsen ja perheen yhteisössä toimivia erilaisia voimavarakeskuksia, muun muassa päivähoitoyksiköjä, kouluja ja kirjastoja. Lähipalveluna saatavat, hyvin toimivat peruspalvelut tukevat lasten ja perheen arkea ja ennalta ehkäisevät vaikeuksia sekä vaikeuksien kasaantumista. Lapsen ja perheen yhteisössä elävä eri-ikäinen ja erilaisista olosuhteista ja kulttuurista lähtöisin oleva väestö on lapsiperheille voimavara. Yhteiskunnallisten päättäjien ja yritysmaailman tulisi arvostavaa perheen tehtävää ja lapsuutta. Tämä toteutuu esimerkiksi, jos työelämä joustaa lasten ja lapsiperheiden elämäntilanteiden ja tarpeiden mukaan. Sosiaaliturva mahdollistaa sekä vastuullisen vanhemmuuden että vastuullisen työnteon. (Mts.11.)

Suomen kuntaliiton (2000) mukaan protection periaatteessa keskeistä on, että lapsuus ja nuoruus ovat turvallisia ja terveyttä edistäviä. Lapsella on oikeus vanhempiinsa ja

terveeseen kasvuun. Tämä toteutuu esimerkiksi, kun lapsen lähellä on turvallisia aikuisia, lasta kunnioitetaan, häntä rakastetaan ja hän saa tarvitsemaansa ohjausta. Julkinen valta tukee perheiden tehtävää ja turvallisen lapsuuden toteutumista esimerkiksi tukemalla lasten oikeutta päihteettömään ja väkivallattomaan lapsuuteen sekä tukemalla perheitä taloudellisesti ja tuottamalla lapsille ja lapsiperheille palveluja. Lapsella täytyy olla myös mahdollisuus elämyksiin ja kokemuksiin sosiaalisesti, fyysisesti ja henkisesti turvallisessa toimintaympäristössä. (Mts.10 - 11.)

3 LAPSIPOLIITTISEN OHJELMAN LÄHTÖKOHDAT SAARIJÄRVELLÄ

3.1 Väestörakenne Saarijärvellä

Saarijärvi on pieni kaupunki luoteisessa Keski-Suomessa. Saarijärvi on kokonaispinta-alaltaan 1030 km². Saarijärven maapinta-ala on 888 km² ja vesipinta-ala puolestaan 142 km². Vuonna 2007 Saarijärven asukasluku on 9959 asukasta (Puttonen 2007). Luku on vuodesta 1996 pienentynyt tasaiseen tahtiin. Vuonna 1996 Saarijärvellä oli 10753 asukasta. (Yleistä 2006.)

Väestöennusteesta (2005) käy selville, että Saarijärven lapsiluku on selvästi vähenemään päin. Kuusivuotiaita tai sitä nuorempia lapsia ennustettiin Saarijärvellä olevan vuonna 2005 625 lasta. Vuonna 2030 samanikäisiä lapsia ennustetaan enää olevan 507. 7 - 12-vuotiaita lapsia ennustettiin olevan vuonna 2005 703 ja määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2030 mennessä jopa 493 lapseen.

Väestön määrän ennustetaan vähenevän vuoteen 2040 mennessä myös aikuisten ja nuorten osalta. Puolestaan 65–84-vuotiaiden ja yli 84-vuotiaiden määrän ennustetaan nousevan. Esimerkiksi 75 - 84-vuotiaita ennustettiin olevan vuonna 2005 775 asukasta, kun taas vuonna 2030 määrän ennustetaan nousevan jopa 1264:een. (Väestöennuste 2005.)

Saarijärvellä oli vuonna 2005 yhteensä 2777 perhettä. Perheistä oli aviopareja ilman lapsia 1011 ja aviopareja, jolla oli lapsia 915. Avopareja, joilla ei ollut lapsia, oli Saarijärvellä vuonna 2005 puolestaan 259 ja avopareja, joilla oli lapsia 242.

Yksinhuoltajaäitejä oli vuonna 2005 281 ja yksinhuoltajaisia puolestaan 69. (Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain 2006.)

3.2 Saarijärven kaupungin tavoite ja tarve lapsipoliittiselle ohjelmalle

Aloite lapsipoliittiselle ohjelmalle tuli Saarijärven kaupunginvaltuustolta. Lapsipoliittisen työryhmän ensimmäisessä kokouksessa keskusteltiin siitä, mitä ajatuksia työryhmällä oli lapsipoliittisesta ohjelmasta. Kaikki työryhmän jäsenet olivat samalla linjalla siitä, että Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman tarve nousee lapsesta ja lapsen tarpeista. Työryhmän jäsenet olivat myös yhtä mieltä siitä, että lapsipoliittisen ohjelman tulee olla konkreettinen ja suunnitelmallinen ohjelma, jossa on näkyvissä yhteinen linja. (Lapsipoliittinen työryhmä 2006.)

Lapsipoliittisen työryhmän (2006) mukaan tarve tehdä Saarijärven kaupungille oma lapsipoliittinen ohjelma nousee myös siitä, että Saarijärvellä on jo olemassa oma nuorisopoliittinen ohjelma. Lapsipoliittisessa ohjelmassa lapsella tarkoitetaan yleensä alaikäistä eli alle 18-vuotiasta lasta (Suomen kuntaliitto 2000b, 8). Koska Saarijärvelle on tehty jo oma nuorisopoliittinen ohjelma, joka määritteli nuoruuden alkavan yläasteelle siirtymisestä, Saarijärven lapsipoliittisessa ohjelmassa lapsi määritellään alle yläasteikäiseksi. Erityislusten palveluiden osalta ohjelma ulottuu kuitenkin myös yläasteikäisiin, sillä nuorisopoliittinen ohjelma ei tarkastele tarkemmin heidän palvelujaan.

Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman tavoite vastaa valtakunnallista lapsipoliittisen ohjelman linjausta sekä kuntaliiton tavoitteita (ks. luku 2.1). Valtakunnallisen linjauksen mukaan lapsipoliittinen ohjelma on kokonaisvaltainen ja lapsilähtöinen tavoite- ja toimintaohjelma, joka pyrkii konkreettisesti edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia ja oikeuksien toteutumista. (Suomen kuntaliitto 2000a.)

3.3 Saarijärvellä aikaisemmin tehtyjä selvityksiä

Tässä luvussa esitellään joitakin Saarijärven lapsipolitiikkaan liittyviä tutkimuksia ja selvityksiä, jotka on tehty parin viimeisen vuoden sisällä.

Löytyykö onni arjesta?

Saarijärvellä on aiemmin tehty opinnäytetyö ”Löytyykö onni arjesta? Lapsiperheiden hyvinvointi ja arjen hallinnan tukeminen Saarijärvellä”. Työn ovat tehneet Jyväskylän ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelija Mia Hyytiäinen ja sosionomi (AMK) –opiskelija Anu Reipas keväällä 2006.

Työn tavoitteena oli tutkia laadullisesti perhetyön käsitteen määrittelyä ja toimintatapoja Saarijärvellä. Työssä selvitettiin, miten lapsiperheet voivat Saarijärvellä eri tahojen näkökulmasta, miten perheiden parissa työtä tekevät määrittelevät perhetyötä, millaista yhteistyö eri tahojen välillä on ja miten perhetyötä voidaan kehittää Saarijärvellä vai nähdäänkö siihen olevan tarvetta. Opinnäytetyössä tarkasteltiin myös, miten ammattilaisten ja kolmannen sektorin edustajien mielestä perheillä on mahdollisuus osallistua omien palveluidensa järjestämiseen. Kyselyyn vastasivat äitiys- ja lastenneuvola, perheneuvola, lastensuojelun perhetyö, Mannilan päiväkoti, perhetoiminta Potkuri, seurakunnan perhe- ja lapsityö sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys, joka toimi myös työn tilaajana. Opinnäytetyön tuloksia oli tarkoitus hyödyntää Saarijärven Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosaston toiminnan kehittämisessä. (Hyytiäinen & Reipas 2006, 4 - 7.)

Tutkimus tuotti monenlaisia tuloksia. Yhtä ainoa tapaa määrittellä perhetyötä ei löydy Saarijärveltä, vaan eri työtä tekevilta tahoilta saman asian kysyminen antoi erilaisia vastauksia. Perhetyö määrittyi ennaltaehkäiseväksi, varhaiseksi puuttumiseksi ja voimavaroja tukevaksi työksi, jossa autetaan perheitä arjessa sekä neuvotaan, ohjataan ja tarjotaan virkistystä ja vertaistukea. Se voi olla myös luonteeltaan korjaavaa työtä. (Mts. 81, 82 - 83.)

Kyselyn mukaan lapsiperheet voivat pääsääntöisesti hyvin Saarijärvellä. Toisaalta on kuitenkin lisääntyvä joukko perheitä, jotka tarvitsevat tehostetusti tukea arkeen. Vastaajien mielestä perheiden tuentarve on lisääntynyt viimeisen viiden vuoden aikana ja perheet tarvitsevat enemmän apua arjen hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Eniten tukea ne tuntevat tarvitsevan lasten kasvatukseen ja parisuhteisiin liittyvissä asioissa. Perheiden hyvinvoinnista ja arjen haasteista nousivat esille sosiaalista

verkostoa, työn ja perheen yhteensovittamista, työttömyyttä ja toimeentulon vaikeuksia koskevia teemoja. (Mts. 81 - 82.)

Hyytiäisen ja Reippaan (2006) mukaan yhteistyö Saarijärvellä näyttää tutkimuksen mukaan toimivan hyvin, eikä suuria tarpeita yhteistyön kehittämiseen noussut esille. Kolmannella sektorilla on paljon annettavaa perheille. Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminnan lisäksi kyläkunnilla toimivat järjestöt, joita Saarijärvellä on useita, voisivat ottaa tulevaisuudessa vahvemman roolin perheiden hyvinvoinnin turvaamisessa. Julkisen sektorin tulee oppia arvostamaan myös kolmannen sektorin toimijoita ja osaamista yhteistyökumppanina. (Mts. 86 - 87.)

Saarijärvellä perhetyötä kehitetään jo nyt jatkuvasti asiakkaiden toiveiden ja tarpeiden pohjalta. Perhetyön toivottiin kehittyvän avoimempaan suuntaan ja ennaltaehkäisevää työtä tulisi vastaajien mielestä arvostaa enemmän. Hyytiäinen ja Reipas (2006) esittävät opinnäytetyössään neuvolan yhteyteen liitettävää ennaltaehkäisevän perhetyöntekijän toimea tai päivähoidon perhetyöntekijää. Nämä olisivat tarpeellisia tukea tarvitseville lapsiperheille ja korvaamaton apu sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäisyyn. Palveluun voisi sisällyttää tarpeesta riippuen kotihoidonapua, yhdessä toimimista perheen kanssa, ohjausta eri elämäntilanteissa, kuuntelemista ja rinnalla kulkemista perheen arjessa. (Mts. 87 - 88)

Näkökulmia Saarijärven päivähoiton laatuun

Toinen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa Saarijärvelle tehty opinnäytetyö on ”Näkökulmia Saarijärven päivähoiton laatuun – tutkimus Saarijärven kaupungin päivähoiton laadusta hoito- ja kasvatustehtävässä työskentelevien henkilöstön arvioimana”. Tutkimuksen on tehnyt sosionomiopiskelija Saija Mäkinen vuonna 2005. Tutkimus on suoritettu kyselylomakkeella, johon vastasi 20 päiväkodin työntekijää. Tutkimus käsittää neljä aihealuetta, joiden avulla kartoitettiin Saarijärven päiväkotien päivähoiton laatua: henkilökunnan keskinäinen yhteistyö ja hyvinvointi, johtajuus, lapsilähtöinen toiminta sekä toiminnan suunnittelu ja arviointi. Opinnäytetyön tarkoitus oli tuoda Saarijärven päiväkodeille, päiväkodin työntekijöille, johtajille ja kunnan sosiaalitoimelle viestiä siitä, miten laatu näkyi tutkimuksen tekohetkellä Saarijärven päiväkotien toiminnassa henkilökunnan näkökulmasta katsottuna. Tutkimuksen avulla voitaisiin lähteä kehittämään niitä osa-alueita, jotka ovat

laadullisesti puutteellisia sekä nähdä ne alueet, joissa laatu on jo olemassa. (Mäkinen 2005, 1, 3, 73.)

Mäkisen (2005) tutkimustulosten mukaan henkilökunnasta hieman yli puolet pitää työyhteisön ilmapiiriä myönteisenä. Toisaalta suurin osa henkilökunnasta kokee työyhteisössä avoimen ja rakentavan keskustelun toteutuvan vain osittain.

Henkilökunnasta yli puolet on sitä mieltä, että he tuntevat organisaationsa hyvin. Puolet päivähoidon henkilöstöstä kokee koulutuksen kohdentamisen koulutustarpeen mukaan toteutuvan vain osittain. Noin puolet henkilökunnasta on sitä mieltä, että lapsella ei ole aina mahdollisuutta omaan rauhaan hoitopäivän aikana. Suurin osa henkilöstöstä ajattelee, että lapsille tarjotaan sopivan haasteellisia tehtäviä.

Henkilökunnasta suurin osa on myös sitä mieltä, että lasten arvioinnissa käytettävät menetelmät ovat sellaisia, jotka voidaan toteuttaa luonnollisena osana arkipäivän toimintaa. (Mts. 1.)

Henkilökunnan keskinäisestä yhteistyöstä ja hyvinvoinnista keskeiseksi asiaksi nousivat päiväkotien keskustelukäytännöt. Suurin osa päiväkotien henkilökunnasta oli sitä mieltä, että keskustelukäytännöissä olisi hieman parantamisen varaa, jotta avoin ja rakentava keskustelu työhön liittyvistä asioista voisi sellaisenaan toteutua.

Työyhteisöissä olisi hyvä miettiä, kuinka keskustelukäytäntöjä voitaisiin parantaa.

Hyvänä vaihtoehtona Mäkinen mainitsee työnohjauksen, josta työyhteisö voisi saada eväitä muun muassa avoimeen ja rakentavaan keskusteluun. (Mts. 72.)

Päiväkodin johtajuudesta kysyttäessä henkilökunnasta hieman yli puolet oli sitä mieltä, ettei päiväkodin johtaja pidä yllä pedagogista keskustelua työyhteisössä.

Henkilökunnasta puolet oli sitä mieltä, että koulutuksen kohdentaminen osaamiskartoituksen ja koulutustarpeen mukaan toteutuu vain osittain. Johtajan tulisi tarkentaa omaa näkemystään kasvatustyöstä ja huomioida näin ollen työyhteisön näkemys tässä asiassa. Keskustellen työyhteisössä johtaja ja henkilökunta voivat yhdessä löytää myönteisen kehityssuunnan, jolloin johtaja on enemmän mukana työyhteisönsä pedagogisissa keskusteluissa. (Mts. 73.)

Mäkisen (2005) mukaan lapsilähtöisen toiminnan näkymisestä päiväkodissa henkilökunnasta hieman yli puolet oli sitä mieltä, ettei lapsella ole aina mahdollisuutta omaan rauhaan hoitopäivän aikana ja että tieto lasten kiinnostuksen kohteista ja

merkityksellisistä asioista toteutuu vain osittain. Myös vähän yli puolet vastanneista koki vain osittain toteutuvaksi asiaksi aikuisten auttamisen lasten ideoiden toteuttamisessa sekä sen, ovatko lapset mukana toimintansa suunnittelussa. Lapsen kannalta katsottuna lapsilähtöinen varhaiskasvatus korostaa lapsen hyvinvointia ja elämänlaatua. Sen tehtävänä on kuunnella lapsen omaa näkemystä ja kokemusta elämästään. (Mts. 73 - 74.)

Toiminnan suunnittelusta ja arvioinnista hieman yli puolet oli sitä mieltä, että lasten toivomukset ja mielipiteet näkyvät toiminnan suunnittelussa vain osittain. Suurin osa henkilökunnasta oli sitä mieltä, ettei suunnitteluun ja arviointiin käytettävästä ajasta ole sovittu kirjallisesti työyhteisössä. Suurin osa henkilökunnasta koki päiväkodin toiminnan perustumisen hoito-, kasvatus- ja opetussuunnitelmaan sekä suunnitelmien muuttamisen lapsesta uutta tietoa saataessa toteutuvan hyvin. (Mts. 74.)

Saarijärven keskusta-alueen vetovoimaisuustutkimus

Saarijärven keskusta-alueen vetovoimaisuustutkimus on Saarijärven elävä keskusta – hankkeen tilaama selvitys Saarijärven keskustan ja sen palveluiden vetovoimaisuudesta. Tutkimus toteutettiin Elävä keskusta – hankkeen, Saarijärven keskustan yritysten ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikön yhteistyönä. Tutkimus toteutettiin syksyn 2006 aikana lomakekyselynä Saarijärven keskustan yrityksissä ja se kohdennettiin vain ulkopaikkakuntalaisille henkilöille, jotka olivat eri syistä tulleet asioimaan Saarijärven keskustan liikkeisiin. Vastaajia oli eri puolelta Suomea, mutta suurin osa vastaajista tuli kuitenkin Saarijärven ympäristökunnista tai eri puolilta Keski-Suomea. (Teriö & Heiskanen 2007, 3.)

Vastauksia kyselyyn tuli kaikkiaan 182 kappaletta. Lapsipoliittiseen ohjelmaan liittyen on huomautettava, että suurimman vastaajaryhmän muodostivat lapsiensa kanssa asuvat pariskunnat. Heitä oli noin kolmasosa vastaajista. (Mts. 3, 5.)

Saarijärven keskustan houkuttelevuuden kehittämisen kannalta on syytä kiinnittää huomiota palveluihin, joita ulkopaikkakuntalaiset tulevat mielellään käyttämään. Vapaa-ajan palveluista eniten ulkopaikkakuntalaiset käyttivät uimahallia (31,9%), kulttuuripalveluja (29,7%) sekä kirjastoa (19,2%). Myös elintarvikekauppa, kahvila, rautakauppa, vaatekauppa sekä kulttuuritapahtumat nähtiin houkuttelevina palveluina. (Mts. 15 - 17.)

Teriön ja muiden (2007) tutkimuksen mukaan Saarijärvi koetaan ulkopaikkakuntalaisten parissa pääasiassa mukavana paikkana tehdä ostoksia. Keskusta-alueen yritysten palveluihin oltiin hieman tyytyväisempiä kuin oman kotipaikkakunnan palveluihin. Vastaajat olivat pääasiassa lähiseudun pienimmistä kunnista. Toria toivottiin kehitettävän viihtyisämmäksi ja vehreäksi, ja tämän suhteen onkin tehty suuria muutoksia. Myös kahvila- ja ravintolapalveluihin toivottiin lisäystä ja petrausta. Vanhan Äijäsen kahvilan tyylistä kahvilaa toivottiin keskustan alueelle, Wilhelmiinan konditoria on keskustan palveluista kaukana. Samoin vaate- ja kenkäkaupparjontaan toivottiin monipuolisuutta ja valikoimaa lisää. Kyselyn suorittamisen jälkeen Saarijärvellä on aloittanut toimintansa Paletti-Sport. Aukioloaikojen suhteen esitettiin toiveena, että toisinaan voisi olla loppuviikosta pidempiä aukioloaikoja. Tähänkin on jo tullut muutos torstain pidennettyjen aikataulujen myötä.

Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu Keski-Suomessa

Tutkimuksen on toteuttanut Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ja se pohjautuu kansalaiskysely- ja hyvinvointianalyysi-konseptiin. Tutkimusaineisto kerättiin postitetuilla kyselylomakkeilla (2200 vastausta, joista Saarijärven vastauksia 101) kesän ja syksyn 2006 aikana. Lisäksi tutkimus sisältää myös Stakesin tilastoja. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata keskisuomalaisten hyvinvointia laajasti eri näkökulmista. Ensisijaisena tarkoituksena oli tuoda esiin alueen asukkaiden omia kokemuksia hyvinvoinnistaan. Saarijärven kaupunki on osallistunut tutkimuksen rahoittamiseen. Tutkimuksen kohdealueena oli Keski-Suomi ja sen alueella asuva täysi-ikäinen väestö. Tutkimuksessa keskityttiin tarkastelemaan koko maakunnan lisäksi seutukuntia ja erillistarkasteluun mukaan lähteneitä kuntia: Jyväskylää, Jyväskylän maalaiskuntaa ja Saarijärveä. Seuraavissa kappaleissa tiivistettynä joitain Saarijärveä koskevia tuloksia, jotka liittyvät lapsipolitiikkaan. (Siltaniemi ym. 2007, 5, 15.)

Selvityksen mukaan Saarijärvi ei poikkea merkittävästi lastenhoidon tarpeessa ja saannissa muista kunnista. Avun saanti omaisten hoitoon koetaan keskimäärin vaikeampana Saarijärvellä kuin muualla. Kunnittain tarkasteltuna kodinhoitoon tarvitaan apua Saarijärvellä keskimääräistä enemmän. Saarijärveläisistä valtaosa koki myönteiseksi asuinalueellaan viihtymisen, asuinympäristön viihtyisyyden,

turvallisuuden ja asuinmukavuuden. Saarijärvellä ollaan erityisen tyytyväisiä asuinympäristön viihtyisyyteen ja turvallisuuskin arvioidaan hyväksi tai melko hyväksi lähes 85 prosentissa vastauksista. (Mts. 70, 71, 89 - 91.)

Sisäinen muuttoliike on Saarijärvellä vertailukuntiin nähden hiljaista ja paikkakunnalla on asuttu melko pitkään. Yleisimmät tulomuuttosyyt Saarijärvellä ovat erityisesti työ ja entiselle kotiseudulle paluu sekä perhesuhteiden muutos. Myös omistusasunnon hankkiminen ja viihtyisemmän asuinympäristön tavoittelu toi muuttajia Saarijärvelle. Keskimääräistä harvemmin Saarijärvelle uusia asukkaita houkuttelee opiskelu. Poismuuttoaikeita on Saarijärvellä vertailukunnista vähiten. Saarijärveltä pois muuttamisen syynä painottuu parempien palveluiden tavoittelu. (Mts. 97 - 103, 107, 111.)

Tulojen riittävyttä arvioitaessa saarijärveläisten arviot ovat varsin lähellä jyväskyläläisiä, kuitenkin tulojen riittävyys lehtitilauksiin ja henkilöautoiluun koetaan paremmaksi kuin Jyväskylässä. Sen sijaan Saarijärvellä rahan riittävyys ruokaostoksiin näyttyy hieman muita kuntia heikompana. Toimeentulotukea Saarijärvellä käyttää selvästi pienempi osa väestöstä, myös nuoresta väestöstä, kuin Jyväskylässä ja Jyväskylän maalaiskunnassa. Saarijärvellä selvästi suurempi osuus, kolmannes kotitalouksista, mahtuu maakuntavertailun pohjalta alimpaan tuloluokkaan. Avun saaminen taloudelliseen ahdinkoon ei poikkea alueittain merkittävästi. Saarijärveläiset ovat kokeneet kuitenkin muihin kuntiin verrattuna hankalammaksi taloudellisen avun saamisen. (Mts. 148, 153 - 154, 156, 159.)

Siltaniemen ym. (2007) mukaan yleisesti saarijärveläisten arviot sosiaalipalveluista ovat maaseutumaisia kuntia myönteisemmät. Saarijärveläisten arviot kaupallisista palveluista eivät juuri poikkea maaseutumaisien asukkaiden keskimääräisistä arvioista. Terveyspalveluiden arviot ovat keskimäärin myönteisempiä kuin muissa maaseutumaisissa kunnissa, mutta jäävät kuitenkin yleisen keskitason alapuolelle. Vertailukunnissa kunnan kustantamassa päivähoitossa on pieniä lapsia suhteellisesti eniten Saarijärvellä (49,8 %). Saarijärvellä kasvatus- ja perheneuvontaa tarjotaan laajasti, kun verrataan kuntien asiakasmääriä. Saarijärvellä tehdään suhteellisesti paljon perusterveydenhuollon lääkärikäyntejä ja hammaslääkärikäyntejä. Päihdehuollon avopalvelujen asiakkaita on Saarijärvellä selvästi keskiarvoa vähemmän. (Mts. 169 - 195.)

4 SAARIJÄRVEN LAPSIPOLIITTISEN OHJELMAN SISÄLTÄMÄT TUTKIMUKSET

Saarijärven kaupungin lapsipoliittinen ohjelma sisältää opiskelijoiden tekemät tutkimukset: Noora Salon tekemän tutkimuksen erityislasten vanhempien tyytyväisyydestä erityislasten palveluihin Saarijärvellä, Mari Peuran tekemän tutkimuksen esikoululaisten tyytyväisyydestä esikouluun sekä Emilia Piilosen tekemän tutkimuksen alakouluikäisten lasten tyytyväisyydestä Saarijärven palveluihin.

Edellä mainittujen tutkimusten lisäksi Saarijärven kaupungin lapsipoliittisesta työryhmästä koottu pienryhmä teki yleisen kyselyn kuntalaisille heidän tyytyväisyydestään palveluihin Saarijärvellä. Kuntalaiskyselyn toteutti lapsipoliittisesta työryhmästä koottu pientyöryhmä (Tiina Mankonen, Riitta Pirttiniemi, Miia Äänismaa ja Kaisa Nyrönen-Piispanen). Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa kuntalaisten mielipiteitä Saarijärven palveluista lapsille ja lapsiperheille. Kuntalaiskyselyyn oli mahdollisuus vastata neuvolassa, Perhetoiminta Potkurissa ja Saarijärven kaupungin internetsivuilla. Lisäksi se toimitettiin osalle esikoulua ja ensimmäistä luokkaa käyvien lasten vanhemmista (Paavolan päiväkodin kautta). Kuntalaiskyselyyn tuli vastauksia seuraavasti: internet 13, johtavalle sosiaalityöntekijä Tiina Mankoselle suoraan toimitettuna 4, Paavolan päiväkotinä 7 ja neuvola 9, yhteensä 33 kappaletta.

4.1 Tutkimukselliset lähtökohdat

Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus

Uusitalon (1991) mukaan kvantitatiivisen tutkimuksen tutkimusaineisto on esitettävissä numerollisessa muodossa. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa on tärkeää, että tutkimusaineisto edustaa tilastollisesti havaintoyksiköiden muodostamaa perusjoukkoa, kun taas kvalitatiivisessa tutkimuksessa tavoitteena on aineiston teoreettinen edustavuus, eli aineistossa tulee olla esillä tutkimusongelman kannalta olennaiset piirteet. (Mts. 1991.) Noora Salon kyselytutkimus on pääosin

kvantitatiivinen. Tutkimuksessa on kuitenkin myös kvalitatiivisia piirteitä. Emilia Piilosen ja Mari Peuran tutkimuksellinen lähtökohta on puolestaan kvalitatiivinen.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa on seuraavia piirteitä: Aineisto kootaan todellisissa ja luonnollisissa tilanteissa, aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat pääsevät esiin ja kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Kvalitatiivinen tutkimus toteutetaan joustavasti ja suunnitelmia muutetaan tarvittaessa. Tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaan. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään induktiivista analyysiä, eli lähtökohtana ei ole teorian tai hypoteesien testaaminen, vaan aineiston monitahoinen ja yksityiskohtainen tarkastelu. (Mts. 155.)

Peuran ja Piilosen tutkimukset on tehty luonnollisissa tilanteissa. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkimukset on toteutettu tiloissa, jossa lapset arkena toimivat. Esikoululaisten piirustustilanne on toteutettu Paavolan päiväkodin esikoululaisten tiloissa ja koulun aineet on kirjoitettu jokaisen luokan omissa tiloissa. Peuran ja Piilosen tutkimukset on toteutettu aiempia suunnitelmia mukailleen, joustavasti ottaen huomioon sekä lapset että lasten kanssa työskentelevät työntekijät ja heidän toiveensa. Tämä merkitsi kummassakin tutkimuksessa tutkijan mukautumista lasten kanssa työskentelevien työntekijöiden toiveisiin ja tutkimuksen toteutuksen muuttamista näiden toiveiden mukaisesti. Tutkimusten toteutusta muokattiin myös lasten tarpeiden mukaan, esimerkiksi antamalla lapsille vaihtoehtoja, jos jokin aihe tai asia tuntui heistä vaikealta.

Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2004) mukaan keskeisiä kvantitatiivisen tutkimuksen piirteitä ovat muun muassa seuraavat: käsitteiden määrittely, havaintoaineiston soveltuminen määrälliseen mittaamiseen ja aineiston saattaminen tilastollisesti käsiteltävään muotoon sekä hypoteesien esittäminen. Käsitteiden määrittely tarkoittaa sitä, että jotta tutkimus voidaan suorittaa huolellisesti, on ensin määriteltävä tutkimukseen liittyvät käsitteet huolellisesti. Hypoteesien esittäminen tarkoittaa sitä, että ennen tutkimuksen toteutusta esitetään jokin oletus tutkimuksen tuottamista tuloksista. (Mts. 131, 149.)

Salon tutkimus ei täytä täysin kaikkia kvantitatiivisen tutkimuksen kriteerejä vaan osa tutkimuksen piirteistä liittyy kvalitatiiviseen tutkimuksen kriteereihin. Tutkimusta

varten on ensin pitänyt määritellä erityislapsen käsite, jotta on voitu tehdä ja postittaa kysely erityislasten vanhemmille. Kyselylomake on suurelta osin strukturoitu ja näiden osioiden tulokset on esitettävissä tilastollisessa muodossa. Hypoteesia ei yleensä esitetä kuvailevissa ja kartoittavissa tutkimuksissa. Kyselylomaketta suunniteltaessa oli tutkijalla kuitenkin oletus, että Saarijärvellä ei ole tarjolla erityisryhmien vapaa-ajan palveluja, mutta tarvetta niille olisi. Niinpä kyselylomakkeella päätettiin selvittää myös näiden palveluiden tarve.

Aineiston analyysi

Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan sisällön analyysillä tarkoitetaan lyhyesti sanottuna pyrkimystä kuvata dokumenttien sisältöä sanallisesti. Laadullisen aineiston analyysin tarkoituksena on informaation lisääminen. Hajanaisesta aineistosta pyritään luomaan mielekästä ja selkeää sekä yhtenäistä informaatiota. (Mts. 107.) Peuran ja Piilosen tutkimuksissa on käytetty analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällön analyysiä. Salon tutkimuksen osalta avoimet kohdat on käsitelty sisällön analyysiä mukailien, strukturoidut kohdat on käsitelty EXEL -taulukko-ohjelmalla tilastollisesti. Tutkimuksissa on sovellettu seuraavissa kappaleissa esiteltävää aineistolähtöisen sisällön analyysin kolmijaottelua.

Tuomen ja Sarajärven mukaan (2002) aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa karkeasti kolmivaiheiseksi. Ensimmäisenä vaiheena aineiston analyysissä on aineiston redusointi eli pelkistäminen, joka tarkoittaa sitä, että aineistosta karsitaan epäolennainen pois. Pelkistäminen voi olla joko informaation tiivistämistä tai pilkkomista osiin. Pelkistämisen jälkeen aineisto ryhmitellään eli aineistosta otetut alkuperäisilmaukset käydään läpi tarkasti ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään. Aineiston ryhmittelyn jälkeen aineisto abstrahoidaan, eli aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto. Tämän yhteydessä aineisto voidaan myös koodata. Koodaamisella tarkoitetaan aineiston yksilöimistä, jota tarvitaan aineistoa suoraan lainatessa. Koodaamisen voi jokainen tutkija suorittaa haluamallaan tavallaan. (Mts. 11 - 114, 117.)

Valikoidun tiedon perusteella muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Käsitteellistämistä jatketaan niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Sisällön analyysiä voidaan jatkaa luokittelun ja kategorioiden jälkeen kvantifioimalla aineisto.

Kvantifiointi tarkoittaa sitä, että aineistosta lasketaan, kuinka monta kertaa sama asia esiintyy esimerkiksi haastattelijoiden kuvauksissa tai kuinka moni tutkittava ilmaisee saman asian. (Mts. 11 - 114, 117.)

4.2 Tutkimusprosessien eteneminen

4.2.1 Tutkimusten tarkoitus

Piirtäminen – lapsilähtöinen menetelmä

Peuran tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää esikoululaisten tyytyväisyyttä esikouluun. Esikouluikäiset lapset valittiin tutkimusjoukoksi, koska esikoulu voidaan nähdä merkittävänä siirtymävaiheena lapsen elämässä. Jos lapset kokevat esikouluajan mukavaksi ja motivoivaksi, heillä on todennäköisesti hyvä pohja koulua varten sekä motivaatiota ja innostusta aloittaa koulu. Esikoulua täytyy siis kehittää lapsen näkökulmasta käsin. Parhaiten tietoa siitä, miten lapset kokevat esikoulun, saadaan lapsilta itseltään.

Piirros on lapsilähtöinen menetelmä toteuttaa tutkimus esikouluikäisille lapsille. Hakkolan, Laitisen ja Ovaska-Airasmaan (1991) mukaan kuusivuotiaiden lasten kuvallinen ilmaisu on yleensä spontaania ja iloista. Toiminta viehättää heitä, eikä ilmaisua ole vielä estämässä suuri itsekritiikki. (Mts. 64.) Piirtäminen valittiin menetelmäksi 6-vuotiaille lapsille myös siksi, että Viktor Lowenfeldin piirtämisen kehitysluokittelun mukaan 4 - 7-vuotiaiden lasten piirrokset ovat kehittyneet riimustelusta kuvaamiseksi. (Lapsuus – erityinen elämänvaihe 2006, 143). Näin ollen 6-vuotiaan lapsen piirroksista aikuinen pystyy yleensä jo hahmottamaan aiheita, joita lapsi on halunnut piirtää. Ymmärrettävyyden takia oli kuitenkin tärkeää, että esikoululaiset kertoivat aikuiselle piirroksistaan ja aikuinen kirjasi lapsen kertoman lapsen piirroksen viereen.

Ainekirjoitus ilmaisumenetelmänä

Piiloson tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kolmannen ja kuudennen luokan oppilaiden tyytyväisyyttä Saarijärven palveluihin. Lapsipoliittisen työryhmän kanssa mietittiin menetelmiä, joilla aineistoa voitaisiin kerätä ja päädyttiin ainekirjoitukseen, koska kouluikäiset osaavat jo ilmaista itseään kirjoittamalla. Yhdessä työryhmän

kanssa mietittiin myös, mitkä alakoulut osallistuisivat tutkimukseen sekä millainen otsikko aineelle olisi paras, jotta opettajat ja oppilaat hahmottaisivat aiheen.

Saarijärven lapsipoliittiseen ohjelmaan haluttiin eri-ikäisten lasten äänet kuuluviin. Mari Peura teki tutkimuksensa esikouluikäisille lapsille, jotka ovat päivähoidon ja koulun rajamailla. Tästä syystä mukaan haluttiin ottaa peruskoulun alakoulun keskivaiheella olevat oppilaat sekä alakoulun ja yläkoulun rajamailla olevat oppilaat. Herajärvenkoulu valittiin osallistumaan tutkimukseen, koska se on Saarijärven keskustan alakoulu ja näin ollen suurin alakouluista. Tutkimukseen haluttiin kuitenkin saada myös viheralueiden (sivukylien) koulun oppilaiden näkökulman. Lapsipoliittisen työryhmän jäsenten yhteispäätöksellä viheralueen kouluksi valittiin Tarvaalan alakoulu.

Kyselylomake erityislasten vanhemmille

Erityislasten vanhemmille tehdyn kyselyn tarkoituksena oli selvittää erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden palveluiden käyttöä, palveluiden saantia ja tyytyväisyyttä palveluihin. Lisäksi kyselyssä pyydettiin ehdotuksia kaupungin palveluiden kehittämiseksi ja selvitettiin erityisryhmien tarpeet ja toiveet vapaa-ajan palveluille. Vastaajaksi valittiin perheet, jotka saivat kehitysvammalain mukaisia palveluja. Tärkeää oli tavoittaa myös sellaisten lasten perheet, joilla oli erityisiä tuentarpeita, mutta jotka eivät olleet kehitysvammahuollon piirissä. Jotta tavoitettaisiin myös edellä mainittujen lasten perheet, postitettiin kyselyitä myös koulun ja päivähoidon kautta.

Perheet saivat kyselylomakkeen kirjeenä sosiaalihuollon, koulun tai päivähoidon kautta, joten vastaajien henkilöllisyydet eivät missään vaiheessa tulleet tutkijan tietoon. Anonyyminä vastaaminen saattoi madaltaa joidenkin vastaajien kynnystä antaa palautetta kaupungin palveluista. Kyselylomakkeessa oli sekä avoimia kohtia että monivalintakysymyksiä. Monivalintakysymykset kartoittavat melko tarkasti asiaa, josta halutaan määrällistä tietoa, kun taas avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden sanoa, mitä hänellä on todella mielessään. Kyselytutkimuksen etua on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto, kun tutkimukseen on mahdollista saada mukaan suuri joukko vastaajia. Kyselytutkimuksen haittapuolena on muun muassa kato, jota esiintyi myös tässä kyseisessä tutkimuksessa. (Hirsjärvi ym. 2004, 184.)

Tutkimuksessa käytetään rinnakkain termejä erityislapsi sekä erityistä tukea tarvitseva lapsi. Raja erityislasten ja niin sanottujen normaalien lasten välillä on veteen piirretty viiva. Tässä tutkimuksessa kuitenkin ajatellaan, että erityislapsi on lapsi, jolla on asiantuntijoiden (lääkäriin, fysioterapeutin, puheterapeutin, psykologin tai muun vastaavan) tai vanhempien antama lausunto siitä, että lapsella on jokin erityistä hoitoa tai kasvatusta vaativa ongelma tai sairaus. Tutkimuksen tarkoittamalla erityislapsella on siis fyysisen, psyykkisen ja/tai sosiaalisen kehityksen poikkeavuus ja hän tarvitsevat erityistä kuntoutusta ja/tai opetusta kehityksensä tueksi.

4.2.2 Esitestausta

Salon ja Piiloson tutkimuksissa on käytetty esitestausta. Piilonen esitesti ainekirjoituksen aiheen ennen tutkimuksen tekemistä alakoululaisille. Esitestausta suoritettiin kahdella sukulaispojalla, jotka kävivät viidettä ja kuudetta luokkaa. Salo testasi kyselylomaketta tuttavaperheen äidillä, jolla on erityislapsi.

Aineen aiheiden esitestausta

Piilosella oli mietittynä kaksi seuraavaa otsikkovaihtoehtoa aineen kirjoittamiseen:

1. Jos minä saisin määrätä
 - nämä asiat säilyttäisin kotikaupungissani
 - nämä asiat haluaisin tänne tulevan

2. Minun kotikaupunkini
 - mitä hyvää Saarijärvellä on?
 - mitä toivoisin tänne tulevan

Ensimmäisestä otsikosta kirjoitti viidettä luokkaa käyvä poika ja toisesta otsikosta puolestaan kuudetta luokkaa käyvä poika. Pojat eivät tieneet toistensa aiheita. Esitestaustilanteessa pyrittiin ohjeistamaan poikia käyttämään miellekarttaa avukseen ainekirjoituksessa. Esitestauksessa tuli ilmi, että ”Minun kotikaupunkini” aiheesta oli helpompi kirjoittaa. Näin päädyttiin käyttämään kyseistä otsikkoa ainekirjoituksissa.

Kyselylomakkeen esitestaus

Kehitysvammaisten avopalveluohjaaja Marja Liimataisen avustuksella Noora Salo valitsi asiat ja palvelut, joita lomakkeessa kannattaisi kysyä. Salo teki kyselylomakkeesta monenlaisia eri versioita, ennen kuin se alkoi muodostua käyttökelpoiseksi. Ensimmäisessä esitestauksessa tuli esiin kuitenkin vielä paljon kohtia, jotka vaativat tarkennusta ja selvennystä. Esitestauksen jälkeen kyselylomakkeeseen tehtiin muutoksia, jotka paransivat lomakkeen toimivuutta. Toisen esitestauksen suoritti sama henkilö, joka testasi lomakkeen ensimmäiselläkin kerralla. Tämän jälkeen lomake sai lopullisen muotonsa (ks. liite 2), jollaisena se lähetettiin saatekirjeen (ks. liite 3) kanssa perheille vastattavaksi.

4.2.3 Tutkimusten toteutus

Piirretään yhdessä esikoulusta –piirustustilanne Paavolan päiväkodissa

Saarijärvellä aloitti syksyllä 2006 esikoulun yhteensä 98 esikoululaista (Nyrönen-Piispanen 2007). Piirustustilanne toteutettiin Paavolan päiväkodin esikouluryhmälle. Paavolan päiväkodissa oli vuonna 2006 - 2007 yhteensä 19 esikoululaista, 12 tyttöä ja 7 poikaa. Kaikki Paavolan päiväkodin esikoulussa 5.2.2007 olleet lapset osallistuivat piirustustilanteeseen. Lasten vanhemmille oli ennen tutkimuksen toteutusta toimitettu Päiväkodista lupalomake (ks. liite 4). Kaikki vanhemmat antoivat lapsensa osallistua tutkimukseen. Lapsia oli mukana piirrostilanteessa yhteensä 16, joista viisi oli poikia ja 11 tyttöjä. Lapset olivat 6-vuotiaita (lukuun ottamatta yhtä 5-vuotiasta ja yhtä 7-vuotiasta lasta).

Tutkimuksen toteutettiin alkuperäistä suunnitelmaa mukailten. Suunnitelmana oli, että piirtäminen aloitettaisiin kokoontumalla kaikki yhteen juttelemaan siitä, mitä asioita esikoulussa tehdään. Keskustelun tarkoituksena oli virittää lapset aiheeseen ja muistella yhdessä asioita, mitä esikoulupäivään kuuluu. Suunnitelma toteutui tältä osin sellaisenaan, joskin aamupiirissä puhuttiin Runebergin päivän vuoksi myös Runebergistä ja leikittiin leikki ennen piirtämisen aloittamista.

Keskustelun jälkeen suunnitelmana oli jakaa lapset kolmeen ryhmään. Jokaisen ryhmän oli tarkoitus piirtää omalla vuorollaan ja päiväkodin henkilökunnan tehtävänä oli vastata piirtämisen aikana niistä lapsista ja lasten toiminnasta, jotka eivät ole piirustusvuorossa. Lastentarhanopettajan toivomuksesta kaikki lapset piirsivät kuitenkin samaan aikaan. Lastentarhanopettajan suunnitelma toteutettiin siirtämällä

pöytäryhmät eri puolille työtilaa. Näin piirustustilanteessa säilyi työrauha. Jokaisessa pöydässä piirsi noin neljä lasta.

Suunnitelmana oli, että jokainen lapsi piirtäisi kaksi piirustusta. Suunnitelma toteutui tältä osin. Ensimmäisenä lapsille annettiin yksi paperi ja värikynät. Lapsille annettiin ohjeeksi piirtää mukavia asioita esikoulusta. Ensimmäisen piirroksen piirtämisen jälkeen lapsille annettiin toinen paperi ja ohjeeksi piirtää asioita, jotka heidän mielestään olivat ikäviä esikoulussa. Joidenkin lasten oli kuitenkin vaikeaa keksiä ikäviä asioita esikoulusta, joten lapsille annettiin vaihtoehdoksi piirtää siitä, mitä he toivoisivat esikouluun. Toisen piirroksen piirtämisen aikana monia lapsia ohjeistettiin yksilöllisesti, koska aihe oli monelle lapselle niin vaikea. Sekä ensimmäisen että toisen piirroksen jälkeen aikuinen kirjoitti lapsen piirroksen viereen sen, mitä lapsi piirroksestaan kertoi. Lapset kirjoittivat itse ikänsä ja sukupuolensa aikuisten avustuksella piirrosten viereen. Paperin toiselle puolella lapset kirjoittivat nimensä, jotta piirustukset voitaisiin myöhemmin palauttaa oikeille omistajilleen. Kaikki lapset piirsivät aiheesta ”mikä on mukavaa esikoulussa”. 15 lasta piirsi aiheesta ”mitä toivoisin esikouluun” tai ”mistä en pidä esikoulussa”. Yksi lapsi kertoi, ettei esikoulussa ole mitään ”tyhmää”, eikä keksinyt mitään, mitä toivoisi esikouluun.

”Apua mitä kirjoitan?” Ainekirjoitustilanteet Herajärven ja Tarvaalan alakouluilla

Alakouluilla tehdyt tutkimukset toteutettiin Herajärven koululla yhdelle kolmannelle luokalle ja kuudennelle luokalle sekä Tarvaalan koulun kolmannen ja kuudennen luokan oppilaille. Yhteensä ainekirjoitukseen osallistui Herajärven koululta 16 kolmannen luokan ja 22 kuudennen luokan oppilasta sekä Tarvaalasta 10 kolmannen luokan oppilasta ja 13 kuudennen luokan oppilasta. Ennen ainekirjoitusten toteutusta lasten vanhemmille toimitettiin lupalomake (ks. liite 5).

Kaikista kirjoitetuista aineista tutkimukseen arvottiin 20 ainetta. Arvontojen yhteydessä luokanopettaja tarkisti lapsen aineen saaneen luvan vanhemmilta osallistua tutkimukseen. Arvonnassa oppilaiden määrä suhteutettiin toisiinsa, jolloin saatiin tuloksesi 14 ainetta Herajärven koululta ja 6 ainetta Tarvaalan alakoululta. Herajärven koulusta ainekirjoitukseen osallistuneet luokat valittiin sen mukaan, ketkä opettajista olivat kiinnostuneita toteuttamaan ainekirjoituksen omassa luokassaan. Tarvaalassa

puolestaan kaikki kolmannen ja kuudennen luokan oppilaat kirjoittivat aineet. Otoksen suuruuteen tutkimuksessa vaikutti aineiden analysointiin varattu aika.

Herajärven koulun kuudennen luokan opettaja kirjoitutti oppilaillaan aineen, ennen kuin aihe oli esitestattu. Luokan opettaja ei ollut ymmärtänyt, että tutkijalla oli tarkoituksena esitestata aihe ennen tutkimuksen toteutusta. Luokan osallistuminen tutkimukseen oli kuitenkin mahdollinen, sillä esitestaus varmisti kirjoitetun aiheen olevan lasten helpompi kirjoittaa. Loput aineistot tutkimukseen kerättiin mukailemalla alkuperäistä suunnitelmaa sekä kuudennen luokan opettajan ohjausmenetelmää ainekirjoituksessa.

Opettajat käyttävät usein opetuksessaan apuna miellekarttaa, jonka on koettu auttavan oppilaita jäsentämään ideoita kirjoitustilanteessa. Miellekartan avulla asiat hahmottuvat selkeämmin ja asioiden väliset suhteet näkyvät oppilaille helpommin. (Linna 2000, 48.) Piilonen tekemässä tutkimuksessa miellekarttaa käytettiin motivointina ainekirjoitukseen. Tällä pyrittiin myös hahmottamaan ainekirjoituksen aihetta selkeämmäksi. Ainekirjoitustilanteessa jokainen lapsi sai tehdä oman miellekartan, sillä lapsia ei haluttu johdatella yhteisellä miellekartalla. Ainekirjoituksen ohjaaja kuitenkin teki opetustaululle malliksi miellekartan, josta näkyivät vain aineen otsikko ja tutkimuskysymykset.

Herajärven kuudennen luokan kirjoitettua aineet, Piilonen kävi kuudennen luokan opettajan kanssa palaverin ohjaustavasta, jota luokan opettaja oli käyttänyt ainekirjoitustilanteessa. Tällä palaverilla pyrittiin siihen, että ainekirjoitusten ohjaus tapahtuisi jokaiselle luokalle samalla tavalla. Luokanopettaja toimitti samalla tutkijalle heidän luokastaan arvotut aineet. Tämän jälkeen Piilonen itse kävi ohjaamassa Herajärven alakoululla kolmannen luokan oppilaille ainekirjoituksen opettajan kanssa sovittuna ajankohtana. Samalla tutkija tarkkaili oppilaiden työskentelyä ainekirjoituksen parissa.

Tarvaalan alakoulun opettajan toivomus oli että, hän itse saisi ohjata ainekirjoitustilanteen heidän koulullaan. Tästä syystä tutkija toimitti Tarvaalan alakoululle ainekirjoitukseen ohjeistuksen (ks. liite 6). Tarvaalan alakoulun opettaja toimitti tutkijalle aineet sovittuun päivämäärään mennessä. Tutkimukseen arvoituista aineista 16 oli tyttöjen ja 4 poikien kirjoittamaa ainekirjoitusta. Arvonta tilanteessa

esiin tuli, etteivät monet pojat olleet muistaneet palauttaa lupalappua vanhemmiltaan. Tästä syystä poikien kirjoittamien ainekirjoitusten määrä tutkimuksessa on pienempi kuin tyttöjen.

Kyselylomake postitse vanhemmille

Erityislasten vanhemmille tehdyt kyselylomakkeet postitettiin Saarijärven kehitysvammaisten avopalveluohjaajan Marja Liimataisen kautta yhteensä 14 kappaletta perheille, jotka saavat kehitysvammalain mukaisia palveluja. Herajärven koulun EMU- ja EHA1-luokkien kautta lähti kyselyitä yhteensä 34 kappaletta. EHA2-luokkalaiset saivat kyselynsä Liimataisen Marjan asiakkaina. Päivähoidon kolmen (ks. luku 5.3) alueen johtajien kautta lähti kyselyitä päivähoitossa olevien erityistä tukea tarvitsevien lasten perheille yhteensä 12 kappaletta. Yhteensä kyselyitä postitettiin kaiken kaikkiaan 60 kappaletta. Vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa.

Vastaajat postittivat täytetyt lomakkeet suoraan Salolle lomakkeen mukana tullessa kirjekuudessa, jonka postimaksu oli valmiiksi maksettu. Suurin osa kyselyistä tuli ennen viimeistä palautuspäivää, mutta muutama palautui vielä seuraavan viikon aikana. Kyselyitä palautui yhteensä 29 kappaletta, vastausprosentti oli 48,3%. Tähän lukuun voisi lisätä vielä yhden kyselyn, jota ei palautettu. Kyselyn täyttänyt perhe oli sanonut päivähoitossa, ettei viitsi palauttaa lomaketta, sillä heidän kohdallaan asiat olivat hyvällä mallilla. Tällainenkin kyselyn tulos olisi toki ollut mukava saada mukaan.

4.2.4 Aineistojen kokoaminen ja analysointi

Lasten piirrosten aiheiden kokoaminen ja teemoittelu

Piirrokset kerättiin Paavolan päiväkodin tiloissa. Tutkimuksen lähtökohtana ei ollut tiettyä teoriaa tai hypoteesia, vaan lasten ajatuksia esikoulusta lähdettiin selvittämään ilman ennakko-olettamuksia. Piirustustilanteen toteutuksesta tehtiin etukäteen suunnitelma. Suunnitelmaa muutettiin kuitenkin ryhmälle sopivampaan muotoon.

Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin sisällön analyysiä. Aineisto pyrittiin järjestämään tiiviiseen ja selkeään muotoon. Sisällön analyysi lähti aineistosta ja tarkoituksena oli luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (ks. luku

4.1.). Koska opinnäytetyö sisältää muitakin osioita kuin esikoululaisille tehdyn tutkimuksen, aineiston analyysissä ei ollut mahdollista mennä kovin syvälle.

Aineiston analyysissä käytettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmijaottelua pohjana, mutta sitä käytettiin tutkimuksessa mukailten (ks. luku 4.1). Aineiston analyysi aloitettiin katselemalla lasten piirrokset muutaman kerran läpi sekä lukemalla läpi se, mitä aikuinen oli kunkin lapsen piirroksen kirjoittanut. Piirrokset koodattiin, eli piirroksien tekijät merkittiin aakkosilla (esimerkiksi tyttö a, tyttö b, poika a ja niin edelleen). Näin pysyttiin selvillä, kenen lapsen piirros oli mikäkin (ks. luku 4.1.).

Koodauksen avulla lasten piirroksia pystyttiin käsittelemään nimettöminä. (Lasten piirrokset löytyvät koodattuna lapsipoliittisen ohjelman liiteosiosta.)

Alkuperehtymisen ja koodauksen jälkeen listattiin lasten piirrosten kaikki aiheet ylös. Piirrosten aiheiden listauksen jälkeen aiheet ryhmiteltiin eri teemojen alle. Teemat nousivat piirroksista helposti esille.

Piirrosten aiheiden kirjauksen sekä teemoittelun jälkeen teemat jaettiin alkuperäisten tutkimuskysymysten alle: mukaviin asioihin esikoulussa, ikäviin asioihin esikoulussa sekä toiveisiin esikouluun liittyen. Ennen piirustustilanteen toteutusta tutkimuksella ei ollut varsinaista teoriapohjaa tai ennako-oletuksia. Piirrosten teemojen tutkimisen jälkeen huomattiin kuitenkin, että niiden teemoista oli löydettävissä selvästi esiopetussuunnitelman sisältöalueet.

Aineiston teemoittelun ja luokittelun jälkeen aineisto kvantifioitiin laskemalla, kuinka moni lapsi oli piirtänyt mistäkin aiheesta. Tällöin kävi selville, mitkä aiheet olivat suosituimpia. Piirroksissa oli jonkin verran päällekkäisyyttä, koska yksi lapsi saattoi piirtää monestakin eri teemaan liittyvästä aiheesta. Aiheiden esiintyvyyden lisäksi laskettiin, kuinka monesti tietty aihe esiintyi tyttöjen ja poikien piirroksissa. Näin saatiin selville erot tyttöjen ja poikien välillä.

Lasten aineisiin tutustuminen

Alakoululaisille tehdyn tutkimuksen aineisto lähdettiin käsittelemään sisällön analyysin avulla (ks. luku 4.1). Aineiden analysointi aloitettiin tutustumalla aineisiin ja lukemalla ne lävitse muutama otteeseen. Tämän jälkeen aineista esiin tulleet asiat jaettiin tutkimuskysymysten alle, eli mitä hyvää kotikaupungissani on ja mitä haluaisin kotikaupunkiini tulevan? Aineet koodattiin, jotta aineet pystyttiin

tunnistamaan yksilöllisesti. Koodaaminen tehtiin aakkosia apuna käyttäen (esimerkiksi tyttö a 3-luokalta, poika a 3-luokalta).

Koodauksen jälkeen aineisto redusoiitiin eli pelkistettiin (ks. luku 4.1). Tutkija alleviivasi aineista tutkimuksen kannalta tärkeät asiat ja keräsi ne paperille. Tämä tehtiin kaksi kertaa, jotta mahdollisesti huomaamatta jääneet asiat tulivat myös esiin. Alakoululaisten ainekirjoituksista kootut ajatukset jaoteltiin luokkatasoittain eli kolmannen ja kuudennen luokan näkemyksiin. Tutkittaessa eri luokka-asteiden välisiä ajatuksia ei niistä noussut esiin suuria eroja, joten aineistoa analysoidessa kolmannen ja kuudennen luokan aineita ei eroteltu toisistaan. Eroja ei esiintynyt myöskään keskustan koulun sekä viheralueen koulun oppilaiden aineissa.

Alakoululaisten lasten aineista esiin nousi selkeästi eri palveluiden teemat, joten analysoidessa aineistoa aiheet teemoiteltiin palveluittain. Tämän jälkeen aineisto kvantifioitiin laskemalla kuinka monta kertaa kyseinen palvelu aineissa tuli esiin. Kvantifioinnin yhteydessä aineistosta etsittiin samankaltaisuudet, jonka jälkeen niistä koottiin tiivistelmä, joka löytyy lapsipoliittisen ohjelman liiteosiosta. Tyttöjen ja poikien väliset erot palveluissa olivat niin pieniä, ettei niitä kvantifioinnin yhteydessä laskettu erikseen.

Erityislasten vanhemmille suunnattujen kyselylomakkeiden vastauksien tarkastelua

Tutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, jota on syvennetty avoimilla kysymyksillä.

Tutkimuksen tuloksia käsitellään sekä määrällisesti että laadullisesti.

Kyselylomakkeen avoimia kohtia analysoitiin sisällönanalyysin periaatteita mukaillen (ks. luku 4.1). Strukturoidut kohdat on käsitelty numeerisesti EXEL-

taulukkolaskentaohjelman avulla. Koska kyselytutkimus on vain yksi osa opinnäytetyötä, ei sen aineiston analyysiin voitu käyttää kovin paljoa aikaa.

Tutkimustulokset olisivat analysoitavissa tarkemminkin jollain tilastollisella menetelmällä. Tätä työtä varten tulokset tulevat kuitenkin tarpeeksi hyvin käsiteltyä.

Tulosten esittämisen tukena käytetään suoria lainauksia kyselylomakkeiden avoimista vastauksista. Tulokset on purettu tiivistetysti myös lapsipoliittiseen ohjelmaan tekstinä eri palveluita käsitteleviin kappaleisiin.

Aineistoa on analysoitu ja käsitelty pitkin matkaa opinnäytetyön prosessin aikana. Kuitenkin järjestelmällisyys on käsittelystä löydettävissä. Aluksi vastaajien taustatiedot kerättiin yhteen lomakkeeseen. Tämän jälkeen kyselylomakkeet jaettiin niihin, joissa palveluita oli käytössä ja esitettiin kehittämisehdotuksia sekä niihin, joissa vastaajaperheet eivät käyttäneet eivätkä kokeneet tarvitsevansa erityispalveluja eivätkä esittäneet kehittämisehdotuksia.

Jaottelun jälkeen alettiin tutkimaan tarkemmin niitä, joissa palveluiden tarve tuli esille. Strukturoitujen kohtien vastaukset koottiin numeroin tyhjään kyselylomakkeeseen. Näin kaikki strukturoitujen kohtien vastaukset saatiin koottua yhteen kyselylomakkeeseen, josta kokonaistilanne oli helpompi hahmottaa ja luvut helposti poimittavissa taulukointeja varten. Kokoava kyselylomake on löydettävissä lapsipoliittisen ohjelman liitemateriaalista.

Avoimien kohtien vastaukset kirjoitettiin auki eli litteroitiin ja vastaajat koodattiin niin, että vastaajat voi erottaa toisistaan (esimerkiksi: 9-12v. pojan äiti a, 9-12v. pojan äiti b). Tämän jälkeen vastaukset jaettiin samojen aihepiirien mukaan ja purettiin tekstiin tuloksina aihepiirien mukaisten kappaleiden alle. Kehittämistä vaativat asiat ja kehittämisehdotukset eroteltiin omiksi joukoikseen. Perheiden antamista vapaa-ajan ehdotuksista koottiin oma lukunsa, jossa tulokset on esitetty sekä numeroin, että sanallisesti. Vapaa-ajan toiveista tehtiin myös havainnollistava kuvio 3.

Strukturoitujen kysymysten numeerisia tuloksia koottiin moniin erilaisiin taulukoihin aihepiireittäin. Näitä taulukoita muokattiin ja niistä valikoituivat tärkeimmät tulosten hahmottamiseksi. Avoimia vastauksia järjesteltiin sekä aihepiireittäin että kyselylomakkeittain. Kaikkia tuloksia on tutkittu, analysoitu ja käsitelty puolen vuoden aikana monin eri tavoin niin, että niistä lopulta muodostui tutkijalle selkeä kokonaiskuva. Strukturoitujen kohtien tuottamien tuloksien selittämisessä ja analysoinnissa on käytetty tukena avoimien kohtien vastauksia. Opinnäytetyöhön tuloksista tehdyistä taulukoista on valittu taulukot 2 ja 3 sekä kuvio 3. Avoimet vastaukset litteroituna ja koodattuna ovat osa lapsipoliittisen ohjelman liitemateriaalia.

4.3 Tutkimusten tulokset

Esikoululaisten ajatuksia esikoulusta

”Mukavaa esikoulussa” piirroksissa esiintyvät teemat

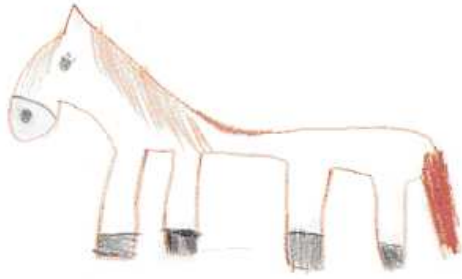
Piirustuksista nousivat esiin seuraavat teemat: liikkuminen ja liikunta, kädentaidot ja esikoulutehtävät, pelit ja leikit, musiikki ja luonnontiede sekä kaverisuhteet. Melkein jokaisessa piirustuksessa oli piirretty enemmän kuin yksi mukava asia, joten samasta piirustuksesta saattoi löytyä useaan eri teemaan liittyviä asioita.

Liikunta ja liikkuminen nousivat suosituimmaksi teemaksi. Yksitoista (11) lasta piirsi jotain liikuntaan liittyvää. Suosituin aihe oli trampoliini ja trampoliinilla pomppinen. Yhdeksän (9) lasta piirsi joko trampoliinin tai trampoliinin ja trampoliinilla pomppivan ihmisen. Toiseksi suosituin piirroksen aihe liikkumisen ja liikunnan teemasta oli puolapuilla kiipeily. Viisi (5) lasta piirsi piirustukseensa joko puolapuut tai puolapuut ja ihmisen kiipeilemässä niillä. Kaksi (2) lasta piirsi piirustuksiinsa aistiradan. Lisäksi yksi (1) lapsi piirsi luistimen ja kertoi luistelun olevan mukavaa esikoulussa. Eräs (1) lapsi piirsi kuvan sählystä ja toinen (1) puolestaan kuvan itsestään keinumassa kaverin kanssa.

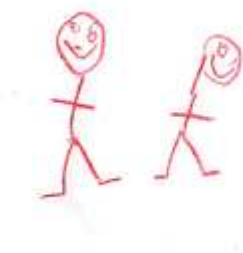
Kuva 1. Esikoulussa on kivaa trampoliinilla hyppiminen (tyttö i 7 vuotta)

Kädentaidot saivat myös kannatusta mukavana asiana esikoulussa. Kuudestatoista lapsesta kymmenen (10) lasta piirsi piirroksen, jossa oli jotain kädentaidoista. Kaksi (2) lasta piirsi askarteluun liittyvän kuvan. Neljä (4) lasta piirsi puolestaan ompelusta. Neljä (4) lasta piirsi jotain piirtämiseen ja värittämiseen liittyvää. Kaksi (2) lasta piirsi kuvan koneesta ja kertoi tykkäävänsä rakennella koneita.

Kuva 2. Esikoulussa on kiva ommella pehmoleluja (tyttö b 6 vuotta)

Leikki osoittautui esikoululaisille tärkeäksi asiaksi esikoulussa. Seitsemän (7) lasta piirsi leikkiin liittyvän piirroksen. Tärkeänä asiana lasten piirrosten leikkitalanteissa olivat selvästi kaverit. Moni lapsi kuvasi leikkitalannetta kahdella ihmishahmolla. Kuusi (6) lasta puolestaan piirsi jotain lautapeleihin liittyvää ja kertoi tykkävänsä pelata esikoulussa. Ainoastaan yksi (1) lapsi piirsi kuvan työstä laulamassa ja kertoi tykkävänsä laulaa esikoulussa. Eräs toinen (1) lapsi mainitsi luonnon tutkimisen teemasta mukavaksi asiaksi esikoulussa Mörrikoulun.

Kuva 3. Esikoulussa on kivaa leikkiminen (poika d 6 vuotta)

Neljä (4) lasta piirsi esikoulutehtäviin liittyvän kuvan. Kaksi (2) kolmesta lapsesta kertoi tehtävien tekemisen olevan mukavaa esikoulussa. Kahdesta (2) lapsesta toinen oli piirtänyt piirroksensa tehtäväkirjaan numeroita. Yksi (1) kolmesta lapsesta puolestaan kertoi, että läksyjen tekeminen on kivaa. Yksi (1) lapsi kertoi lukemisen olevan kivaa esikoulussa.

Kuva 4. Esikoulussa on kivaa tehtävien tekeminen (tyttö k 6-vuotta)

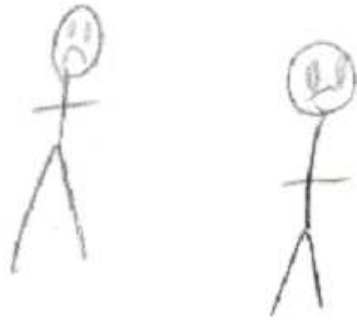
Poikien ja tyttöjen piirrosten aiheet olivat melko samankaltaisia. Sekä tytöt että pojat piirsivät piirroksiinsa leikkiin liittyviä asioita. Pojista kuitenkin neljä (4) viidestä piirsi leikkiin liittyviä asioita, kun taas tytöistä vain kolme (3) yhdestätoista piirsi leikkimisestä. Sekä pojat että tytöt piirsivät liikuntaan liittyviä asioita, eikä havaittavia eroja liikunnan alueella juuri ollut. Sekä tytöt että pojat pitivät kädentaidoista. Tyttöjen keskuudessa ompelu oli mieluista, kun taas pojille mieluinen kädentaito oli puolestaan askartelu tai piirtely.

”Toivoisin esikouluun” tai ”esikoulussa en pidä” -piirroksissa esiintyvät teemat
Ikäviksi asioiksi esikoulussa koettiin kiusaaminen ja leikeistä ulkopuolelle jääminen sekä se, että esikoulu alkaa liian aikaisin ja penkillä on tylsä istua aamuisin. Lasten toiveisiin liittyvissä piirroksissa nousivat puolestaan esiin liikkumisen ja liikunnan sekä leikkien ja pelien teemat.

Kuusi (6) lasta piirsi siitä, minkä kokee olevan ikävää esikoulussa ja yhdeksän (9) lasta puolestaan piirsi siitä, mitä toivoisi esikouluun. Yksi (1) lapsista ei piirtänyt mitään. Neljä (4) lasta piirsi piirroksensa sekä ikäviä asioita esikoulusta että toiveen siitä, mitä haluaisi esikouluun. Yksi (1) neljästä lapsesta piirsi kaksi toivetta ja kolme (3) neljästä lapsesta piirsi kaksi ikävää asiaa esikoulusta. Yksitoista (11) lasta piirsi vain yhden toiveen tai yhden negatiivisen asian esikoulusta. Yhdessäkään piirroksessa ei ollut sekä negatiivista asiaa että toivetta.

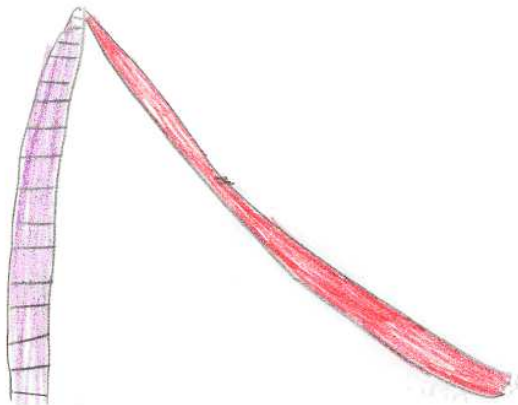
Suurin osa lasten piirustuksista, jotka kuvasivat ikäviä asioita esikoulussa, liittyi kaverisuhteisiin. Kuusi (6) lasta piirsi kuvan kaverisuhteista ja kertoi, että on ikävää, jos ei oteta leikkiin tai ei ole kavereita tai jos pojat jahtaavat tyttöjä. Kaksi (2) lasta piirsi tilanteen penkeistä ja kertoivat, etteivät tykkää istua aamuisin penkillä

esikoulussa. Yksi (1) lapsi piirsi kellon ja kertoi, ettei tykkää, kun esikoulu alkaa niin aikaisin.

Kuva 5. Esikoulussa on ikävää, kun ei oteta leikkiin (poika c 6 vuotta)

Lasten toiveet liittyivät vahvasti liikkumisen ja liikunnan teemaan. Liukumäki oli selvästi toivotuin asia esikouluun. Neljä (4) lasta piirsi piirustukseensa joko ison liukumäen, hyppyriliukumäen tai kiipeilytelineen, jossa on liukumäki tai hyppyrimäen ja liukumäen. Yksi (1) lapsi piirsi kuvaan kolmet puolapuut ja toivoi, että esikoulussa olisi kolmet puolapuut. Toinen (1) lapsi piirsi tytön pomppimassa trampoliinilla ja kertoi, että hänen mielestään esikoulussa pitäisi olla toinen trampoliini.

Kuva 6. Haluaisin esikouluun ison liukumäen (tyttö d 6 vuotta)

Liikkumisen ja liikunnan teemojen lisäksi toiveissa näkyivät myös leikki ja pelit. Yksi (1) lapsi piirsi kuvan pelikoneesta ja sanoi, että olisi mukavaa, jos esikoulussa olisi x-box tai pleikkari. Toinen (1) lapsi toivoi enemmän yhteisiä pelejä ja piirsi kuvan luurankopelistä. Eräs (1) lapsi piirsi piirustukseensa nukkeja ja toivoi esikouluun lisää tavallisia nukkeja.

Kuva 7. Toivoisin esikouluun lisää tavallisia nukkeja (tyttö h 6 vuotta)

Tyttöjen ja poikien välisissä piirroksissa ei ollut havaittavissa suuria eroja. Ainoa selvä ero oli, että ainoastaan pojat toivoivat joko enemmän lautapelejä tai pelikoneen esikouluun. Tyttöjen piirustuksissa ei ollut toiveita peleistä. Sekä tytöt että pojat kokivat ikäväksi sen, ettei kavereita oteta leikkiin mukaan. Lisäksi kaksi (2) tyttöä koki ikävänä sen, että pojat jahtaavat tyttöjä. Sekä tytöt että pojat toivoivat esikouluun liukumäkeä. Tyttöjen ja poikien piirustuksista löytyi molemmista sekä ikäviä asioita että toiveita.

Piirustusten teemat esiopetussuunnitelman sisältöalueissa

Esiopetus pohjautuu opetuksen eheyttämiseen. Eheyttävä opetus muotoutuu kokonaisuuksista, jotka liittyvät toisaalta lapsen elämän piiriin ja toisaalta lapsen maailmankuvaa jäsentäviin ja laajentaviin sisältöihin. Esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita ovat kieli- ja vuorovaikutus, matematiikka, etiikka ja katsomus, ympäristö- ja luonnontieto, terveys, fyysinen ja motorinen kehitys sekä taide ja kulttuuri. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 10.)

Kielen ja vuorovaikutuksen osalta esiopetuksen tulee tukea lapsen ajattelun, sosiaalisuuden, tunteiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä ja oppimisprosessia erityisesti kielen avulla. Esiopetuksessa luodaan pohja luku- ja kirjoitustaidon oppimiselle (Mts. 10.) Paavolan päiväkodin esikoululaisten piirroksien teemoista nousivat esiin kielen ja vuorovaikutuksen osa-alueelta esikoulutehtävät ja kaverisuhteet. Kaverisuhteet mietityttivät monia esikoululaisia. Lapset osasivat ilmaista tunteensa siitä, että on ikävää joutua kiusatuksi tai puolestaan että on

mukavaa leikkiä kavereiden kanssa. Kaverisuhteiden lisäksi esikoulutehtävät nousivat kieleen liittyen neljässä piirroksessa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2000) mukaan esiopetuksessa luodaan ja vahvistetaan pohjaa matematiikan oppimiselle. Matematiikkaa harjoitellaan esikoulussa pääosin leikkien, tarinoiden, laulujen, liikunnan, pienten työtehtävien, keskusteluhetkien ja pelien avulla. (Mts. 11.) Lasten piirroksissa tuli esille yksi selvä viittaus matematiikkaan. Yksi lapsista oli piirtänyt esikoulutehtäväkirjan ja siihen pluslaskuja. Voidaan ajatella, että muissakin esikoulutehtäviin liittyvissä piirroksissa lapsi on saattanut ajatella esikoulutehtävien sisältävän myös laskemista. Monessa piirroksessa oli myös kuva lautapelistä. Useissa lautapeleissä laskeminen on keskeisellä sijalla, joten pelien voi ajatella liittyvän myös epäsuorasti matematiikkaan. On eri asia, pitävätkö lapset peleistä laskemisen vuoksi.

Esiopetuksen eettinen kasvatus sisältyy kaikkeen toimintaan ja on koko ryhmälle yhteistä. Eettinen kasvatus lähtee itsetunnon kehittymisestä ja laajenee ihmisten välisiin sosiaalisiin taitoihin. (Mts. 12.) Esikoululaiset piirsivät paljon tilanteista, joissa joko leikkivät kaverinsa kanssa tai menossa oli kiusaustilanne. Näissä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa voidaan ajatella lasten harjoittelevan sosiaalisia taitojaan ja oman itsensä ja tunteidensa tunnistamista.

Esiopetuksen tavoitteena ympäristö- ja luonnontiedossa on se, että lapsi oppii arvostamaan ja ymmärtämään luonnonvaraista ja rakennettua ympäristöä, erilaisia ihmisiä ja kulttuureja sekä oppii tuntemaan oman toimintansa vaikutukset ympäristöön. (Mts. 13.) Yksi lapsi piirsi kuvan liittyen luonnontieteen teemaan ja kertoi tykkäävänsä mörrikoulusta. Kyseessä on kerho, jossa tutustutaan luonnonvaraiseen ympäristöön. Pääosin lasten piirroksissa esiintyvät asiat tapahtuivat joko sisällä tai päiväkodin pihassa, joten luonto jäi piirroksissa vähäiselle osalle.

Esiopetuksessa edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista terveyttä sekä kasvua ja kehitystä. Päivittäinen monipuolinen liikunta on välttämätöntä lapsen kasvulle, kehitykselle ja terveydelle. Liikkumisen ja leikin avulla harjaannutetaan lapsen fyysistä ja motorista kuntoa, liikehallintaa ja motorisia perustaitoja. Lapsen hienomotoriikka sekä käden ja silmän yhteistyö kehittyvät arkipäivän toiminnoissa. (Mts.14.) Terveysten sekä fyysiseen ja motoriseen kehitykseen liittyen monet lapset

piirsivät liikunnan ja liikkumisen teemoista. Fyysisen ja motorisen kehityksen alue oli muutenkin suosittu alue, sillä lapset piirsivät myös paljon kuvia peleihin, leikkeihin ja kädentaitoihin liittyen.

Esiopetuksessa taidekokemukset ovat merkittävä osa lapsen emotionaalista, taidollista ja tiedollista kehitystä. Lapselle järjestetään esikoulussa mahdollisuuksia taidekokemuksiin ja nautintoihin sekä niistä keskustelemiseen. (Mts.14.)

Esikoululaiset piirsivät erityisesti kädentaidoista liittyen taiteeseen. Ainoastaan yksi (1) esikoululainen piirsi kuvan musiikin teemaan liittyen laulamisesta.

Seuraavassa taulukossa on esiopetuksen sisältöalueiden alapuolelle lueteltu aihealueittain niitä teemoja, joita Paavolan esikoululaisten piirroksissa nousi esiin.

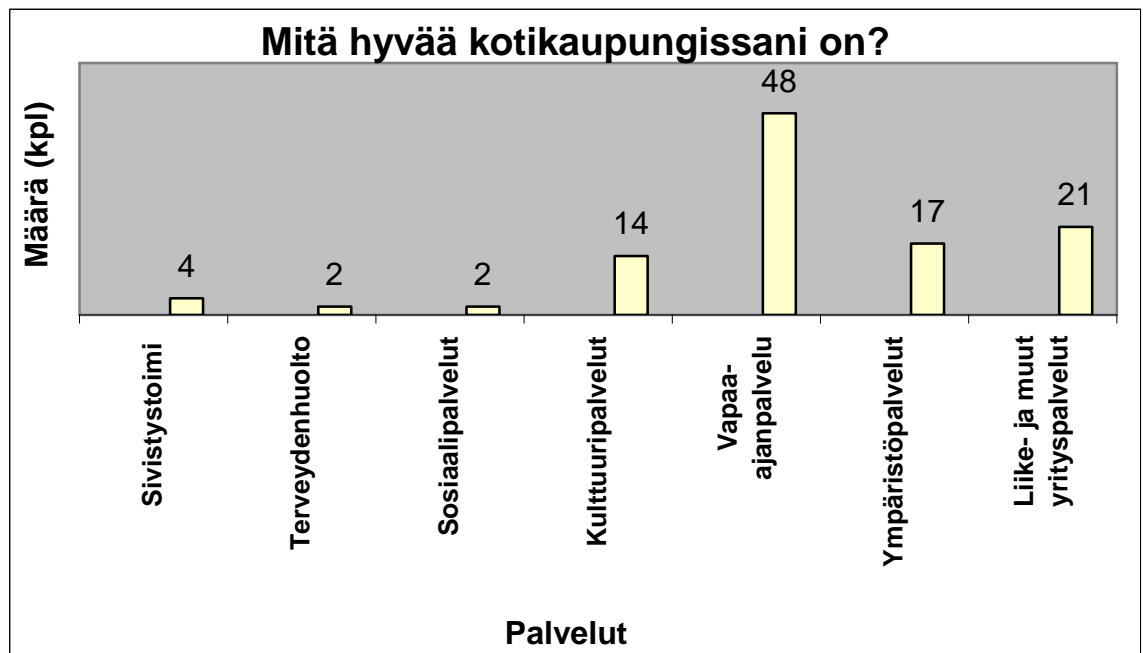
TAULUKKO 1. Paavolan esikoululaisten piirrosten teemat esiopetuksen sisältöalueissa

Kieli ja vuorovaikutus	Esikoulutehtävät (4 piirroksessa)	Kaverisuhteet (6 piirroksessa)	
Matematiikka	Esikoulutehtävät (4 piirroksessa)	Pelit ja leikit (16 piirroksessa)	
Etiikka ja katsomus	Kaverisuhteet (6 piirroksessa)		
Ympäristö ja luonnontieto	Luonnontiede (1 piirroksessa)		
Terveys	Liikkuminen ja liikunta (17 piirroksessa)		
Fyysinen ja motorinen kehitys	Liikkuminen ja liikunta (17 piirroksessa)	Pelit ja leikit (16 piirroksessa)	Kädentaidot (10 piirroksessa)
Taide ja kulttuuri	Musiikki (1 piirroksessa)	Kädentaidot (10 piirroksessa)	

Taulukossa 1 piirrosten määrässä teemoittain on huomioitu sekä mukavista asioista esikoulussa että ikävistä asioista ja toiveista kertovat piirrokset (yhteensä 31 piirrosta).

Alakoululaisten lasten ainekirjoituksista nousseita ajatuksia Saarijärven palveluista

Lasten aineista eniten nousivat esiin vapaa-ajanpalveluihin, liikkeiden ja yritysten palveluihin sekä ympäristötoimen palveluihin liittyviä ajatuksia. Myös kulttuuripalvelut, sivistystoimenpalvelut, terveydenhuollon palvelut sekä sosiaalipalvelut tulivat muutamissa aineissa esille. Kuviosta 1 näkee kuinka monta kertaa lasten aineista nousi esiin kyseinen palvelu positiivisessa mielessä.

KUVIO 1. Mitä hyvää kotikaupungissani on?

Kokonaisuudessaan lasten aineista nousi esiin, että he ovat tyytyväisiä Saarijärvellä asumiseen ja kaupungin palveluihin. Tyttöjen ja poikien väliset erot palveluihin tyytyväisyydessä olivat melko pieniä. Poikien aineissa tyytyväisyys vapaa-ajan palveluihin näkyi selkeimmin kuin muihin palveluihin, kun taas tyttöjen aineista esiin nousivat muut palvelut.

Saarijärvi on ihan nasta paikka, kunhan siihen osaa suhtautua niin...
(Tyttö k kuudennelta luokalta)

...Saarijärvi on kauheen kiva kaupunki. (Poika c kolmannelta luokalta)

...Saarijärvellä on nämä perusasiat kunnossa ainakin 12-vuotiaan lapsen silmin katsottuna.... (Tyttö n kuudennelta luokalta)

”Mitä hyvää kotikaupungissani on?”

Kolmen (3) lapsen mielestä koulupalvelut ovat hyvät, sillä ilman koulua ihmiset eivät oppisi mitään. Näistä yhden (1) lapsen mielestä koulussa on myös mukavaa, kun saa syödä hyvää ruokaa, jota Suomen kouluissa tarjoillaan. Eräs (1) ainekirjoittaja oli myös tyytyväinen koulujen hyvään opetukseen sekä tilaviin uusiin tiloihin. Terveystieteiden palveluihin ei ottanut kantaa aineissaan kuin yksi (1) ainekirjoittaja. Hänen aineissaan tuli esiin tyytyväisyys terveyskeskuksen henkilökunnan ystävällisyyteen sekä asiakaspalveluun. Hammashoitolan toimintaan hän oli erittäin tyytyväinen ja kehuu hammaslääkäreiden ammattitaitoa. Sosiaalipalvelut tulivat esiin yhteensä kahdessa (2) aineessa. Toinen (1) näistä kirjoittajista pohti aineissaan sitä, että jokaisella saarijärveläisellä on katto päänsä päällä. Toinen (1) kirjoittaja puolestaan mietti myös vanhuksia ja heille suunnattuja palveluita, joista hän mainitsi Heralan Serviisin sekä Kolkanlahdessa sijaitsevan vanhainkodin.

Lasten aineista esiin nousi myös muutamia kulttuuripalveluita. Moni (4) ainekirjoittajaa kuvasi aineissaan Saarijärven kirjastopalveluita hyvin monipuolisiksi ja olivat tästä syystä siihen erittäin tyytyväisiä. Pari (2) ainekirjoittajaa oli myös miettinyt mistä Saarijärvi tunnetaan muualla päin maailmaa. Yksi (1) heistä oli miettinyt, että Saarijärvi tunnetaan Runebergistä ja Saarijärven Paavosta. Toinen (1) ainekirjoittaja puolestaan oli aineissaan sitä mieltä että Saarijärvi tunnetaan joka kesä järjestettävistä juhannuskisoista. Kaksi (2) lasta oli tyytyväisiä Tarvaalassa sijaitsevaan Kivikauden kylään, jossa saa tutustua kivikaudenaikaiseen elämään. Museo nousi myös kahden (2) lapsen ainekirjoituksesta. Kisasuojan elokuvateatteriinkin oltiin tyytyväisiä kolmessa aineessa.

Alakoululaisten ainekirjoituksista tuli esiin myös heidän tyytyväisyytensä vapaa-ajanpalveluihin, joita kolme (3) ainekirjoittajaa kehuu loistaviksi. Yhden (1) kirjoittajan mielestä Saarijärvellä on hyvä urheilulaji tarjonta, joista hän mainitsi erityisesti mahdollisuuden jääkiekon, sählyn ja jalkapallon pelaamiseen. Ulkona

liikkumisen kuten retkeilyn ja virkistytymisen mahdollisuuksiin tyytyväisiä oli neljä (4) ainekirjoittajaa. Pari (2) heistä mainitsi hyväksi retkeilypaikaksi kansallispuiston ja luonnonsuojelualueet, joita Saarijärven lähiseuduilta löytyy. Kahden ainekirjoittajan mielestä Saarijärvellä on erinomaiset mahdollisuudet hiihtää niin maalla kuin jäällä. Tyytyväisyys paikkakunnalla sijaitsevaan laskettelurinteeseen nousi yhdeksän (9) lapsen aineesta. Monet heistä pohtivat myös sitä, ettei kaikissa Saarijärven kokoisissa kaupungeissa ole laskettelumahdollisuutta. Heistä yksi (1) kirjoittaja toivoi, että laskettelurinteitä aurattaisiin useammin, jotta rinteet olisivat paremmassa kunnossa laskea. Kahdeksan (8) lapsen mielestä on hyvä ja kiva asia, että kaupungistamme löytyy uimahalli. Yksi (1) heistä oli kuitenkin sitä mieltä, että uimahalli olisi voinut olla hiukan suurempi. Eräs (1) ainekirjoittaja koki positiivisena asiana uimahallin alakerrassa sijaitsevan ampumahallin. Uimahallin kanssa saman katon alla olevaan kuntosaliin oli kolme ainekirjoittajaa erittäin tyytyväisiä. Myös uimahallin yhteyteen rakennettava monitoimihalli oli kolmen (3) ainekirjoittajan mielestä positiivinen lisä Saarijärven harrastuspaikkoihin.

Vapaa-aikapalveluiden yksi tärkeä harrastusmahdollisuus kahden (2) ainekirjoittajan mielestä on Kolkanlahdessa sijaitseva Keski- Suomen ratsastuskeskus. Kolme (3) ainekirjoitukseen osallistunutta piti parhaana uimarantana Mansikkaniemeä, koska siellä sijaitsee Saarijärven ainoa uimarannalla oleva hyppyteline. Kahden (2) lapsen aineesta nousi esiin urheilukenttä mieluisana vapaa-ajanviettopaikkana. Yksi (1) ainekirjoittaja koki luistelukaukaloiden olevan luistelemisen kannalta kiva asia Saarijärvellä. Erään (1) kirjoittajan mieleen olivat erilaiset kerhot, joita Saarijärvellä järjestetään. Myös nuorisotalo oli yhden (1) ainekirjoitukseen osallistuneen mieluinen ajanviettopaikka. Kahdessa (2) aineessa kirjoittajat pohtivat Puuha-puisto Veijarin olevan osa Saarijärven kaupunkia ja vapaa-ajan palveluita. Eräs (1) ainekirjoittaja mainitsi myös kalastajakylän positiivisena asiana Saarijärvellä.

Ympäristöön lapset olivat Saarijärven kokonaiskuvaa katsottaessa tyytyväisiä. Useassa (6) aineessa Saarijärveä kuvattiin ihanaksi, rauhalliseksi sekä turvalliseksi paikaksi asua. Yksi (1) lapsi puolestaan piti asuinmahdollisuuksia erittäin monipuolisena. Moni (5) kehui Saarijärven luontoa kauniiksi. Heistä yhden mukaan tähän on vaikuttanut se ettei alueella ole suuria tehtaita, jotka saastuttaisivat ympäristöä. Myös metsät ja järvet saivat parilta (2) ainekirjoittajalta kehuja. Heidän

mielestään on hyvä, että Saarijärveltä löytyy runsaasti järviä ja metsiä, joissa voi käydä uimassa sekä marjastamassa.

*Ympärillämme avautuukin yksi ihanimmista järvi- ja harjumaastoista.
(Tyttyö h kuudennelta luokalta)*

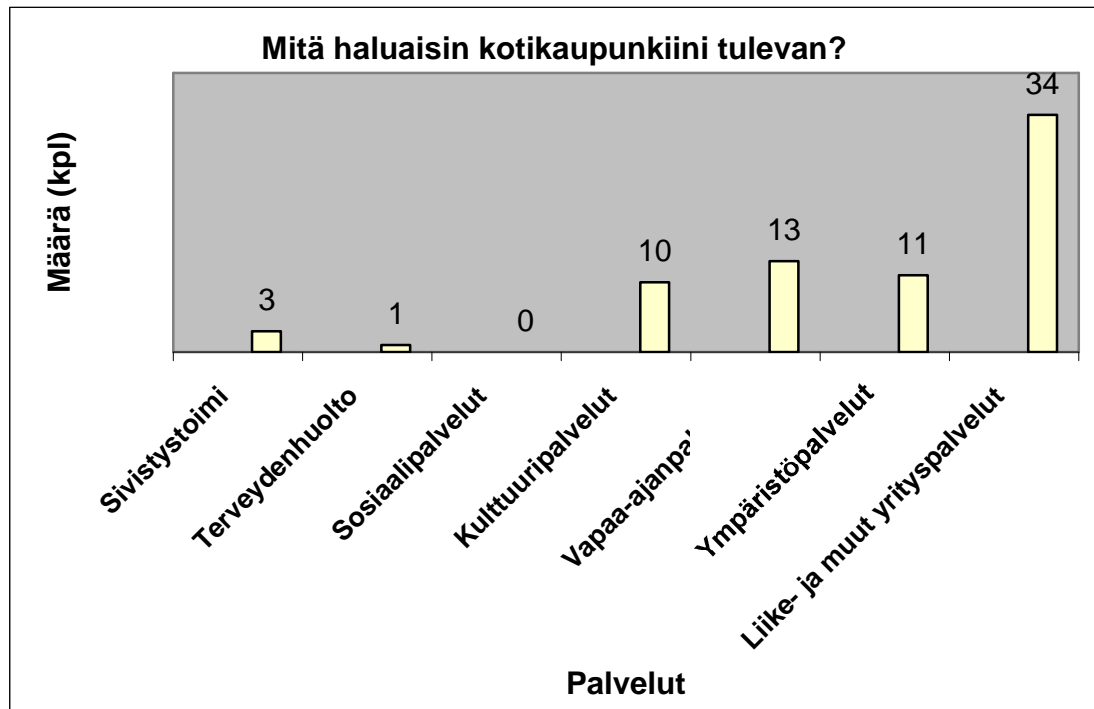
Liikkeiden ja muiden yritysten palveluihin lapset olivat melko tyytyväisiä. Kahden ainekirjoittajan mielestä Saarijärvellä olevista kaupoista saa kaikkea kivaa, kuten ruokaa ja leluja. Yhden(1) kirjoittajan mielestä kaupoista saatavat ruuat ja tavarat ovat melko edullisia. Parin (2) ainekirjoittajan mukaan Saarijärvellä on melko paljon pieniä kauppoja. Monesta (10) aineesta nousi esiin yksittäisiä kauppoja, joihin ainekirjoittajat olivat tyytyväisiä. Näitä kauppoja olivat muun muassa S-market, Lelukauppa Upari, Moda ja Jim&Jill sekä Alemakasiini. Yksi (1) ainekirjoittaja piti erityisesti siitä, ettei Saarijärvellä ollut kaupoissa pitkiä kassajonoja tai ruuhkia. Erään (1) lapsen ainekirjoituksesta ilmeni, että hän oli tyytyväinen Saarijärven kauppatoiminnan kehittämiseen. Yhden (1) kirjoittajan mielestä Saarijärven jäätelökioski oli hyvä, mutta siellä jäätelöiden hinnat olivat liian korkeat. Saarijärven ruokailupaikkoihin oli yksi (1) ainekirjoittaja tyytyväinen. Hän mainitsi niistä eritoten pitseriat sekä hampurilaisravintolan Rollsin. Kahvila Kyyhkynen oli yhden (1) ainekirjoituksen osallistuneen mieleen. Eräs (1) ainekirjoittaja oli sitä mieltä, että Saarijärveltä partureita löytyy monia. Hän koki tämän positiivisena asiana, sillä jokaiselle löytyy varmasti mieluinen parturi.

Minun mielestäni Saarijärvellä on mukava elää koska voi sanoa että jos Saarijärven kokonaisuutta katsotaan se on ihan ok. (Tyttyö a kolmannelta luokalta)

Yhteenvetona voisi todeta, että Saarijärvi on hieno pikkukaupunki pienillä puutteilla. (Tyttyö n kuudennelta luokalta)

”Mitä haluaisin kotikaupunkiini tulevan?”

Vaikka yleisesti katsottuna ainekirjoituksista välittyi tyytyväisyys Saarijärven palveluihin ja täällä asumiseen, aineista nousi myös kehittämistä vaativia asioita. Kuviosta 2 nähdään, kuinka monta kertaa kyseinen palvelu tuli esiin kehittämissideana.

KUVIO 2. Mitä haluaisin kotikaupunkiini tulevan?

Yhden (1) lapsen aineissa oli toive, että koulu voisi olla isompi, jotta jokaisella olisi hyvä elää ja olla. Yksi (1) lapsi puolestaan näki kyläkoulujen lakkauttamisen negatiivisena asiana. Kyläkouluja lakkautetaan hänen mielestään liian paljon. Lapset ajattelivat ainekirjoitusta tehdessään jo tulevaisuuden koulutusmahdollisuuksia. Erään (1) ainekirjoittajan toiveena oli, että Saarijärvelle saataisiin lisää opiskelupaikkoja, jottei tarvitsisi muuttaa opiskelujen perässä isompiin kaupunkeihin. Terveysthuollon palveluita pohti yksi (1) ainekirjoittaja, joka toivoi Saarijärven terveystakeskuksen olevan suurempi.

Kulttuuripalveluiden kehittämistoiveiden kohdalla tyttöjen ja poikien väliset erot näkyivät selkeästi. Tytöt toivoivat huomattavasti enemmän uusia kulttuuripalveluita ja -tapahtumia kaupunkiimme. Yhden (1) lapsen ainekirjoituksesta tuli ilmi, että hän oli kyllästynyt kaupunkimme kulttuuritarjontaan ja toivoikin siihen uudistusta. Muutaman lapsen (3) mielestä Saarijärvelle kaivattaisiin erilaisia tapahtumia ja konsertteja, joissa voisi olla esiintymässä nuorisobändejä. Toiveena kirjoittajilla oli tapahtumien järjestämisestä niin, että ne olisivat avoimia myös alaikäisille. Kahden (2) ainekirjoittajan toiveena oli, että kirjastoon saataisiin uutuuslevyt ja -kirjat nopeammin. Heidän mielestään kirjastosta ei löydy uusia pop- ja rocklevyjä. Yksi (1)

kirjoittaja kaipasi Saarijärvelle teatteria. Kahden (2) ainekirjoitukseen osallistuneen aineesta kävi ilmi, että Saarijärvelle haluttaisiin uudenaikainen ja siistimpi elokuvateatteri. Heistä toisen (1) mukaan Saarijärven elokuvateatterissa myytävät karkit ovat kalliita.

Vapaa-ajan palveluista uudistusta kaivattiin lasten ja nuorten toimintaan. Tämä nousi suoraan esiin kahdesta (2) ainekirjoituksesta. Eräs (1) kirjoittaja toivoi uusiin lajeihin painottuneita kerhoja, kuten koiranhoitokerhoa. Hänen mielestään olemassa olevat kerhot noudattavat melko samaa kaavaa keskenään, joten niiden toimintaa toisistaan tulisi monipuolistaa. Poikien aineista (2) nousi esiin toive jäähallista tai keskuskentän päälle rakennettavasta katosta. Heidän mielestään ulkokaukalossa luistellessa tulee kylmä. Tyttöjen aineista nousi esiin hevosharrastukseen liittyviä uudistuksia. Yhden (1) kirjoittajan mielestä tärkeintä mitä Saarijärvelle tarvittaisiin on ravirata. Erään (1) ainekirjoittaja toiveena olisi saada toinen hevostalli Saarijärvelle. Lisää kaivattiin (1) myös liikuntasaleja, johon on jo tulossa helpotusta monitoimihallin valmistuttua. Toiveena (1) hallin valmistuttua oli, ettei salien käyttöön tarvittaisi varausta. Parissa (2) ainekirjoituksessa toivottiin nuorille nuorisotalon tapaista oleskelupaikkaa, joka olisi auki aina myös alakoululaisille.

Haluaisin jäähallin koska ulkokaukalossa tulee kylmä. (Poika b kolmannelta luokalta)

Lapset kaipasivat myös ympäristöpalveluihin pieni muutoksia. Kahden (2) kirjoittajan aineissa toivottiin Saarijärvelle parempia kulkuyhteyksiä. Toinen heistä (1) ehdottikin aineessaan, että Saarijärvelle rakennettaisiin juna- asema. Erään(1) ainekirjoittajan toiveena olisi saada liikennevalot ohjaamaan ja helpottamaan liikennettä Saarijärvellä. Yksi (1) ainekirjoitukseen osallistuneista koki keskustan rakentamisen ahdistavana ja stressaavana, vaikka yleensä lopputulokseen hän oli tyytyväinen. Muutaman (3) kirjoittajan toiveena olisi saada Saarijärvelle pieni huvipuisto. Yhden (1) kirjoittajan toiveena oli koirapuisto, jota Saarijärvelle on kaavailtu. Pari (2) ainekirjoittajaa kaipasi parempia ja kirkasvetisempiä uimarantoja. Kalastusta harrastava ainekirjoittaja (1) toivoi ettei Tarvaalassa sijaitsevasta joesta laskettaisi niin paljoa vettä, kuin siitä nykyisin lasketaan.

Jos minulta kysytään niin Saarijärvi ei panosta alle 18 -vuotiaiden huvituksia koska se ei välitä/ei jaksa korostaa sitä. (Tyttö a kolmannelta luokalta)

Tarvaalassa vois olla parempi uimaranta (Poika d kuudennelta luokalta)

Liikkeiden ja muiden yritysten palveluihin alakoulun aineista nousi eniten kehittämisideoita. Eniten (10) aineista esille nousi se, että Saarijärvelle kaivattaisiin uusia vaateliikkeitä niin lapsille kuin aikuisillekin. Heistä yhden (1) mielestä Saarijärvellä olevat vaatekaupat voisivat laajentaa toimintaansa sekä valikoimaansa. Kahdessa aineessa laajennusta toivottiin myös lelukauppa Uparin sekä Ärrän kohdalle. Monessa (6) aineessa kirjoittajat toivoivat Saarijärvelle erilaisia kauppia kuten videopelikauppaa, kenkäkauppaa ja suurempaa lelukauppaa. Samalla toivottiin hintojen olevan edullisemmat kuin nykyään on. Erään (1) kirjoittajan toiveena oli, että erikoistuotteiden kuten kausituotteiden saatavuus oli nopeampaa jotta tuotteen kerkeää ostamaan.

Miksi pieniin kaupunkeihin ei tule tuotteita yhtä nopeasti kuin suuriin? Tehkää asialle jotain, please. (Tyttö k kuudennelta luokalta)

Ruokakauppojen välille yksi (1) ainekirjoittaja toivoi enemmän kilpailua. Toinen (1) kirjoittaja puolestaan toivoi, että tavarat, joita päivittäin ostamme olisivat halvempia. Erään (1) kirjoittajan mielestä viheralueille pitäisi saada ruokakauppa, josta voisi käydä hakemassa unohtuneet ruokatarvikkeet. Saarijärvelle kaivattaisiin pikaruokaravintoloita sekä muita ruokailupaikkoja kahden (2) ainekirjoittajan mielestä. Toinen (1) toivoi ruokapaikkaa, josta saisi mitä tahansa ruokaa. Kolmessa (3) aineessa toivottiin Saarijärvelle Spice ice jäätelöbaaria. Yksi (1) kirjoittaja haluisi Saarijärvelle karkkikaupan kuten Kalppiksen. Monessa (5) aineessa toivottiin Saarijärvelle kunnollista eläinkauppaa, jossa myytäisiin myös eläimiä eikä vain eläinten tarvikkeita. Yksi (1) ainekirjoittaja toivoi uudistusta Puuha-puisto Veijariin.

Toivoisin Saarijärvelle paljon uusia työpaikkoja ja kauppia.
(Tyttö e kolmannelta luokalta)

Olisi hyvä jos olisi enemmän hyvä palkkaisia työpaikkoja.
(Tyttö d kolmannelta luokalta)

Saarijärvi on mukava pieni kaupunki, jota rakastan.
(Tyttö g kolmannelta luokalta)

Kysely erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille – tuloksia

*Kunnan tulisi välittää perheistä ja lapsista, ottaa yksilöinä huomioon tarpeet. Erityisesti tulisi huomioida lapsiperheet ja panostaa niihin!!
Esim. pitäisi miettiä arvojärjestystä – mihin rahoja sijoitetaan... (3-5v. tytön äiti a)*

Kyselyn palauttaneissa perheissä seitsemässä (7) erityistä tukea tarvitseva lapsi tai nuori oli tyttö ja kahdessakymmenessäkahdessa (22) poika. Lasten ja nuorten iät jakautuivat niin, että 0-2-vuotiaita oli yksi (1), 3-5-vuotiaita viisi (5), 6-8-vuotiaita viisi (5), 9-12-vuotiaita yksitoista (11) ja 13-16-vuotiaita kuusi (6). Yhdessä lomakkeessa ikä oli jäänyt merkittömättä. Kahdessakymmenessäkolmessa (23) kyselylomakkeessa vastaaja oli äiti ja viidessä (5) sekä äiti että isä. Yhden lomakkeen oli täyttänyt sijaisvanhempi.

Palvelujen käyttö ja tarve

Kyselylomakkeilla kartoitettiin erityisryhmien palveluiden käyttöä ja heidän kokemaansa tarvetta kyseisiin palveluihin. Taulukosta 2. käy ilmi vastanneiden palveluiden käyttö ja tarve. Tummennetut numerot kertovat, kuinka moni perhe joko kokee tarvitsevänsä kyseessä olevaa palvelua, mutta ei saa sitä tarpeeksi tai ei saa sitä lainkaan.

TAULUKKO 2. Erityisryhmien palveluiden käyttö ja tarve(jatkuu seuraavalle sivulle)

	Saa	Saa, tarvitsee lisää	Ei saa, tarvitsee	Ei saa, ei tarvitse
Subjektiiiviset palvelut				
asunnon muutostyöt	1	0	1	27
palveluasuminen palvelutalossa	0	0	0	29
kuljetuspalvelut	6	0	2	21
tulkki- ja kommunikaatiopalvelut	1	0	1	27
Harkinnanvaraiset palvelut				
henkilökohtainen avustaja	3	1	4	22
kuntoutusohjaus	3	1	3	22
sopeutumisvalmennus	2	3	1	23
välineet, koneet, laitteet	1	0	2	26
ylimääräiset vaatekustannukset	0	0	1	28
erityisravinnon kustannukset	0	0	1	28

Sosiaali- ja terveystalveluja				
ELVA (erityislapsenvahti)	2	0	1	26
omaishoito	3	0	2	24
kotisairaanhoido	0	0	1	28
päivähoito päiväkodissa	3	0	1	25
päivähoito päiväkodin erityisryhmässä	5	0	2	22
päivähoito perhepäivähoidossa	4	0	0	25
kotihoitaja	0	0	1	28
iltapäivähoito	2	0	1	26
Kunnan kuntoutustalvelut				
fysioterapia	3	0	0	26
puheterapia	6	0	1	22
toimintaterapia	4	0	2	23
muu terapia, mikä: <i>psykoterapia</i>	0	0	1	28
laituskuntoutustalvelut	4	0	0	25
apuvälinepalvelut	2	0	1	26
Kelan kuntoutustalvelut				
fysioterapia	3	0	0	26
puheterapia	4	1	1	23
musiikkiterapia	5	0	2	22
toimintaterapia	4	1	2	22
muu terapia, mikä: <i>allasterapia</i>	1	0	0	28
muu terapia, mikä: <i>psykoterapia</i>	0	0	1	28
laituskuntoutustalvelut	3	0	0	26
apuvälinepalvelut	2	0	0	27
sopeutumisvalmennus	3	0	1	25

Moni perhe kokee tarvitsevänsä henkilökohtaista avustajaa (5). Heiltä puuttuu tämä mahdollisuus joko kokonaan tai tarvetta olisi enemmän, kuin mitä on myönnetty. Samoin suurimpina tarveryhminä esiin nousevat kuntoutusohjauksen (4) ja sopeutumisvalmennuksen (4) tarve sekä puhe- (3) ja toimintaterapian (5) tarpeet.

Tyytyväisyys talveluihin

Omalta kohdalta asiat on hyvässä hoidossa. (9-12v. tytön äiti b)

Vastaajia pyydettiin arvioimaan tyytyväisyyttään käyttämiinsä talveluihin. Kaikki vastanneet eivät kuitenkaan syystä tai toisesta olleet tätä tehneet. Ne, jotka talveluita

saivat ja olivat arvioineet tyytyväisyyttään, olivat enimmäkseen joko melko tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä käyttämäänsä palveluun. Tyytyväisimpiä vastaajat olivat päivähoitoon erityisryhmässä, kuljetuspalveluihin, sekä kelan että kunnan puheterapiaan, musiikkiterapiaan ja toimintaterapiaan sekä sopeutumisvalmennukseen. Seuraaviin palveluihin osa käyttäjistä oli joko melko tyytymätön tai erittäin tyytymätön (sulkeissa vastanneiden lukumäärä):

- kuljetuspalvelut (1)
- henkilökohtainen avustaja (1)
- kuntoutusohjaus (2)
- omaishoito (1)
- päivähoito perhepäivähoidossa (2)
- Kelan puheterapia (1)
- Kelan toimintaterapia (1)

Avoimissa kohdissa tuli esiin sekä tyytymättömyyttä että tyytyväisyyttä kaupungin toimintaan. Avoimet vastaukset käsitellään seuraavaksi.

Päiväkodin lapsiryhmä liian suuri, (liian paljon lapsia). Keskittyminen vaikeutuu. Henkilökunnan aika menee tavallisten asioiden hoitoon, eikä pystytä/jakseta/ehditä tukemaan esim. puheen kehitystä niin kuin haluttaisiin. (3-5v. pojan äiti b)

Päivähoitoa kritisoivia vastauksia oli avoimissa kohdissa seitsemän (7). Viiden (5) vastaajan mielestä erityislasten päivähoitoon on liian pienet resurssit: lapsiryhmät ovat liian suuria ja henkilökuntaa liian vähän. Yhdessä (1) vastauksessa tuodaan esille kohtuuttoman pitkät hoitomatkat, kun lapsen hoitoon viennistä aiheutuu yli 40 km:n matka päivässä. Lapsen saaminen erityisryhmään on ollut erään lapsen vanhemmille työlästä ja päiväkodin puolelta ohjaus on ollut heikkoa (1). Erään äidin mielestä päivähoitossa on ”välillä hirveä kaaos” ja äiti on huolissaan siitä, kuka ottaa vastuun (1). Hyviäkin asioita päivähoitosta löytyy. Yhdessä (1) vastauslomakkeessa kiitellään Päiväkummun erityislastentarhaopettajien olevan erittäin ammattitaitoisia, palvelualttiita ja mukavia.

Kyselylomakkeen avoimissa kohdissa oli mahdollisuus antaa kehittämisideoita. Yhdessä (1) vastauksessa ehdotetaan kiertävää erityislastentarhanopettajaa, jotta varmistettaisiin varhainen tuki lapsille ja vanhemmille. Lisäresurssit päivähoitoon ja

esikouluun toistuvat kolmessa (3) vastauksessa. Lisäksi yhdessä (1) vastauksessa toivotaan lisää hoitopaikkoja ”uusiin” tiloihin ja pienempiä lapsiryhmiä.

...Ensin annetaan ”henkilökohtainen” avustaja, sitten otetaan pois, vaikka lapsi ei ole yhtään terveempi. (3-5v. tytön äiti a)

Palveluiden pysyvyys, toisen vastaajan kohdalla avustajaa ja toisen kohdalla omaishoidontukea koskien, ei toteudu (2). Omaishoidon järjestelyt saivat avoimissa vastauksissa enemmänkin palautetta. Viidessä (5) avoimessa vastauksessa kritisoidaan omaishoidon järjestelyjä: omaishoitajat eivät koe, että heitä arvostetaan, tukea ei myönnetä tai se lakkautetaan ja omaishoitajien vapaiden järjestelyt eivät toteudu. Kahdessa (2) vastauksessa kritisoidaan sitä, että sairaiden, ei-vammaisten lasten tilanteen kartoittamiseen on käytetty samoja lomakkeita kuin vanhuksilla ja vaikeasti vammaisilla. Ne eivät vastaajien mielestä anna oikeaa kuvaa lapsen ja perheen todellisesta tilanteesta. Yhden (1) vastaajan mielestä tulkkitoiminta ei toimi. Erään vastaajan mielestä kuntoutusohjaaja ei kerro riittävästi harkinnanvaraisista palveluista ja vastaaja kokee, että asiakaan itse on tiedettävä ja osattava vaatia palveluja (1). Palvelusuunnitelman tekoa keuhataan yhdessä vastauksessa (1), laituskuntoutuspalvelujen saannin kerrotaan olevan heikkoa (1). Kunnan toiminnasta yleensä eräs äiti huomauttaa, että on olemassa kuntia, jotka maksavat ”palkkiota” syntyvistä lapsista ja antavat tontteja kodin rakentamista varten (1). Vaikka yhdessä (1) lomakkeessa todetaan aikojen olevan kunnassa ”kortilla”, perheneuvola saa kuitenkin kiitokset antamastaan tuesta.

Vanhempien antamissa kehittämissideoissa yhdessä (1) vastauksessa toivotaan, että kaupunki etsisi kesääjäksi valmiiksi hoitajan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ja hoitaisi palkkauksen, jolloin vanhemmille jäisi vain omavastuu-osuuden maksu. Yksi (1) vastaaja ehdottaa, että kunta voisi osallistua kustannuksiin, kun hankitaan niin sanottuja harrastevälineitä vaikeavammaiselle lapselle, kuten hiihto- tai luistelukelkkaa. Näin myös vammaisen lapsi saisi mahdollisuuden harrastaa perheen kanssa.

Kouluun lisää kouluavustajia ja erityisopetusta. Pienemmät luokka-koot. (13-16v. pojan äiti a)

Koulua koskevissa avoimissa vastauksissa kolme (3) vastaajaa toivoo kouluun lisää avustajia ja yhdessä (1) näistä toivotaan myös lisää erityisopetusta. Yksi (1) ehdotus

on, että avustaja palkattaisiin joka luokkaan. Yksi (1) äiti kertoo, että hänen lapsensa luokassa ei ole avustajaa, vaikka neurologin lausunnon mukaan tulisi olla.

Positiivisemmissä vastauksissa Laura Kivisen varikkoluokkaa kiitellään hyväksi (1).

Siellä lapsi on saanut oppia lukemaan ja kirjoittamaan kannustuksen kanssa.

Puheterapia, fysioterapia sekä toimintaterapia on hyödyllisempää ja taloudellisempaa aloittaa ajoissa. Kouluikään ehtineen lapsen ongelmat kasvavat kohtuuttoman suuriksi. (13-16v. pojan äiti a)

Puhe-, toiminta- ja fysioterapian ongelmiin liittyviä avoimia vastauksia oli yhteensä yhdeksän (9). Näistä neljässä (4) kerrottiin puheterapian olevan liian vähäistä.

Yhdessä (1) vastauksessa toivotaan kunnallista toimintaterapeuttia ja toisessa (1)

vastauksessa toista puheterapeuttia. Eräs vastaaja ei ole saanut lapsilleen mitään

terapiaa kunnan kautta, vaan on joutunut viemään lapsensa yksityiselle puolelle (1).

Yksi (1) vastaaja sanoo lasten psykologin terveyskeskuksessa olevan ylityöllistetty.

Yhdessä (1) vastauslomakkeessa ehdotetaan kunnallista psykoterapeuttia. Terapiat

tulisi erään vastauksen mukaan aloittaa ajoissa, sillä silloin se on taloudellisesti

kannattavampaa ja tuloksellisesti hyödyllisempää lapsen kannalta. Fysioterapiaa

ehdotetaan harrastettavaksi muuallakin, kuin sisätiloissa (1). Vaikka monessa

vastauksessa mainitaan terapioiden saamisen vaikeudesta, niin yhdessä (1)

vastauksessa kiitellään sitä, että aina on saatu positiivista palvelua ja nopeasti

tarvittavaa terapiaa.

Asiat eivät ole sujuneet ilman takkuiluja. On ollut hyvin epävarma olo, usein on tuntunut, että kukaan ei välitä ja ymmärrä. Katsotaan suppeasti, byrokratia voimissaan. Erityisryhmien asiantuntijat puuttuu! Onneksi joukossa joku mukava ja empaattinen ja motivoitunut ihminen. (3-5v. tytön äiti a)

Kahdesta (2) kyselyyn vastanneesta tuntuu, että kunnasta puuttuvat asiantuntijat eri

erityisryhmien osalta. Toisessa vastauksessa todetaan, että asioista tietämättömät

tuntuvat tekevän kunnassa erityislapsia koskevia päätöksiä ja toisessa kerrotaan, että

lapsen ollessa pieni ja vamman melko harvinainen, oli hapuilua ja tietämättömyyttä

muun muassa avustajien tarpeen suhteen. Kuitenkin molemmat vastaajat antavat myös

kiitosta, toisessa kerrotaan palvelun olleen hapuilusta huolimatta ystävällistä ja

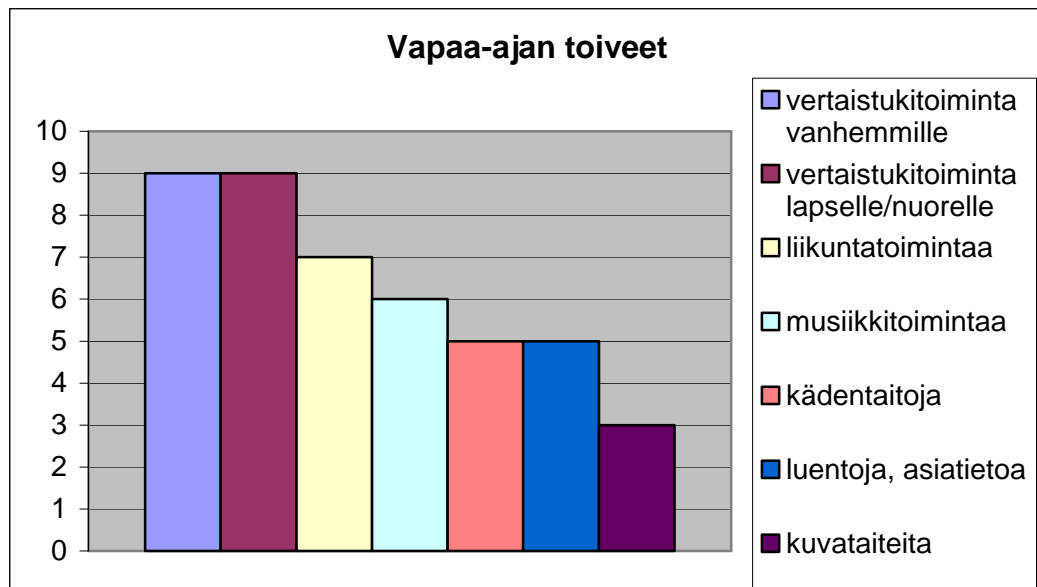
jaksamiseen kannustavaa ja toisessa vastauksessa todetaan, että onneksi joukossa on

”joku mukava ja empaattinen ja motivoitunut ihminen.”

Vapaa-ajan toiveet

Meidän poika kun on hyvin eläväinen ja liikkuu paljon niin jotain liikunnallista toimintaa esim. jotain jossa tulis opeteltua vaikka kehon hallintaa. Poikamme on myös aika kömpelö ja hänellä todettu motoriikkahäiriö. Myös jotain kädentaitoja vois harjaannuttaa jollain esim. kerholla. Vertaistukitoimintakin olisi paikallaan. Olisi kiva kuulla muidenkin vanhempien kokemuksia, kun meilläkin ollut aika raskasta. (3-5v. pojan äiti ja isä)

Vaikka kunnassa on erityisliikunnanohjaaja, Saarijärvellä ei ole erikseen erityislapsille tai heidän vanhemmilleen suunnattua vapaa-ajan toimintaa. Tämä näyttäisi olevan yksi suuri kehittämishaaste, sillä lähes puolet vastaajista (12) toivoi jonkinlaisia vapaa-ajan mahdollisuuksia lapsilleen tai itselleen. Vertaistukitoimintaa vanhemmille toivoi yhdeksän (9) vastaajaa ja lapsille/nuorille myös yhdeksän (9) vastaajaa. Liikuntatoimintaa toivoi seitsemän (7), musiikkitoimintaa kuusi (6) ja kuvataiteita kolme (3) vastanneista. Lisäksi viidessä (5) lomakkeessa toivottiin kädentaitoja ja myös viidessä (5) luentoja ja asiatietoa. Uintiavustajaa toivottiin yhdessä lomakkeessa ja yhdessä ystäviä lapselle. Kuvio 3. havainnollistaa, kuinka vastaajien vapaa-ajan toiveet jakautuivat.

KUVIO 3. Vapaa-ajan palveluiden toiveiden jakautuminen (n=12)

Vertaistuki tärkeää myös vanhemmille, keskustelu yhteisistä asioista ja omien kokemusten jakaminen auttaisivat jaksamaan paremmin. (3-5v. tytön äiti a)

Avoimissa vastauksissa vanhemmat toivat erityisesti vertaistukitoiminnan järjestämistä sekä vanhemmille että lapsille ja nuorille (5). Vanhemmat toivovat mahdollisuutta keskustella yhteisistä asioista, kuulla toisten kokemuksia ja jakaa omia kokemuksiaan siitä, mikä auttaisi jaksamaan arjessa. Vanhemmille annettiin mahdollisuus antaa ehdotuksia vapaa-ajan palveluista ja niiden toteuttamisesta. Yhdessä (1) vastauksessa sanotaan, että vertaistukitoiminta olisi ”tosi kova juttu” ja ehdotetaan, että joku muu taho järjestäisi vertaistukiryhmän, sillä vanhemmat itse eivät jaksa. Lisäksi kokoontumisten ajaksi pitäisi olla hoito järjestetty sekä erityislapsille että heidän sisaruksilleen. Tällaisessa tapaamisessa myös lapset pääsisivät vertaisryhmään siksi aikaa, kun vanhemmat tapaavat toisiaan. Tilat olisi myös tultava kaupungin puolelta. Toisessa vastauksessa ehdotetaan perhekahvilatyypistä tapaamista nyttäriperiaatteella.

Erilaiset harrastusryhmät lapsille ja nuorille toimisivat sinänsä jo vertaistukena ja auttaisivat ystävien saannissa. Yksi (1) ehdotus on, että liikuntaryhmien vetäjät voisivat olla nuoria ja että vanhemmat voisivat toimia avustajina ja vastuunkantajina oman lapsensa osalta (1). Näin vammaiset lapset ja nuoret saisivat luontevia kontakteja ikätovereihinsa. Samassa lomakkeessa toivotaan liikuntaleiriä erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille talvea ajatellen, ja kesäksi leiriviikonloppua (1). Uima-avustajaksi toivotaan miestä, esimerkiksi uimahallin työntekijää, joka voisi toimia tukena suihku- ja saunatiloissa erityislapsen/nuoren ollessa usein poika (1). Olisi kätevää, jos viikolla voisi ilmoittaa uimahallille, milloin olisi tarvetta miesavustajalle. Yhdessä vastauksessa toivotaan pienimuotoista, 3-5 henkilön ryhmää pojalle ja kuljetusta paikanpäälle kaupungilta tai mahdolliselta avustajalta (1). Toimintojen järjestäjiksi kävisivät vastaajan mielestä ne tahot, mitkä muillekin, eli yhdistykset tai esimerkiksi musiikkiterapeutti. Yksi (1) vastaaja pitää jalkapallojoukkueen harjoitusaikoja sopimattomina alakouluikäisille, koska harjoitusaika on myöhään keskiviikkoiltana klo 19.30 - 21.00.

Kehittämishaasteet ja ideat

Kyselyyn vastanneet erityislapsen vanhemmat toivat esiin useita epäkohtia palveluissa ja käytännöissä. Vastauksista oli myös löydettävissä sekä suoria kehittämisehdotuksia, että vastauksista johdettavissa olevia kehittämisideoita. Taulukkoon 3. on koottu vanhempien esiin nostamia epäkohtia sekä ideoita niiden kehittämiseksi.

TAULUKKO 3. Vanhempien esittämät kehittämishaasteet ja –ideat

Kehittämishaaste	Kehittämisidea
Omaishoito: - tarpeen arviointi puutteellista - vanhempien vapaiden puuttuminen	Ei arvioitaisi sairaita lapsia kehitysvammaisiin ja vanhuksiin sopivilla lomakkeilla. Selkeyttä vanhempien vapaisiin, vanhempien vapaiden pitäminen helpommaksi.
Päiväkotien ja koulujen lapsiryhmät liian suuria, erityislasten päivähoiton resurssit huonot.	Lisää resursseja erityislasten päivähoitoon ja kouluihin. Avustajia ryhmiin. Lisää hoitopaikkoja "uusiin" tiloihin, lapsiryhmät pienemmiksi. Kiertävä erityislastentarhanopettaja. Varhainen puuttuminen ongelmiin.
Puheterapiaa saadaan liian vähän ja harvoin.	Toisen puheterapeutin virka Saarijärvelle.
Palveluohjaus puutteellista, itse etsittävä tieto ja osattava vaatia palveluita. Tietämättömyyttä kaikilla tahoilla vamman tai sairauden ollessa harvinainen.	Vastaajat toivat esiin sopeutumisvalmennuksen ja kuntoutuksen-ohjauksen tarpeen kyselylomakkeen strukturoiduissa kohdissa.
Vapaa-ajan palvelut puutteellisia	Erityisryhmille omia vapaa-ajan palveluita, toimisivat myös vertaistukena. Vanhemmille vertaistukiryhmä. Miesavustaja uimahalliin Leirejä erityislapsille ja -nuorille

4.4 Lapsi tutkimuksen kohteena

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (1989) 12 ja 16 artiklan mukaan tutkijoidenkin on kunnioitettava muun muassa lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja huomioonotetuksi kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä sekä oikeus yksityisyyteen. Tutkimusetiikan haasteet ovat erityisen keskeisiä silloin, kun tutkimus sisältää suoran kontaktin lapsiin. Jokaisella tutkimukseen osallistuvalla on oikeus saada riittävästi tietoa tutkimuksen sisällöistä ja tavoitteista. Tutkittava saa myös itse päättää, osallistuuko tutkimukseen ja tutkittavalla on mahdollisuus milloin tahansa keskeyttää tutkimus. Kun tehdään tutkimusta, joka koskee lapsia, on tärkeää, että tutkimuksen lähestymistapa on lasta kunnioittava. On myös tärkeää, että tutkimus tarjoaa sellaista tietoa, jonka kautta lapsi ymmärtää tutkimuksen sisällön. Lapsen on myös voitava ymmärtää, että tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. (Lehtinen 2000, 48.)

Lehtisen (2000) mukaan on tärkeää, että tutkija säilyttää vastuunsa aikuisena ollessaan lasten kanssa. Lapset voivat tarvita yksilöllistä suojelua. Lapset voivat myös tuntea paineita, epäonnistumisen pelkoa, syyllisyyttä, syrjityksi tulemistä ja ristiriitaa

osallistuessaan tutkimukseen. Tutkijalta vaaditaan herkkyyttä huomioida lasten tunteita ja tilanteita yksilöllisesti (Mts. 49.)

Lapsi on oman kokemusmaailmansa paras kertoja ja asiantuntija. Tästä syystä tulee lapset nähdä tutkittavana samalla tavalla kuin aikuisetkin. Viime vuosina on alettu korostamaan sitä, että lapsilta saatu tieto on arvokasta ja ainutkertaista. (Kirmanen 2000, 13-19.)

Lapsuustutkimuksen eettiset kysymykset kytkeytyvät ennen kaikkea lasten ja aikuisten erilaiseen sosiokulttuuriseen valta-asemaan. Erilainen asema voi pahimmillaan estää lasten täyden osallistumisen tutkimukseen omilla ehdoillaan. Valtasuhteet voivat estää lapsia puhumaan aidoista kokemuksistaan. Lapset voivat tehdä asioita esimerkiksi miellyttääkseen tutkijaa. (Lehtinen 2000, 50.) Lapsia tutkittaessa ilmapiirin luominen sellaiseksi, jossa lapsi kokee voivansa kysyä mitä tahansa ja milloin tahansa on lapsen kannalta oikeudenmukaisempi kuin se, että lapsi pelkästään vastaa tutkijan kysymyksiin. Tämä luo lapsen ja tutkijan välille tasavertaisuutta, sillä lapset kokevat usein tutkijan olevan jonkinlaisessa auktoriteettiasemassa häneen nähden. (Kirmanen 2000, 20-21.)

4.5 Tutkimuksen validiteetti ja reliabiliteetti

Tutkimusmenetelmien luotettavuutta käsitellään yleensä validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden avulla. Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan validiteetin käsite tarkoittaa sitä, että tutkimuksessa on tutkittu sitä, mitä on luvattu tutkia. Reliabiliteetin käsite puolestaan tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta. (Mts. 135.)

Tuomen ja Sarajärven (2002) mukaan luotettavuutta arvioitaessa on olennaista pohtia tutkimuksen kestoa, eli sitä millä aikavälillä tutkimus on toteutettu sekä sitä, miten aineisto on analysoitu ja miten tuloksiin ja johtopäätöksiin on päästy. Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa täytyy myös kiinnittää huomiota siihen, että tutkimus on eettisesti korkeatasoinen sekä siihen, miten tutkimus on raportoitu. Lukijan on tärkeää saada selkeä ja uskottava selitys aineiston kokoamisesta. Luotettavuuden arvioinnin kannalta olennaista onkin se, että tutkimustulokset ovat selkeitä ja ymmärrettäviä sekä

yksityiskohtaisesti selitettyjä. Jotta lukija voisi arvioida tutkimuksen luotettavuutta, on lukijan saatava riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty. (Mts.135, 138.)

Tutkimuksen tekemisessä on tavoitteena korkea reliabiliteetti, eli tutkimuksen tulisi olla täysin reliaabeli, jos se toistettaisiin täsmälleen samanlaisena ja tulos olisi täsmälleen sama. Puutteellinen reliabiliteetti ei kuitenkaan välttämättä ole tutkimukselle tuhoisa. On tärkeää pyrkiä arvioimaan käytettyjen mittareiden reliabiliteettia, jolloin myös sen vaikutukset ovat arvioitavissa. Satunnaisvirheitä voi syntyä monesta syystä, esimerkiksi kyselytutkimuksessa vastaaja voi muistaa jonkin asian väärin. (Uusitalo 1991, 84.)

Esikoululaisille suunnatun tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksessa Saarijärven Paavolan esikoululaisten tyytyväisyydessä esikouluun pyrittiin siihen, että tutkimuksen tarkoitusta, toteutusta, analyysitapaa ja tutkimuksen tuloksia sekä johtopäätöksiä kuvailtiin mahdollisimman tarkasti. Tämä yksityiskohtainen kuvailu edistää tutkimuksen luotettavuutta. Koska tutkimus esikoululaisille on vain osa opinnäytetyötä ja resurssit toteuttaa tutkimus olivat rajalliset, vaikuttaa se tutkimuksen luotettavuuteen.

Tutkimuksen tarkoitus edistää tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksen tuloksia käytettiin lasten näkökulmana tulevaisuuden suunnitteluun esikoulun ja päivähoidon osalta lapsipoliittisessa ohjelmassa. Tutkimuksen luotettavuutta puolestaan heikentää se, että mukana tutkimuksessa oli vain yksi esikouluryhmä. Lasten ääni olisi päässyt kattavammin kuuluviin, jos tutkimukseen olisi ollut resursseja ottaa enemmän lapsia. Tutkimukseen valittiin lapsipoliittisessa työryhmässä olleen lastentarhanopettajan esikouluryhmä, koska lastentarhanopettaja oli kiinnostunut toteuttamaan tutkimuksen omassa ryhmässään. Tutkimuksen luotettavuutta olisi lisännyt se, jos esikoululaiset olisi valittu tutkimukseen hajaotantana eri esikouluryhmistä.

Eriyisesti tutkimuksen toteutuksessa oli seikkoja, jotka vaikuttivat tutkimuksen luotettavuuteen. Piirtämistilanteen orientoinnissa, jossa lasten kanssa keskusteltiin esikoulupäivän kulusta, tuli lapsilta jo jonkun verran ajatuksia siitä, mikä on mukavaa esikoulussa. Tämä saattoi vaikuttaa lasten ajatuksiin heidän alkaessaan piirtää ja tältä osin heikentää tulosten luotettavuutta. Piirtämistilanteessa joillakin lapsilla oli vaikeuksia keksiä, mistä piirtää. Päiväkodin työntekijät ehdottivat joillekin lapsille

erilaisia piirustusaiheita, jos lapsi ei itse keksinyt, mistä voisi piirtää. Lapset katsoivat myös toistensa piirroksia. Tällä on suuri vaikutus tulosten luotettavuuden arvioinnissa. Päiväkodin työntekijät kirjoittivat lasten piirroksiin, mitä lapsi kertoi piirroksestaan. Tämä helpotti piirrosten tulkintaa, ehkäisi väärinymmärryksiä ja lisäsi tutkimuksen luotettavuutta.

Esikoululaisille toteutetun tutkimuksen toistettavuus eli reliabiliteetti ei todennäköisesti toteudu tutkimuksessa ainakaan täysin. Jos samoille esikoululaisille olisi eri päivänä toteutettu uudestaan sama tutkimus, olisivat piirrokset varmasti erilaisia, tosin piirrosten teemat voisivat olla samankaltaisia. Jos tutkimus toteutettaisiin uudestaan, tutkimuksen toistettavuuteen vaikuttaisi mahdollisesti se, kenen vieressä lapsi istuisi, mitä juttelisi ja kenen kanssa. Jos tutkimus toteutettaisiin jonkun muun päiväkodin esikoululaisille, tutkimustulokset olisivat luultavasti aika erilaisia riippuen esimerkiksi päiväkodista, sen painotusalueista ja lasten mielenkiinnon kohteista. Tutkimus esikoululaisille kertoo siis vain Paavolan päiväkodin esikoululaisten ajatuksista esikoulusta. Se ei kuitenkaan vähennä esikoululaisten ajatusten tärkeyttä.

Alakoululaisille suunnatun tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuuteen heti alussa on voinut vaikuttaa se, että kyseiset luokat valikoituivat tutkimukseen heidän opettajansa mielenkiinnon mukaan. Jokaisen lapsen vanhemmille annettiin mahdollisuus kieltää lapsensa aineen osallistuminen tutkimukseen. Lapsilta itseltään ei suoranaisesti kysytty halukkuutta osallistua tutkimukseen. Tämä seikka tulee ottaa huomioon luotettavuuden ja tulosten kannalta, sillä lapsi ei välttämättä ole pohtinut palveluita joita tutkimuskysymysten alle kirjoitti.

Luotettavuuteen on vaikuttanut myös se, onko lapsi ymmärtänyt ainekirjoituksen tarkoituksen sekä oheistuksen. Lapsipoliittinen ohjelma käsitteenä on alakouluikäiselle lapselle vielä hankala ja voi aiheuttaa hämmennystä lapselle. Tämä voi olla yksi syy, etteivät lapset ainekirjoitustilanteessa ymmärtäneet, mihinkä heidän ainekirjoitusta tultiin käyttämään.

Ainekirjoitusten tulosten luotettavuuteen on saattanut vaikuttaa ohjaajien vaihtuminen ainekirjoitusten vetämisessä. Jokaisella ohjaajalla on ollut varmasti oma tyylinsä esittää ainekirjoituksen tarkoitus ja tehtävä, vaikka yhteisiä ohjeita olisikin noudatettu.

Yhteisten ohjeiden laatimisessa on voinut unohtua Herajärven kuudennen luokan opettajalta kertoa tarkasti kuinka hän ainekirjoituksen luokassaan ohjasi. Ohjeistuksen tärkeimpänä asiana oli kuitenkin, ettei ainekirjoituksen vetäjä antaisi esimerkkejä, jotka voisivat vaikuttaa lasten aineisiin.

Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa tulee ottaa huomioon se, että lasten mielipiteisiin palveluista on voitu vaikuttaa kotona. Vanhemmat ovat voineet keskustella lastensa kanssa kotona Saarijärven palveluista ja näin vaikuttaneet lastensa mielipiteisiin.

Kyselytutkimuksen luotettavuus

Kyselylomake erityislasten vanhemmille lähetettiin useita sellaisia reittejä pitkin, joiden kautta uskottiin tavoitettavan erityisessä tuentarpeessa olevat lapset ja heidän perheensä. Puolet näistä lomakkeista palautui, joten tutkimus kartoittaa melko kattavasti Saarijärven erityisryhmien palveluiden tilannetta ja käyttäjien tyytyväisyyttä niihin. Syitä siihen, miksi puolet jätti lomakkeen palauttamatta, voi vain arvailla, mutta kato saattaa vaikuttaa kuitenkin merkittävästi luotettavuuteen, mikäli palauttamatta jättäneiden joukossa on paljon sellaisia, joilla palveluita on käytössä tai tarvetta niille.

Vaikka kyselylomake oli melko kattava ja esitestauksessa osoittautunut selkeäksi ja helposti täytettäväksi, on kyselytutkimuksessa myös heikkouksia. Koska kaikki vastaajat eivät olleet arvioineet saamaansa palvelua ohjeistuksesta huolimatta, on ohjeistus saattanut olla joillekin epäselvä, tai he eivät ole huomanneet kaikkia kohtia. Tämä vaikuttaa osaltaan luotettavuuteen tarkasteltaessa vastaajien tyytyväisyyttä.

Muitakin väärinymmärryksiä on saattanut tulla. Ei myöskään voida varmistua siitä, että vastaajat ovat olleet vakavissaan vastatessaan. Kaikki eivät välttämättä ole olleet huolellisia tai rehellisiä kyselylomaketta täyttäessään. Väärinymmärryksiä on voinut sattua myös tulosten analysointivaiheessa. Joitakin vastauksia oli hankala käsitellä, kun ei aivan selvinnyt, mitä vastaaja on sillä tarkoittanut:

Tällä hetkellä olemme aloittamassa koulua joten tiedämme vähän kaikista erityispalveluista (6-8v. pojan äiti (a))

4.6 Tutkimusten pohdinta

Loppupäätelmät esikoululaisille suunnatusta tutkimuksesta

Lapsille selvitettiin mahdollisimman selkeästi ja konkreettisesti, miksi lapset osallistuivat kyseiseen tutkimukseen. Eettiseksi ongelmaksi tutkimuksen tekemisessä nousi kuitenkin se, että lapset eivät ymmärtäneet tutkimuksen sisältöä. (ks. luku 4.4.) Esikouluikäisen lapsen on mahdoton ymmärtää niin abstrakteja käsitteitä kuin lapsipoliitikka tai lapsipoliittinen ohjelma. Todennäköisesti lapset pitivät loppujen lopuksi tehtävää vain yhtenä esikouluun liittyvänä tehtävänä. Eettinen vastuu lasten piirrosten käyttämisestä tutkimukseen on tutkijalla.

Jotkut lapsista olivat tehtävänannon saadessaan hämillään. Toiset lapsista eivät keksineet, mitä piirtäisivät, toiset näyttivät ujostelevan. Olisi ollut ihanteellinen tilanne, jos piirustustilanteessa olisi ollut mahdollisuus jutella jokaisen lapsen kanssa hänen piirroksistaan ja kuulla, miltä piirtäminen lapsesta tuntui. Tutkimustilanteessa olivat myös päiväkodin työntekijät mukana, joten lapsilla oli mahdollisuus kertoa heille ajatuksiaan piirtäessään. Olisi kuitenkin ollut toivottavaa, että piirustustilanteen aikana olisi ollut mahdollisuus kuunnella lapsia yksilöllisemmin heidän piirtäessään. Lasten yksilöllinen huomiointi tutkimuksen aikana olisi saattanut auttaa lapsia käsittelemään tutkimuksen herättämiä tunteita.

Haasteellista tutkimuksen tekemisessä oli asettua lasten tasolle ja selittää asiat lapsille ymmärrettävästi. Haasteellisinta oli kuitenkin olla luomatta ennakko-odotuksia. Alkukeskustelussa lasten kanssa lapsille ei ehdoteltu piirustuksen aiheita. Saattoi kuitenkin olla, että keskustelussa lasten kanssa tulivat ennakko-oletukset puheen läpi huomaamatta. Tällä saattoi olla myös vaikutusta myös tutkimuksen luotettavuuteen. Piirustustilanteessa pyrittiin korostamaan sitä, että jokainen ehdotus ja piirros on yhtä arvokas, eikä siis luonnollisestikaan tyrmätty yhtään lasten ehdotusta.

Tutkimuksessa nousivat selkeästi seuraavat teemat: liikkuminen ja liikunta, kädentaidot ja esikoulutehtävät, pelit ja leikit, musiikki ja luonnontiede sekä kaverisuhteet. Lasten piirroksien teemat liittyivät kiinteästi esiopetussuunnitelman sisältöalueisiin. Tästä voi päätellä ainakin sen, että esiopetussuunnitelma on lapsilähtöinen ja lähellä lasten maailmaa. Piirroksissa näkyi myös se, että esiopetuksen sisältöalueet ovat ainakin Paavolan päiväkodin esiopetuksessa käytössä päivittäisessä toiminnassa.

Suosituimmat teemat piirroksissa olivat liikunta ja liikkuminen, pelit ja leikit sekä kädentaidot. Liikunta ja liikkuminen ja pelit ja leikit olivat lasten piirroksissa yleisiä aiheita sekä piirroksissa, jossa piirrettiin mukavia asioita esikoulusta että piirroksissa, jossa piirrettiin toiveita esikouluun liittyen. Tästä voisi puolestaan päätellä, että lapset kokevat edellä mainitut suosituimmat teemat tärkeiksi päiväkodin arjessa ja toivovat, että niihin kiinnitettäisiin erityisesti huomiota tulevaisuudessa.

Lasten piirroksiin liittyivät kiinteästi myös kaverisuhteet. Piirroksissa mukavista asioista lapset piirsivät usein tilanteita, jossa he tekivät mukavaa asiaa yhdessä kaverin kanssa. Puolestaan ikäviä asioita käsittelevissä piirroksissa lapset piirsivät tilanteita, jossa he jäivät ulkopuolelle jostain leikistä. Kaverit ovat keskeinen osa esikoulua ja lapsista on tärkeää, että on kavereita, joiden kanssa jakaa asioita. Tulee mieleen, että tämä voisi olla yksi asia, mihin päiväkodeissa kannattaisi kiinnittää erityisesti huomiota.

Paavolan päiväkodin lasten toiveet ovat kirjattuna lapsipoliittiseen ohjelmaan. Ne ovat lapsipoliittisessa ohjelmassa merkityksellisessä asemassa. Ne kertovat jotain tärkeää lasten maailmasta. Vaikka ne ovatkin kuvaus vain tiettyjen lasten toiveista ja mukaviksi sekä ikäviksi kokemista asioista, voivat lasten kanssa työskentelevät ihmiset saada niistä vinkkejä. Esimerkiksi päiväkodin työntekijät voivat miettiä, miten päiväkodissa toteutuvat erilaiset teemat, tai innostua kysymään oman päiväkodin lapsilta, mitä he toivoisivat päiväkotiin, mistä lapset pitävät ja mistä eivät pidä.

Loppupäätelmät alakoululaisille suunnatusta tutkimuksesta

Tutkimuksen toteutus eteni alkuvaiheessa aikataulullisesti nopeammin mitä oli suunniteltu. Herajärven kuudennen luokan kirjoitettua aineet etukäteen, muutti se joiltain osin alkuperäistä suunnitelmaa. Tutkija olisi itse halunnut ottaa päävastuun ainekirjoituksen alkuperäisestä ohjeistuksesta, mutta nyt vastuun siitä otti Herajärven kuudennen luokan opettaja. Tutkimuksessa käytetty ohjeistus ei poikennut alkuperäisestä suunnitelmasta, mutta tutkimuksen luotettavuuteen (kt. luku 4.6) on saattanut vaikuttaa ohjaajien erilaiset ohjaustyyliä ainekirjoitustilanteessa.

Haasteellista tutkimuksessa oli löytää aineeseen sopiva otsikko. Esitestaus ennen tutkimuksen toteutusta selkeytti suuresti otsikon valintaa. Tutkimuksen tarkoituksen

selittäminen alakoululaisille niin, että he ymmärsivät sen, oli myös erittäin haasteellinen. Ainekirjoitustilanteeseen oman haastavuutensa toi se, ettei ohjaaja voinut antaa lapsille suoria esimerkkejä palveluista, sillä ne olisivat voineet vaikuttaa lasten kirjoituksiin. Aineiden ohjeistuksessa olisi pitänyt enemmän painottaa sitä, että lapset kirjoittaisivat myös perusteluita tyytyväisyyteensä palveluita kohtaan sekä kehittämistä vaativiin asioihin. Perustelut olisivat helpottanut tutkimustulosten kirjaamista yksittäisten palveluiden kohdalla. Nyt tutkimustulokset on osittain kirjoitettu luettelon omaisesti. Aineiston analysointivaiheessa ja tuloksien kirjaamisen yhteydessä tutkija pyrki kuitenkin säilyttämään aineistosta nousseiden asioiden alkuperäisen tarkoituksen sellaisena kuin lapsi sen näki.

Ainekirjoituksista nousi esiin selkeästi eri palvelut, joihin aineisto analyysivaiheessa voitiin teemoitella. Suurimmat teemat aineista olivat vapaa-ajanpalvelut, ympäristöpalvelut sekä liikkeiden ja muiden yritysten palvelut. Muita pienempiä esille tulleita teemoja olivat sivistystoimenpalvelut, kulttuuripalvelut, terveydenhuollonpalvelut sekä sosiaalitoimenpalvelut. Suurimpien teemojen palveluiden tarjontaan lapset olivat erittäin tyytyväisiä. Heiltä tuli kuitenkin eniten toiveita ja kehittämisideoita näiden palveluiden suhteen. Tästä voitaisiin päätellä, että kyseiset palvelut ovat lasten eniten käyttämiä.

Tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että alakouluikäisille lapsille ympäristön turvallisuus ja virikkeellisyys ovat hyvin tärkeässä asemassa. Useat kokivat Saarijärven pienen kaupungin olevan kotoisa ja hyvä paikka elää. Suurimmalle osalle tutkimukseen osallistuneista lapsista Saarijärven harrastus- ja vapaa-ajanpalvelut ovat osa jokapäiväistä elämää. Tästä syystä vapaa-ajanpalveluiden tarjoajien tulisi panostaa jatkossakin palveluidensa kehittämiseen ja niiden ylläpitoon. Liikkeiden ja muiden yritysten palveluihin lapset olivat melko tyytyväisiä. Lasten toiveiden ja kehittämisideoiden määräästä kuitenkin huomaa, että paljon on myös vielä kehitettävää. Lapset kaipaivat Saarijärvelle useita erilaisia kauppia. Tähän voitaisiin vaikuttaa laajentamalla nykyisten liikkeiden valikoimien tarjontaa.

Lasten aineista tuli esiin myös heidän tulevaisuuteen suuntautuva ajattelutyyli. Lapset olivat pohtineet kirjoituksissaan Saarijärven jatkokoulutus ja työpaikka mahdollisuuksia. Näitä lapset toivoivat Saarijärvelle lisää, sillä tällä hetkellä näiden tarjonta kaupungissa on melko pieni. Lasten toiveista voidaan päätellä, että

ainekirjoitukseen osallistuneista monet haluaisivat asua Saarijärvellä mahdollisimman pitkään.

Kolmannen ja kuudennen luokan aineista kootut toiveet ja kehittämisideat ovat kirjattuna Saarijärven lapsipoliittiseen ohjelmaan. Sieltä ne ovat poimittavissa jokaisen hallintokunnan ja palvelun tarjoajan omiin tavoitekortteihin. Niitä voi hyödyntää myös muut lasten kanssa työskentelevät tahot, kuten kolmannen sektorin palveluiden tarjoajat.

Loppupäätelmät kyselystä erityislasten vanhemmille

Kyselylomake postitettiin perheille, joiden oletettiin käyttävän erityispalveluita. Kuitenkin hyvin suuressa osassa palautuneista lomakkeista ei ollut mitään palveluita käytössä, eikä tarvetta niille. Etenkin EMU-luokissa oli varmasti paljon sellaisia lapsia, joiden perheet eivät saa, eivätkä tarvitse erityispalveluja. Koska tätä kautta lähti kyselyitä paljon, se selittää sellaisten palautuneiden lomakkeiden suuren osuuden, joissa asiat ovat hyvin, eikä mitään erityispalveluita koeta tarvittavan. Tämä tulos on kuitenkin osittain virheellinen, sillä näillä perheillä on käytössään erityispalveluna koulun erityisopetus.

Vaikka kyselylomake oli toimiva ja melko kattava, myöhemmin huomattiin, että koulun erityisluokat eivät olleet mukana vastausvaihtoehdoissa, vaikka päivähoidon ryhmät olivat. Tämä oli iso puute, sillä lomakkeita lähti paljon koulun kautta ja kyselyllä olisi voinut ja pitänyt samalla kartoittaa perheiden tyytyväisyyttä koulun tarjoamiin erityispalveluihin. Vain yksi vastaaja oli tarkentanut lomakkeeseen erityispalveluiden käyttö-kohtaan, että heidän lapsensa käy harjaantumiskoulussa. Avoimet kohdat tarjosivat kuitenkin vanhemmille mahdollisuuden antaa palautetta myös koulun käytännöistä ja tämä osaltaan paikkasi puutetta, sillä muiden ohella myös koululle annettiin sekä positiivista että negatiivista palautetta. Jos kysely tehtäisiin nyt uudestaan, kyselylomakkeeseen tulisi omana strukturoituna kohtanaan mukaan myös koulun erityisluokat ja mahdollisuus arvioida tyytyväisyyttä niihin.

Tulosten analysointi osoittautui haasteelliseksi, sillä kyselylomakkeessa oli sekä strukturoituja että avoimia kohtia, joita oli käsiteltävä erikseen. Myös epäselvyydet vastauksissa asettivat omat haasteensa tulosten kokoamiselle. Joitain kohtia oli jätettävä huomioimatta, esimerkiksi silloin, kun vastaaja oli ilmoittanut

tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä johonkin palveluun, vaikkei ollut kyseisen palvelun käyttäjä.

Vastausprosentti jäi noin viiteenkymmeneen, mitä voidaan pitää tyydyttävänä. Koska tutkija ei saanut missään vaiheessa tietoonsa vastaajien henkilöllisyyttä, ei vastauksia pystytty karhuamaan. Jos karhuamismahdollisuus olisi haluttu pitää, olisi kyselylomakkeet pitänyt numeroida ja lähettävien tahojen pitänyt pitää listaa siitä, kuka vastaaja saa minkin numeron. Tämä olisi ollut monimutkaista ja vaatinut kyselyn ulkopuolisilta henkilöiltä (kyselyn välittäneiltä tahoilta) kohtuuttomasti vaivaa. Karhuamalla olisi tietysti saatettu päästä paljon parempaan vastausprosenttiin.

Ne vastaajat, jotka saivat palveluita, vaikuttaisivat olevat tyytyväisiä käyttämiinsä palveluihin. Kuitenkin juuri niistä palveluista, joihin oltiin kaikkein tyytyväisimpiä, näyttäisi olevan suurin puute. Näitä palveluita ovat muiden muassa henkilökohtainen avustaja sekä puheterapia. Tämä saattaa kertoa siitä, että nämä palvelut ovat perheille erityisen tärkeitä; jos he niitä saavat, niin he ovat tyytyväisiä, ja ne perheet, jotka niitä eivät saa, kokevat niitä tarvitsevansa. Muidenkin terapioiden kuin puheterapian tarve nousi esiin vastauksista. Vanhemmat toivovat myös fysio- ja erityisesti toimintaterapiaa, jota kunnassamme ei voi saada kuin kelan kautta. Kunnallinen toimintaterapeutti olisi Saarijärvelläkin tarpeen.

Vanhemmat peräänkuuluttavat varhaista puuttumista kaikilla kehityksen osa-alueilla. Terapiat ja kuntoutukset tulisi aloittaa ajoissa ennen ongelmien paisumista liian suureksi, samoin puuttuminen lapsen ongelmiin heti niiden ilmaannuttua olisi oltava selviö. Tämä vaatii enemmän resursseja päivähoitoon, muun muassa erityislastentarhanopettajien tietämystä. Jos ongelmiin puututaan hyvissä ajoin ennen kouluikää, vältetään suuremmilta ongelmilta ja lapsen koulunaloitus sujuu kivuttomammin.

Lapsiryhmien suuri koko niin koulussa kuin päivähoitossakin puhuttaa vanhempia. Avustajista näyttäisi olevan suuri puute. Pienemmät lapsiryhmät ja avustajat ryhmissä edesauttaisivat lapsen erityisen tuen tarpeiden huomioon ottamista toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa. Vaikka avustajien palkkaus maksaakin, toisi se todennäköisesti säästöjä myöhemmin, kun lapsen ongelmat eivät pääsisi kasvamaan kohtuuttomiksi. Lisäksi se lisäisi sekä lapsen että hänen perheensä hyvinvointia ja

toisi todennäköisesti tuntuvaa helpotusta koko toimintaympäristöön (koulu ja päivähoito) ja siinä toimivien ihmisten arkeen.

Omaishoidon järjestelyissä näyttäisi olevan kehittämistä. Sairaiden tai vammaisten lasten vanhemmat joutuvat joka tapauksessa hoitamaan lapsensa ja joustamaan sen takia muista elämän osa-alueista, siitä huolimatta, että kunta lakkauttaa omaishoidontuen tai ei sitä heille edes myönnä. Omaishoitajat kaipaavat arvostusta tekemästään työstä, eikä sitä tällä tavalla osoiteta. Omaishoidon vapaiden järjestelyt olisi saatava kuntoon, osa vanhemmista ei ole päässyt pitämään lakisääteisiä vapaita lainkaan ja niiden järjestäminen ei käy kunnassa sujuvasti.

Erityisryhmien vapaa-ajan mahdollisuuksien kehittäminen näyttäisi olevan tarpeellista Saarijärvellä. Myös niissä lomakkeissa, joissa ei esiin tullut varsinaista erityispalveluiden tarvetta strukturoiduissa kohdissa, toivottiin lapsille ja nuorille omaa erityisryhmille suunnattua vapaa-ajan toimintaa sekä vertaistukea lapsille ja vanhemmille. Erityisesti vertaistukiryhmän järjestäminen vaikuttaisi tarpeelliselta. Toteutuksessa voisi käyttää erään vanhemman ehdotusta, eli tilat olisivat kaupungilta ja lapsille ja heidän sisaruksilleen olisi järjestetty ohjattua toimintaa siksi aikaa kun vanhemmat tapaisivat toisiaan esimerkiksi kerran kuussa. Voisi olla paikallaan selvittää, pystyisikö toimintaa sisällyttämään Poken lähihoitajaopiskelijoiden opinto-ohjelmaan. Vaikka ryhmä olisi todennäköisesti varsin heterogeeninen muun muassa lasten ikien sekä vammojen ja sairauksien osalta, ei se mielestäni ole este vanhempien vertaisryhmälle, josta he saisivat arvokasta tukea ja jaksamisen eväitä arkeen. Eri ikäisille ja erilaisia tarpeita omaaville lapsille järjestettävä toiminta ei myöskään ole mielestäni mikään mahdottomuus.

Kysely tuotti paljon hyödyllistä tietoa, jota voi käyttää pohjana kehitettäessä Saarijärven lasten ja lapsiperheiden erityisryhmien palveluita. Kuitenkaan kaikki tulokset eivät ole mukana lapsipoliittisessa ohjelmassa, johon on avattu pääasiassa vanhempien antamat avoimet vastaukset ja pintapuolisesti strukturoitujen kohtien vastauksia eri hallintokuntien kehittämishaasteisiin ja toimenpide-ehdotuksiin. Selkeänä omana tutkimusosionaan tuloksineen kysely ei lapsipoliittisessa ohjelmassa esiinny. Tarkoituksena onkin koota kyselystä oma tiedostonsa työvaiheineen ja tuloksineen sekä liitetaulukoineen ja toimittaa se erityislapsien perheiden kanssa työskenteleville tahoille, muun muassa avopalveluohjaaja Marja Liimataiselle. Tästä

erillisestä tiedostosta tutkimuksesta ja sen tuloksista saisi helpommin kattavan kokonaiskuvan kuin lapsipoliittista ohjelmaa selailemalla. Näin tulokset olisivat myös paremmin hyödynnettävissä palveluita suunniteltaessa ja kehitettäessä. Tässä vaiheessa tuloksia on jo jonkin verran käytetty Saarijärven vammaispoliittisen ohjelman pohjana.

5 LASTEN JA LAPSIPERHEIDEN PALVELUT SAARIJÄRVELLÄ: NYKYTILA, KEHITTÄMISHAASTEET JA TOIMENPIDE- EHDOTUKSET

5.1 Lasten ja lapsiperheiden yleisimmät palvelut

Saarijärvi on luonnonläheinen maaseutukaupunki, joka antaa lapsille turvallisen ja viihtyisän kasvuympäristön. Saarijärvellä on tarjolla harrastusmahdollisuuksia liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintojen osalta. Lapsille ja lapsiperheille on tarjolla muun muassa seuraavia vapaa-ajanvietto paikkoja: Uimahalli-kuntokeskus Aarresaari, kirjasto, Puuhapuisto Veijari, Kalastajakylä ja Kivikaudenkylä. (Lapsiperheet 2007.)

Saarijärvellä on perheen on mahdollista valita päivähoitopaikoista päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti tai perhepäivähoito (Päivähoito 2007). Seurakunta tarjoaa myös perheille ja lapsille toimintaa, esimerkiksi vertaisryhmiä, perhekerhoja, leirejä ja lastenkerhoja (Salminen 2006). Potkuri-perhetoiminta tarjoaa ohjattua toimintaa koko perheelle yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosaston, Saarijärven nuorisorengas ry:n, lastenneuvolan, Saarijärven kaupungin päivähoidon ja sosiaalitoimen kanssa. (Leikkitoiminta 2007).

Keskustan koulukorttelissa sijaitsee alakoulu yläkoulu ja lukio. Lapsilla on myös mahdollisuus käydä alakoulua sivukylän koulussa. Sivukylän kouluja on esimerkiksi Tarvaalassa, Lannevedellä ja Mahlulla.

5.2 Sosiaalityö

Sosiaalitoimiston sosiaalityötä ohjaavat useat eri lait. Tärkeimpiä näistä laeista ovat sosiaalihuoltolaki (1982/710), toimeentulotukilaki (1997/1412), lastensuojelulaki (1983/683), laki kuntouttavasta työtoiminnasta (2001/189) ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812). (Kemi 2003, 13.) Lisäksi sektoreittain sovelletaan *lastensuojelun, lapsen huolto- ja tapaamisoikeuden, vammaispalvelun ja kehitysvammahuollon, toimeentulotuen, mielenterveystyön, vanhuspalveluiden, kotipalvelun, asumispalveluiden, laitoshuollon* sekä *oppilashuollon* keskeisiä sosiaalityötä ohjaavia lakeja (Etelä-Suomen lääninhallitus 2007).

Sosiaalityön tehtävänä on ylläpitää ja parantaa kuntalaisten elämänlaatua, sosiaalista, fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä sekä oman elämän hallintaa tarjoamalla sosiaalipalveluja ja toimeentuloturvaa, sosiaalisten ongelmien selvittelyä, ohjausta, neuvontaa, tutkimusta, hoitoa ja tukipalveluja, asumispalveluja ja laitoshoittoa, työ- ja päivätoimintaa sekä taloudellista tukea. Kaupunki on määritellyt sosiaalityön tavoitteeksi tarjota monipuolisia ja laadukkaita palveluja ja toimeentuloturvaa suunnitelmallisesti, aktivoiden, ennaltaehkäisevästi ja asiakaslähtöisesti moniammatillisena yhteistyönä. Sosiaalityön asiakkaana ovat periaatteessa kaikki kuntalaiset. Asiakkaat hakeutuvat sosiaalityön palvelunkäyttäjäksi itse tai ohjautuvat sinne muista palveluista. (Sosiaalityö 2007; Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Sosiaalityötä toteutetaan yhteistyössä terveydenhuollon, päivähoidon, koulun ja vanhustenhuollon kanssa. Sosiaalityön vastuualueeseen kuuluvat lasten ja nuorten huolto, päihdehuolto, kehitysvammahuolto ja vammaispalvelut, lastenvalvojan palvelut sekä toimeentuloturvaan kuuluvina toimeentulotuki, elatustuki ja lasten kotihoidontuki. Johtavan sosiaalityöntekijän Tiina Mankosen (2006) mukaan kaikissa näissä palveluissa on lapsia ja nuoria joko asiakkaina tai asiakasperheen lapsina. (Sosiaalityö 2007; Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Lasten ja nuorten huollon sisälle kuuluvat kasvatus- ja perheneuvonta, lastensuojelun avohuolto, perhetyö sekä lasten perhe- ja laitoshoidon. Lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteillä pyritään tukemaan lasten ja nuorten turvallista ja tasapainoista kehitystä sekä lapsiperheiden itsenäistä selviytymistä ja ehkäisemään lasten pitkäaikaisia sijoituksia kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltoa järjestämällä tarjotaan lapsen kehitystä tukeva kasvuympäristö lapselle tai nuorelle, kun omassa kodissa asuminen ei ole mahdollista. (Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Päihdehuollon tehtävänä on ehkäistä ja vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja siihen liittyviä sosiaalisia terveydellisiä haittoja sekä lisätä ongelmakäyttäjien ja heidän läheistensä toimintakykyä ja sosiaalista turvallisuutta. Päihdehuoltoon kuuluvat ohjaus ja neuvonta, asumispalvelujen päivätoiminnan, katkaisuhoidon ja kuntoutuspalvelujen järjestäminen päihdeongelmallisille. (Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Kehitysvammahuoltoon kuuluvat kehitysvammaisten kotihoidon ohjaus sekä työtoimintaan, asumispalveluihin, perhe- ja laitoshoidon järjestämiseen liittyvät tehtävät. Palveluja tarjoavat vastuualueella avopalveluohjaaja, toimintakeskus, ohjattu asuntola sekä kunnan Kolkanrinteen palvelukoti. Saarijärven kaupunki järjestää myös perhehoitoa omana toimintanaan. Ostopalveluna järjestetään työtoimintaa, palveluasumista ja laitoshoidon. Vammaispalvelut sisältävät vammaispalvelulain mukaisten avustusten myöntämisen sekä mielenterveyskuntoutujien työ- ja asumispalvelut. (Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Kaikilla sosiaalityön suunnilla on tällä hetkellä sellainen tilanne, että henkilökuntaa pitäisi olla enemmän, jotta työ saataisiin hoidettua sillä tavalla kuin se pitäisi hoitaa. Johtavan sosiaalityöntekijän Tiina Mankosen (2006) mukaan nyt joudutaan jatkuvasti priorisoimaan ja miettimään, missä kohdassa tasoa voidaan laskea ja minkä verran. Ennaltaehkäisevä työ jää tekemättä kokonaan tai sen osuus on hyvin vähäistä. Siellä, missä työtä on mitoitettu suosituksin, ollaan mitoitusten alarajoilla. (Mankonen 2006.)

Saarijärvellä sosiaalityön asiakas- ja kotikäynnit yhteenlaskettuna nousivat käynnit edellisestä vuodesta, mutta tukea saaneiden talouksien määrä on puolestaan vähentynyt. Toimeentulotuen nettomenot laskivat 23,16% ja tuloja kertyi 20,92% enemmän kuin vuonna 2004. Toimeentulotukea sai vuonna 2005 416 ruokakuntaa ja

606 henkilöä. Suhteessa Saarijärven asukasmäärään toimeentulotukea sai vuonna 2005 6,03% asukkaista. Täydentävän toimeentulotuen ja ennalta ehkäisevän toimeentulotuen tarpeen lisääntyminen korostuu edelleen. Sosiaalityön asiakkaat tarvitsevat taloudellisen tuen ohella yhä enemmän ohjausta ja neuvontaa taloudellisten vaikeuksien selvittelyssä. Työmarkkinatukiudistuksen myötä pelkän toimeentulotuen varaan jäävien henkilöiden määrä tulee kasvamaan. (Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Lasten- ja nuortenhuollon työmäärä on lisääntynyt koko ajan. Lisääntyneet perheongelmat ja avioerot näkyvät myös lisääntyneenä huolto- ja tapaamisoikeusneuvotteluina ja -lausuntoina sekä perheneuvolaan hakeutumisen syynä. Sekä huostaanottojen ja avohuollonsijoitusten että lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarve on edelleen lisääntynyt huomattavasti. Lisääntyneen työmäärän vuoksi kaikkia suunniteltuja hankkeita ei ole pystytty käynnistämään vuonna 2005, kuten oli suunniteltu (läheispitoneuvonpidon käyttöönotto, verkostotyön koulutukset, lapsipoliittisen ohjelman laatiminen). Lisääntyneiden päihde- ja muiden riippuvuusongelmien vuoksi päihdehuollon avopalvelujen tarve on kasvanut. Huumeiden käyttäjien ja huumeekuntoutuksen tarvitsijoiden osuus on lisääntynyt koko ajan. (Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta 2006.)

Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunnan (2006) mukaan tulevaisuudessa Saarijärven sosiaalityössä on panostettava enemmän ennaltaehkäisyyn ja avohuollon palveluja on kehitettävä sekä lastensuojelussa, päihdehuollossa että kehitysvammahuollossa. Verkostoituneen työskentelytavan merkitys kasvaa yhä enemmän. Asiakkaiden tilanteet ovat entistä monimutkaisempia ja vaativat runsaasti yksilöllistä selvittelyä ja räätälöityjä ratkaisuja. Asiakkaan omaa osallistumista tulee edelleen lisätä.

Saarijärvellä tulisi erityisesti kehittää varhaista puuttumista ja vanhemmuuden tukemista. Mittarina toimivat sijoitetut lapset, perhetyön piirissä olevat lapset sekä avopalvelujen piirissä olevat lapset. Lähtötaso on 22 sijoitettua lasta ja 10 perhettä perhetyön piirissä. Tavoitteena olisi avopalveluiden joustava ja luova käyttö, sekä se että sijoitusten lukumäärä ei ylittäisi maan keskitasoa ja sijoitukseen jonottavien määrä olisi nolla. Perhetyön piirissä olisi tavoitteen mukaan noin 10 perhettä kerrallaan. (Saarijärven kaupunki 2006.)

Aikuissosiaalityön (ohjaus ja neuvonta, toimeentulotuki, vammaispalvelut, päihdehuolto) asiakkaina on myös lapsiperheitä. Perheen lasten tilanne otetaan huomioon ja koko perheen tuen tarvetta arvioidaan muun asian hoitamisen ohessa. Tarvittaessa perhe ohjataan päivähoidon, perheneuvolan, terveydenhuollon tai lastensuojelun asiakkaaksi. (Mankonen 2007a.)

Aikuissosiaalityön kehittämishaasteena on perhe näkökulman ja vanhemmuuden tukemisen huomioiminen aikuisten palveluissa, kuten päihdekuntoutuksessa, vammaispalveluissa ja toimeentuloturvassa. Ennaltaehkäisevä työ on tärkeää ja perheiden tilanteisiin on puututtava mahdollisimman nopeasti lapsen edun niin vaatiessa. (Mankonen 2007a.)

Toimenpiteinä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi turvata mahdollisuus ohjata perheitä päihdehuollon perhekuntoutukseen. Erityisesti olisi tuettava päihdeäitien ohjautumista hoitoon ja kuntoutukseen. Työntekijöille on turvattava mahdollisuus tarvittaessa käyttää enemmän aikaa asiakastyöhön eli asiakasneuvotteluihin ja kotikäynteihin. Näin olisi mahdollista selvittää perheen kokonaistilanne ja vanhempien jaksaminen tarkemmin. Läheisneuvonpitomenetelmän käyttö päihdehuollossa ja vammaispalveluissa on tärkeää. Työntekijöille on tarjottava koulutusta lasten ja perheiden näkökulmaan sekä uuteen lastensuojelulakiin liittyen. Moniammatillisuus ja verkostoitunut työskentelymalli perheiden asioissa on keskeisessä asemassa. Yhteistyö muiden perheen kanssa työskentelevien tahojen kanssa on oltava riittävän tiivistä. (Mankonen 2007a.)

5.3 Päivähoito

Päivähoidolla tarkoitetaan lasten päivähoidosta annetun lain (1973) mukaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana (Laki lasten päivähoidosta 1973, luku 1, 1§). Saarijärvellä tarjotaan kunnallista päivähoitoa päiväkodeissa, ryhmäperhepäiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Lisäksi Saarijärvellä on tarjolla avointa perhetoimintaa ja vuorohoitoa. Päivähoitopaikkaa voi hakea ympäri vuoden. Alle kouluikäisten lasten vanhempien tulee hakea paikkaa neljä kuukautta ennen hoidon toivottua alkamisajankohtaa. Jos hoidon tarve ei ole ennakoitavissa, esimerkiksi johtuen

opinnoista tai työllistymisestä, on hoitopaikkaa haettava mahdollisimman pian, viimeistään kaksi viikkoa ennen hoidon tarvetta. (Päivähoito 2007.)

Päivähoidon tavoitteena on lasten päivähoidosta annetun lain (1973) mukaan tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Päivähoidon tulee omalta osaltaan turvata lapselle jatkuvat turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet. Päivähoidon tulee myös tarjota lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. (Laki lasten päivähoitosta 1973, luku 1, 2a §.)

Saarijärven kaupungin tavoitekortin mukaan päivähoiton tehtävänä on järjestää perheiden tarpeiden mukaiset palvelut sekä tukea ja edistää lapsen kasvua ja kehitystä yhdessä vanhempien kanssa. Päivähoidon tehtävänä on myös luoda turvallinen ympäristö sekä vaikuttaa ennaltaehkäisevästi lapsen hyvinvointia ja kasvua haittaaviin tekijöihin. Saarijärven kaupungin tavoite on antaa vanhemmille mahdollisuus tehdä turvallisista mielin töitä sekä antaa lapsille rikkaan elämän eväitä. Saarijärven päivähoito rakentuu vahvaan osaamiseen, muuntautumiskykyyn sekä monipuolisuuteen. (Päivähoito 2007.) Saarijärven ja Viitasaaren seudulla on laadittu yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma, joka valmistui alkuvuodesta 2007. Varhaiskasvatussuunnitelma on pohjana tarkemmille päivähoiton päiväkotij- ja lapsikohtaisille suunnitelmille seutukunnan kunnissa. (Kohonen 2007.)

Päivähoitolaki takaa alle kouluikäiselle ja erityistapauksessa myös sitä vanhemmille lapsille oikeuden päivähoitoon. Oikeus päivähoitoon alkaa äitiys-, isyys- tai vanhempainrahoituksen päätyttyä. Oikeus päivähoitoon säilyy lapsen oppivelvollisuuden alkamiseen saakka. Kunnallisen päivähoiton vaihtoehtona on alle kolmevuotiaiden lasten hoitaminen kotona kotihoidontuella tai alle kouluikäisten lasten hoitaminen yksityishoidontuella yksityisessä päivähoitossa. (Päivähoito 2007.)

Päivähoito jakaantuu Saarijärvellä alueittain. Kullakin alueella toiminnasta vastaa päivähoiton aluejohtaja, joka toimii sekä alueen päiväkodin että perhepäivähoidon esimiehenä. Alueeseen yksi kuuluvat Autiolahden, Rahkolan, Kukonhiekan, Kekkilän, Häkkilän ja Pyhähäkin alueet. Alueen päiväkotina toimii Pikku-Mäntylän päiväkotij,

jossa on 26 paikkaa. Päiväkodissa toimii sisarusryhmä sekä esiopetusryhmä. Alueella toimii myös perhepäivähoitajia ja ryhmäperhepäivähoitokodit Suojalinna (Linna), Pikkula (Kalmari) ja Mahlu (Mahlu). (Päivähoito 2007.)

Alueeseen kaksi kuuluvat ydinkeskusta, Hietalahti, Leuhu, Tarvaala, Pajupuro ja Lannevesi. Alueen päiväkotina toimii Päiväkummun päiväkotit, jossa on 38 paikkaa 3-6-vuotiaille lapsille. Päiväkodissa toimii integroitu erityisryhmä ja esiopetus. Alueella toimii perhepäivähoidon lisäksi ryhmäperhepäivähoitokoti Tenavatupa (Lannevesi) ja Myllytien vuoropäivähoito. (Päivähoito 2007.)

Alueeseen kolme kuuluvat Mannila, Kolkanlahti, Kalmari, Lehtola, Hännilä, Mahlu ja Konttimäki. Alueen päiväkotina toimii Mannilan päiväkotit, jossa on 38 paikkaa 3-6 -vuotiaille. Päiväkodissa on normaali ryhmä, integroitu erityisryhmä sekä esiopetusryhmä. Alueella toimii myös perhepäivähoitajia sekä ryhmäperhepäivähoitokodit Vekara (Mannila), Viikari (Mannila) sekä varahoitopaikka Vaakku (Mannila). (Päivähoito 2007.)

Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. (Laki lasten päivähoitosta 1973, luku 1, 1 §). Hoitoryhmässä on neljä paikkaa. Viidentenä lapsena voidaan hoitaa osapäivähoidossa esiopetuksessa olevaa tai koulunkäynnin aloittanutta lasta. Saarijärvellä on 56 perhepäivähoitajaa, joista noin puolet työskentelee ryhmäperhepäivähoidossa. Perhepäivähoidonohjaus kuuluu päivähoiton aluejohtajille. Ryhmäperhepäivähoidossa hoitajat hoitavat lapsiryhmää kaupungin osoittamissa tiloissa. Yleisemmin ryhmässä on kolme hoitajaa ja kaksitoista lasta. Toiminnan ohjaus sekä lasten sijoittaminen kuuluvat päivähoiton aluejohtajille. Vuorohoito on tarkoitettu vuorotyössä käyvien vanhempien lapsille. Saarijärvellä vuorohoitoryhmä toimii Myllytiellä. (Perhepäivähoito 2007.)

Potkuri-perhetoiminta tarjoaa toimintaa kaikille saarijärveläisille lapsiperheille. Potkurissa järjestetään avointa toimintaa. Toiminta sisältää leikkejä, lauluja, kädentöitä, ulkoilua, retkiä, vapaata leikkiä, perhekahvilatoimintaa, pienryhmätoimintaa ja tietoisuutta sekä leppoisaa yhdessä oloa. Toiminnan tarkoitus on tukea lapsen sosiaalisuutta, itsetuntoa ja kokonaisvaltaista kehitystä sekä tukea lapsiperheiden arjessa jaksamista. Potkuri tarjoaa myös vertaistukea ja

keskustelukumppanuutta pienten lasten vanhemmille sekä tilapäistä yli 2-vuotiaiden lasten hoitoa maksua vastaan. Potkuri-toimintaa järjestetään yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisosaston, Saarijärven nuorisorengas ry:n, lastenneuvolan sekä Saarijärven kaupungin päivähoidon ja sosiaalitoimen kanssa. (Leikkitoiminta 2007.)

Kunta on velvollinen järjestämään kunnan alueella asuville lapsille esiopetusta oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Kunta on myös velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille sekä niille lapsille, jotka aloittavat koulun vuotta säädettyä myöhemmin. (Perusopetuslaki 1998, luku 2, 4 §.) Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys-, ja oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella tuetaan lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Esiopetuksen tavoitteena on, että lapsen myönteinen minäkuva vahvistuisi sekä lapsen oppimaan oppimisen taidot kehittyisivät. Tavoitteena on myös se, että lapsi omaksuisi perustietoja ja taitoja sekä valmiuksia oppimisen eri osa-alueilta ikänsä ja edellytystensä mukaisesti. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2000.)

Saarijärvellä esiopetus perustuu opetushallituksen laatimiin esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Saarijärvellä annetaan esiopetusta kaikissa kolmessa aluepäiväkodissa sekä Paavolan päiväkodissa niille lapsille, jotka eivät tarvitse päivähoitoa tai ovat perhepäivähoidossa. Lisäksi esiopetusta annetaan haja-asutusalueiden ryhmissä. (Esiopetus 2007.) Saarijärvellä tarjotaan päivähoiton yhteydessä myös perusopetuslain mukaista koululaisten aamu- ja iltapäivähoitoa 1. ja 2. luokan oppilaille. Hoito on keskittynyt pääasiassa Paavolan päiväkotiin keskustan alueella. Lisäksi koululaisten hoitoa tarjotaan mahdollisuuksien mukaan haja-asutusalueilla lähinnä ryhmäperhepäivähoidossa. (Kohonen 2007.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Kohosen (2007) mukaan päivähoidon tulevaisuuden kehittämistarpeet ovat peruspäivähoidon riittävyys, toimivuus, turvallisuus ja vaikuttavuus sekä ennakoivuus. Haasteena on avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen ja koordinointi. Tulevaisuudessa tulisi korostaa koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan roolin merkitystä ennaltaehkäisevässä työssä myös vanhemmille ikäryhmille.

Tulevaisuudessa tulisi luoda laaja hoito- ja kasvatuskumppanuus- ja tukiverkosto yhdessä muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien tahojen kanssa.

Jotta päästäisiin edellisessä kappaleessa mainittuihin tavoitteisiin, tulisi turvata riittävät resurssit. Varhaiskasvatussuunnitelma tulisi ottaa aktiiviseen käyttöön lapsitasolle saakka ja suunnitelmat tulisi päivittää säännöllisesti. Osapäiväinen ja osapäiväinen päivähoito tulisi koordinoida ja keskittää. Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa tulisi laajentaa yhteistyössä muun muassa kolmannen sektorin kanssa, niin että hoitoa ja toimintaa voitaisiin tarjota kaikille sitä tarvitseville, tarvittaessa myös vanhemmille koululaisille. Haasteena on Potkuri-toiminnan kehittäminen ja yhteensovittaminen muiden lapsiperheitä palvelevien toimintamuotojen (muun muassa perhetyö, kotipalvelu ja muu päivähoito) kanssa. Toimintaa tulisi kehittää siten, että rakentuu ennaltaehkäisevää työtä, varhaista puuttumista, avointa varhaiskasvatusta ja lastensuojelua palveleva perheiden palvelukeskus. (Kohonen 2007.)

Kuntalaiskyselyn (2007) vastauksissa korostui päivähoidon toimimattomuus ja riittämättömyys. Vastauksissa tuli ilmi päivähoidon rakenteiden epäselkeys. Joidenkin vastaajien mielestä päivähoidossa on myös liian vähän henkilökuntaa. Saarijärven esikoulutoiminta sai puolestaan kiitosta. Päivähoitoon toivotaan uusia systeemejä ja rakenteiden kehittämistä.

Paavolan päiväkodissa tehdyssä tutkimuksessa (2007) lasten toiveet liittyivät vahvasti liikkumiseen ja liikuntaan. Lapset toivoivat päiväkotiin muun muassa liukumäkeä. Lapset piirsivät myös mielellään liikunnan teemasta esimerkiksi puolapuilla kiipeilyä ja trampoliinilla pomppimista. Voisiko tämä kertoa esimerkiksi seikkailuliikunnan tarpeesta päivähoidossa? Lasten piirroksissa tuli selvästi esiin myös kaverien ja yhdessä tekemisen merkitys. Ei siis varmastikaan ole liioiteltua pitää tulevaisuuden haasteena huomion kiinnittämistä lasten sosiaalisiin suhteisiin päivähoidossa. Lasten hyvinvointia päivähoidossa lisää se, että lapsilla on kavereita ja kiusaamiseen puututaan heti.

Erityislasten päivähoidon kehittämishaasteet

Erityistä tukea tarvitsevan lapsen on mahdollisuus päästä päiväkodin integroituun erityisryhmään sekä myöhemmin saada koulussa mukautettua tai harjaannuttavaa

opetusta. Tällä hetkellä integroituihin päiväkotiryhmiin olisi kuitenkin enemmän hakijoita kuin on paikkoja. Saarijärvellä työskentelee neljä erityislastentarhanopettajaa, joista kaksi integroiduissa ryhmissä ja kaksi tavallisissa päiväkotiryhmissä. Tarvittaessa lapselle pyritään järjestämään päivähoitoon avustaja ja muut mahdolliset erityisjärjestelyt. (Liimatainen & Heikkinen 2007.)

Perustason työhön alle kouluikäisten lasten parissa tulisi turvata riittävät resurssit: päivähoidon ryhmäkokojen pienentäminen ja riittävä henkilökunnan määrä turvaisi hyvän hoidon ja edesauttaisi puuttumista lasten ongelmiin.

Erityislastentarhanopettajien asiantuntemuksen tulisi olla kaikkien päivähoiton työntekijöiden käytettävissä kaikissa lapsiryhmissä. Lisäksi tulisi mahdollistaa koulutettujen henkilökohtaisten avustajien työn pitkäjänteisyys erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla. (Mankonen 2007a.)

Kyselyssä erityislasten vanhemmille nousi esille paljon päivähoitoa koskevia asioita, joissa vanhempien mielestä olisi kehitettävää. Usean vastaajan mielestä erityislasten päivähoitoon on liian pienet resurssit ja joillakin erityislapsilla on kohtuuttoman pitkät hoitomatkat. Lapsen saaminen erityisryhmään on ollut työlästä vanhemmille ja päiväkodin puolelta ohjaus on ollut heikkoa. Monessa vastauksessa mainitaan liian suuret lapsiryhmät ja henkilökunnan riittämätön määrä. Hoidossa kerrotaan olevan ”välillä hirveä kaaos” ja kysymyksenä on, kuka ottaa vastuun. Huolissaan ollaan myös siitä, että henkilökunnan aika menee päivittäisten asioiden hoitoon eikä pystytäkään jakseta tai ehditä tukemaan esimerkiksi lapsen puheen kehitystä niin kuin haluttaisiin. Henkilökohtaisille avustajille olisi usean vastaajan mielestä suuri tarve.

Samaisessa kyselyssä vanhemmat saivat antaa kehittämisideoita. He ehdottavat kiertävää erityislastentarhanopettajaa, jotta varmistettaisiin varhainen tuki lapsille ja vanhemmille. Monessa vastauksessa ehdotetaan lisää resursseja päivähoitoon ja esikouluun. Lisäksi toivotaan lisää hoitopaikkoja ”uusiin” tiloihin ja pienempiä lapsiryhmiä.

5.4 Lasten ja nuorten huolto

5.4.1 Lastensuojelu

Lastensuojelulain (1983) ensimmäisen pykälän mukaan lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen 1 §:ssä mainitut oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa ja toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua. Kunnan tulee huolehtia siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää (Lastensuojelulaki 1983, luku 1, 1, 2, 4 §).

Lastensuojelutyötä Saarijärvellä määrittelee lastensuojelulaki (Taskinen 2007). Saarijärven kaupungin lastensuojelun tavoitteena on tavoitekortin 2007 mukaan monipuoliset ja laadukkaat lastensuojelupalvelut. Tavoitteena on tehdä lastensuojelutyötä suunnitelmallisesti, aktiivisesti, ennaltaehkäisevästi, joustavasti sekä asiakaslähtöisesti moniammatillisena yhteistyönä. (Saarijärven kaupunki 2006.) Erilaisia työmenetelmiä Saarijärvellä on kehitetty muun muassa tiiviissä yhteistyössä päivähoiton ja koulun kanssa (Taskinen 2007).

Lastensuojelun tehtävänä Saarijärvellä on ylläpitää kuntalaisten elämänlaatua, sosiaalista, psyykkistä ja fyysistä toimintakykyä sekä oman elämänhallintaa tarjoamalla sosiaalisten ongelmien selvittelyä, hoito- ja tukipalvelua, asumispalvelua, laitoshoidtoa, taloudellista tukea sekä työ- ja päivätoimintaa. Lastensuojelun toimintaperiaatteina Saarijärvellä ovat avoimuus, läpinäkyvyys, rehellisyys, asioiden mahdollisimman ripeä hoitaminen, asiakkaan (erityisesti lapsen) mukaan ottaminen sekä asiakaslähtöisyys. (Mankonen 2007b.)

Tällä hetkellä lastensuojelutyötä Saarijärvellä tekevät lasten ja nuorten huollon sosiaalityöntekijä sekä kolme perhetyöntekijää, joista vastaava perhetyöntekijä toimii noin puolet työajastaan sosiaalityöntekijän työparina. Kolme aluesosiaalityöntekijää, koulukuraattori sekä johtava sosiaalityöntekijä tekevät myös lastensuojelutyötä osana

muuta tehtäväkuvaansa. Tällä hetkellä Saarijärven kaupungissa on sijoitettuna yli 20 lasta tai nuorta, joista vain muutama on avohuollollisesti sijoitettu. Lastensuojelun piirissä työskennellään tällä hetkellä aktiivisesti noin 50 lapsen kanssa. Saarijärven kaupungin lastensuojelun asiakkaat ovat Saarijärven asukkaita. (Taskinen 2007.)

Syitä lastensuojelun asiakkuuteen Saarijärvellä ovat esimerkiksi vanhempien väsymys, lasten ylivilkkaus, vanhempien vaikeudet asettaa lapsille rajoja sekä päihde- ja mielenterveysongelmat. Lastensuojelun asiakkaat ohjautuvat lastensuojelun asiakkaiksi esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen, sosiaalipäivystyksen tai viranomaistahon (esimerkiksi neuvolan tai poliisin) kautta. Asiakasperheet ottavat myös itse yhteyttä lastensuojelun työntekijöihin. (Taskinen 2007.)

Avohuollon työ lastensuojelussa

Sosiaalilautakunnan on ryhdyttävä lastensuojelun avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen tai nuoren terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. (Lastensuojelulaki 1983, luku 4, 12 §.) Lastensuojelun avohuollon työmuotoja Saarijärvellä ovat perhetyö, taloudellinen tuki (esimerkiksi lasten harrastusten tukeminen), lastensuojelun tukitoimena päivähoitoon ohjaaminen, perheneuvolaan ohjaus, avohuollon tukitoimen sijoitukset, tukiperhe ja ympärivuorokautinen sosiaalipäivystys. Avohuollon työmuodoksi on myös suunnitteilla tukihenkilötoiminta. Vuonna 2006 avohuollon piirissä oli arviolta 120 lasta. (Taskinen 2007.)

Sijaishuolto

Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. Lapsi tai nuori on myös otettava huostaan, jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoon voidaan

sijoittaa vain sosiaalilautakunnan huostaanottama lapsi. (Lastensuojelulaki 1983, luku 5, 6, 16, 22 §.)

Saarijärvi käyttää Jyväskylän kaupungin sijaishuoltoyksikköä, joka etsii lapsille ja nuorille sopivat sijoituspaikat. Sijoituspaikat pyritään etsimään ensisijaisesti läheltä lapsen kotipaikkakuntaa. Pienet lapset pyritään sijoittamaan sijaisperheisiin, nuoret sijoitetaan yleensä joko perhekoteihin tai laitoksiin. Tällä hetkellä useita nuoria on jälkihuollossa, jonka aikana pyritään tekemään ja toteuttamaan nuoren kanssa suunnitelma. Tämä on kuitenkin osoittautunut usein vaikeaksi nuorten huonon motivaation takia. (Taskinen 2007.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Uusi lastensuojelulaki tulee voimaan 1.1.2008 ja asettaa paljon uusia vaatimuksia lastensuojelun resurssoinnille sekä uusia tehtäviä työntekijöille. Lasten ja nuorten huollon kehittämistarpeiden vuoteen 2015 mennessä tulee vastata uuden lastensuojelulain vaatimuksia. Varhaista vuorovaikutusta tukevien työmuotojen kehittäminen on yksi haaste tulevaisuudessa. Jotta tähän tavoitteeseen päästäisiin, tulee Saarijärvellä järjestää yhteistä seutukunnallista koulutusta terveydenhuollon ja sosiaalitoimen henkilökunnalle. Myös lasten kanssa työskentelevien verkottumista tulee tiivistää. Koululaisten iltapäivätoiminnan turvaaminen on tärkeä osa lasten hyvinvoinnin tukemista. Päivittäinen turvallinen iltajaamupäivähoito tulisi turvata 1. ja 2. luokkalaisille ja tarvittaessa myös isommille lapsille, erityisesti vuorotyössä olevien vanhempien lapsille. Kehittämistarpeena tulevaisuudelle on myös vapaa-ajan toiminnan järjestäminen lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Jotta laadukkaan vapaa-ajan toiminnan järjestäminen toteutuisi, tarvitaan kunnan, seurakunnan ja kolmannen sektorin yhteistyönä järjestettyä monipuolista toimintaa eri-ikäisille ja erilaisista asioista kiinnostuneille lapsille. On myös tärkeää ohjata lastensuojelun asiakaslapsia harrastustoimintaan ja näin turvata myös heille mielekästä vapaa-ajan toimintaa. (Vuorinen 2007.)

Mankosen (2007a) mukaan yksi tärkeä kehittämistavoite tulevaisuudessa on vanhemmuuden tukeminen ja ennaltaehkäisevien lapsiperhepalveluiden rakentaminen moniammatillisessa yhteistyössä Saarijärvellä. Jotta edellä mainittu tavoite toteutuisi, tarvitaan perheiden palvelujen verkostautumista perheiden palvelukeskus toiminnaksi. Tämä tarkoittaa käytännössä yhteisen perheiden palveluvalikon rakentamista, johon

kuuluisivat lastensuojelun perhetyön rinnalla ennaltaehkäisevä perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, perhekuntoutusmahdollisuus sekä osa-aikaisen päivähoidon, vanhempien tukemisen ja vertaistoiminnan järjestäminen. Lisäksi tarvitaan lasten kanssa työskentelevien tahojen moniammatillisen koulutuksen järjestämistä. Tavoitteeseen pääsemiseksi tarvitaan myös resurssien mahdollisimman tehokasta käyttöä työnjakoa tarkistamalla, eri toimijoiden toimenkuvia selkeyttämällä ja voimavaroja yhdistämällä. Tärkeää on myös tiivis yhteistyö neuvolan, koulun ja päivähoiton kanssa. On kiinnitettävä huomio lapsia koskevien palvelujen pitkäjänteiseen kehittämiseen ja lapsipoliittisen ohjelman seurantaan ja päivittämiseen.

Tärkeä tavoite tulevaisuuden lasten ja nuorten huollolle on uuden lastensuojelulain mukaisten tehtävien ja vaatimusten toteuttaminen. Jotta laki toteutuisi, seuraavien toimenpiteiden tulee täytyä: alkuarviointimenetelmän ja kartoitusvaihtelyöskentelyn käyttöönotto, lapsen osallisuuden varmistaminen ottamalla lapsi mukaan työskentelyyn heti työskentelyn alkuvaiheessa, mahdollisimman nopea puuttuminen perheen tilanteeseen lapsen edun sitä vaatiessa, sekä lastensuojelun suunnitelman laatiminen moniammatillisena yhteistyönä vuoden 2008 aikana ja sen päivittäminen neljän vuoden välein. Edellä mainittujen toimenpiteiden lisäksi tärkeä haaste tulevaisuudelle on myös erilaisten lastensuojelun työskentelymenetelmien opiskelu ja joustava käyttö. Lisäksi merkityksellistä on lastensuojelun tukiryhmän kokoonpanon tarkistaminen mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi ja tukiryhmän tehtävän kirkastaminen uuden lastensuojelulain mukaiseksi. (Mankonen 2007a.)

Mankosen (2007a) mukaan vuoteen 2015 mennessä on tarkoitus myös turvata sosiaalipäivystys Saarijärvellä. Jotta tavoite toteutuisi, täytyy sosiaalipäivystyskäytännöt vakinaistaa sekä niitä täytyy kehittää ja ylläpitää. Sosiaalipäivystyksen lisäksi on tärkeää turvata myös asiakkaan osallisuus ja monipuolinen palveluvalikko. Tämä tavoite toteutuu yhteistyöllä asiakasperheiden lähiverkoston kanssa sekä pitämällä säännöllisesti yhteisiä neuvotteluja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä. Tulevaisuudessa täytyy myös turvata resurssit uuden lastensuojelulain vaatimusten mukaisesti ja palvelurakennemuutosten myötä. Jotta resurssit voitaisiin turvata, täytyy lastensuojelun resurssointi huomioida uuden lastensuojelulain vaatimusten mukaiseksi kuntien välistä yhteistoiminta aluetta muodostettaessa (perhepalvelu -ryhmän esitysten ja valtakunnallisten suositusten mukaisesti). Työnjako tulee myös tarkistaa uuden lain vaatimusten mukaiseksi.

Kuntalaiskyselyyn (2007) vastanneiden vastauksissa korostui perheiden merkitys. Vastaajat olivat sitä mieltä, että perheiden arvostusta tulisi nostaa enemmän esiin Saarijärvellä. Vastaajien mielestä on tuettava toimintaa, joka auttaa perheitä jaksamaan arjessa, ja jossa panostetaan lapsiin ja nuoriin. Kyselyn vastaajat toivoivat enemmän henkilökuntaa sosiaalialan työhön. Vastauksissa toivottiin myös sosiaalialalle lisää resursseja sekä lasten ja lapsiperheiden palveluja kaupungin alueen lisäksi myös haja-asutusalueille.

Erityislasten- ja nuortenhuollon kehittämishaasteet

Lasten- ja nuortenhuollossa erityislapsia koskeva kehittämistarve on johtavan sosiaalityöntekijän Tiina Mankosen (2007a) mukaan varhainen puuttuminen alle kouluikäisten ongelmiin. Erityisestä huomiota tulisi kiinnittää päihdeäitien tukemiseen sosiaali- että terveyspalveluissa. Tämä vaatii moniammatillista yhteistyötä alle kouluikäisten ongelmien tutkimiseksi sekä riittäviä kuntoutusmahdollisuuksia.

Oppimisvaikeuksien ja lasten psyykkisten ongelmien varhainen tunnistaminen ja riittävien tukitoimien järjestäminen on yksi kehittämishaasteista lasten- ja nuortenhuollon alueella. Psyykkisten ongelmien ja oppimisvaikeuksien diagnosoimiseksi varhaisessa vaiheessa on koulun ja perheneuvolan tehtävä yhteistyötä. Oppimista ja psyykkistä hyvinvointia tukevat kouluratkaisut on turvattava ja peruskoulua on käytävä ”lapsen kanssa”. Käytännössä tämä tarkoittaa riittävän pieniä opetusryhmiä perusopetuksessa, tukiopetuksen ja erityisopetuksen riittävää määrää, koulunkäyntiavustajien työn jatkuvuuden turvaamista sekä henkilökohtaista avustajaa sitä tarvitseville. Sosiaalipalvelut, jotka tukevat lasten oppimista ja psyykkistä hyvinvointia, on turvattava. Näitä palveluja ovat muun muassa riittävät perheneuvolapalvelut, lasten koulunkäynnin ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen tarvittaessa lastensuojelun avohuollon keinoin (perhetyö, tukiperheet jne.). Perustason työntekijöille on myös varmistettava riittävät konsultaatiomahdollisuudet erityistasolta. (Mankonen 2007a.)

Kuntalaiskyselyyn (2007) tulleissa vastauksissa toivotaan perheille enemmän tukea arkeen, perheille kodinhoitoapua sekä ennaltaehkäisevään tukeen lisäresursseja. Vastaajien mielestä lasten ja nuorten oireiluun olisi kiinnitettävä heti huomiota, myös

luki- ja adhd –testit olisi tehtävä heti. Kyselyn vastauksissa peräänkuulutetaan varhaista puuttumista sekä erityisasiantuntijoita pitämään huolta perheistä ja lapsista.

Erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhempien kyselyn muutamassa vastauksessa kritisoidaan omaishoidon järjestelyjä: omaishoitajat eivät koe, että heitä arvostetaan, tukea ei myönnetä tai se lakkautetaan ja omaishoitajien vapaiden järjestelyt takkuilevat. Kahdessa vastauksessa kritisoidaan sitä, että sairaiden, ei-vammaisten lasten tilanteen (muun muassa omaishoidon tukea haettaessa) kartoittamiseen käytetään samoja lomakkeita kuin vanhuksilla ja vaikeasti vammaisilla. Ne eivät vastaajien mielestä anna oikeaa kuvaa lapsen ja perheen todellisesta tilanteesta. Yhden vastaajan mielestä tulkkitoiminta ei toimi. Moni vastaaja kaipaa palvelu- tai kuntoutusohjausta sekä lapselle henkilökohtaista avustajaa. Sopeutumisvalmennusta toivotaan myös useissa vastauksissa. Erään vastaajan mielestä kuntoutusohjaaja ei kerro riittävästi harkinnanvaraisista palveluista, vaan asiakkaan itse on tiedettävä ja osattava vaatia palveluja.

Vanhempien antamissa kehittämissideoissa toivotaan, että kaupunki etsisi kesäajaksi valmiiksi hoitajan erityistä tukea tarvitsevalle lapselle ja hoitaisi palkkauksen, jolloin vanhemmille jäisi vain omavastuu-osuuden maksu. Kiitosta vanhemmat antavat perheneuvolalle saamastaan tuesta.

5.4.2 Perheneuvola

Perheneuvola antaa sosiaalihuoltolain mukaista kasvatus- ja perheneuvontaa. Perheneuvolan periaatteita ovat saatavuus, maksuttomuus, luottamuksellisuus, perhekeskeisyys sekä normaalius. Perheneuvolan työhön sisältyy asiakastyö lasten ja perheiden kanssa (tutkimus, ohjaus, neuvonta sekä terapiat) ja asiantuntija-avun antaminen muille lasten- ja lapsiperheiden kanssa työskenteleville (työnohjaus, konsultaatio, koulutus). Perheneuvolan työhön sisältyy myös perheasioiden sovittelua sekä kasvatus- ja perheneuvonnan yleinen tiedotus. (Vuorinen 2007.)

Perheneuvolassa työskentelee 1.1.2007 alkaen puolitoista psykologia ja puolitoista sosiaalityöntekijää sekä toimistonhoitaja ja ostopalveluina erikoislääkärin palvelut. Perheneuvola palvelee kuuden kunnan asukkaita. Asiakkaita perheneuvolassa oli vuonna 2006 352, joista 256 oli saarijärveläisiä. Vuonna 2006 perheneuvolan asiakkaista yksi kolmasosa tuli palvelun asiakkaaksi itse hakeutuen, yksi kolmasosa

koulun ohjaamana sekä yksi kolmasosa sosiaali- ja terveystoimen ohjaamana. Perheneuvolaantulosyistä tärkeimmät olivat lasten oppimiseen ja kouluvalmiuteen liittyvät ongelmat, perhe- ja parisuhdeongelmat, lasten - ja nuorten käytösongelmat sekä lasten tunne-elämän ongelmat. Kaikille alueen asukkaille ei pystytä tarjoamaan riittävästi säännöllisiä ja tiiviitä terapia-aikoja. (Vuorinen 2007.)

5.5 Sivistyspalvelut

5.5.1 Alakoulu

Jokainen lapsi, joka asuu Suomessa vakituisesti, on oppivelvollinen. Sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta, oppivelvollisuus alkaa ja päättyy sitten, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut kymmenen vuotta. (Perusopetuslaki 1998, luku 7, 25 §.) Kunta on velvollinen järjestämään sekä perusopetuksen kunnan alueella asuville oppivelvollisuusikäisille lapsille että vuotta ennen oppivelvollisuuden alkua esiopetusta esiopetusikäisille lapsille. (Perusopetuslaki 1998, luku 2, 4 §).

Perusopetuslain (1998, 2 §) mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen, eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille tarpeellisia tietoja ja taitoa elämän taipaleelle. Opetuksen tulee myös edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana. Tavoitteena on myös turvata riittävä yhdenmukaisuus koulutuksessa koko maassa.

Saarijärven opetuspalveluiden tehtävänä on tarjota opetuspalvelut, joilla oppilaat saavuttavat tiedot, taidot ja valmiudet tasapainoista elämää varten. Opetusta ohjaavat arvot ovat avoimuus, oikeudenmukaisuus, luottamus, turvallisuus, aloitteellisuus sekä positiivisuus. (Saarijärven kaupunki 2006.) Kunnan tulee järjestää opetus oppilaille niin, että matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainnin sekä liikenneyhteydet huomioiden mahdollisimman lyhyitä ja turvallisia (Perusopetuslaki 1998, luku 2, 6 §).

Nykytila

Saarijärven keskustassa sijaitsevassa Herajärven koulussa toimii perusopetuksen luokat 1.- 6., pienluokat 1.- 3. ja 4. - 6. sekä harjaantumisloukat EHA1 ja EHA2. Koulussa työskentelee 17 luokanopettajaa, 4 erityisluokan opettajaa sekä kaksi laaja-alaista erityisopettajaa. Laaja-alaisten eli kiertävien erityisopettajien alueeseen kuuluvat myös viheralueiden koulut. Viheralueiden kouluja on seitsemän (ks. taulukko s. 27). Herajärven koulun pienluokat toimivat myös viheralueen koulujen oppilaita varten. Kouluilla toimii koulukuraattori sekä kouluterveydenhoitaja, jotka ovat mukana muun muassa oppilashuoltotyöryhmissä. Kouluissa työskentelee myös vaihteleva määrä koulunkäyntiavustajia ja kouluavustajia oppilaiden tukena. Lakisääteistä koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään tällä hetkellä Saarijärven keskustan alueella Paavolan päiväkodissa ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille. (Äänismaa 2007a.)

Äänismaan (2007a) mukaan koulut tekevät yhteistyötä eri hallintokuntien, seurakunnan ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Keskeisessä osassa on yhteistyö koulun ja kodin välillä. Yhteistyön avulla voidaan turvata lapsen kokonaisvaltainen kasvu ja kehitys. Yhteistyötä tehdään paljon myös perheneuvolan sosiaalityöntekijöiden ja psykologien kanssa sekä eri terapeuttien kanssa. Tärkeäksi asiaksi koetaan nivelkohdat oppilaan siirtyessä esiopetuksesta kouluun sekä alakoulusta yläkouluun.

Saarijärven kaupunki on järjestänyt perusopetusta keskustan alueella sekä seitsemässä viheralueen koulussa. Vuonna 2005 valmistui opetuksen ja kasvatuksen selkärangaksi seutukunnallinen opetussuunnitelma, jonka pohjalta koulut ovat tehneet omat koulukohtaiset opetussuunnitelmansa. Opetussuunnitelmia päivitetään tarvittaessa. (Äänismaa 2007a.)

TAULUKKO 4. Koulujen oppilas- ja opettajamäärät syksyllä 2007

KOULUT	OPPILAAT	OPETTAJAT
HERÄJÄRVI	338	23 Luokanopettajaa sekä rehtori
KOLKANLAHTI	44	3
LANNEVESI	54	3

KALMARI	40	3
TARVAALA	55	3
MAHLU	57	3
LINNA	36	2
PYHÄHÄKKI	24	2

Taulukosta 4. näkee kuinka monta oppilasta ja opettajaa kussakin koulussa syksyllä 2007 on. Tilasto on tehty kesäkuussa 2007, joten se voinut hiukan muuttua koulujen alettua 14.08.2007. (Junttari 2007.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Saarijärvellä koulutoimi on painunut säästöjen kanssa useiden vuosien ajan. Säästöt on koettu liian tiukoiksi. Ne ovat vaikuttaneet luokkien oppilasmääriin, jotka ovat kasvaneet todella suuriksi joissakin luokissa Herajärven koululla sekä viheralueiden yhdysluokilla. Jakotuntien niukkuus vaikeuttaa yksilöllisen opetuksen antamista ja on jopa laittanut ohjaamaan oppilaita suurista yhdysluokista pienryhmäopetukseen Herajärven koululle. Myös laaja-alaisen erityisopetuksen tarve on kasvanut ja annetun tukiopetuksen määrä puolestaan vähentynyt. Uudistunut opetussuunnitelma vaatii myös osaa opetusmateriaalista uudistettavaksi. (Äänismaa 2007a.)

Viheralueen kouluja on lakkautettu ja jäljelle jääneet elävät yhä lakkautusuhan aiheuttaman epävarmuuden alla. Koska toiminnan jatkuvuudelta puuttuu selkeä suunnitelma, koetaan pitkäjänteinen työn suunnittelu hankalaksi. Koulujen lakkauttamisien takia on useita oppilaita, joilla koulumatka on kohtuuttoman pitkä ja odotustunteja viikossa on useita. Myös vanhempia mietityttävät lasten koulukyyditykset sekä koulupäivien rasittavuus. (Äänismaa 2007a.)

Kouluissa näkyvät lisääntyneet oppimisvaikeudet sekä sosiaaliset ongelmat. Erityistilanteisiin perehtyneiden ammattilaisten esimerkiksi koulukuraattorin, kouluterveydenhoitajan ja psykologin tukea ei aina ole riittävästi saatavilla. Koulunkäyntiavustajien ja kouluavustajien määrä ja koulutus vaihtelee suuresti eri kouluilla. Koulut eivät ole pystyneet järjestämään kerhotoimintaa kasvatustyön tueksi. (Äänismaa 2007a.)

Äänismaan (2007a) mukaan laadukkaan perusopetuksen järjestämiseksi tulisi säästöt saada kohtuulliselle tasolle. Kaikille kouluille tulisi taata ”säästöturva” useaksi vuodeksi. Toivottavaa olisi, että luokkakoon ylärajaksi tulisi 24 oppilasta. Viheralueen kouluilla oppilasmäärään vaikuttaa yhdysluokkien määrä (esim. 1 - 2. tai 3 - 6.), käytössä olevat fyysiset tilat sekä luokkiin integroidut erityislapset. Yhdysluokkien luokkakoon ylärajana pidetään 20 oppilasta. Isoihin yhdysluokkiin toivotaan myös avustajia. Koulunkäyntiavustajien tarve ja toimenkuva tulisi selvittää ajoissa, jotta koulutettuja koulunkäyntiavustajia olisi riittävästi. Oppilasmäärän vähentyessä voitaisiin luoda alaluokkien kouluja, joissa olisi luokat 1 - 4 sekä kaksi opettajaa. Näin voitaisiin turvata pienten koululaisten koulutien alku omassa lähikoulussa. Kyläkoulun lakkauduttua tulisi lasten sijoituskoulu miettiä tarkkaan, jotta koulumatkat pysyisivät kohtuullisina. Iltapäivähoito tulisi järjestää myös viheralueen kouluilla. Viheralueiden koulujen merkitys kylille tulisi myös huomioida. Niiden osalta tulisi tehdä selkeä ja sitova suunnitelma tulevaisuuden varalle.

Oppimisvaikeuksissa oppilas ohjataan laaja-alaisen erityisopettajan luokse. Jos erityisopetus ei riitä, suositellaan oppilaalle perheneuvolan tutkimuksia. Sosiaalisissa ongelmissa käännetään kuraattorin puoleen, jonka kanssa voidaan täyttää huoli-ilmoitus avun saamiseksi. Lasten oppimisvaikeuksien ja sosiaalisten ongelmien lisääntyessä tulisi nähdä ennalta ehkäisevän työn tärkeä merkitys. Varhainen puuttuminen pitäisi ottaa käytännöksi. Vaikeuksista tulisi puhua avoimesti vanhempien kanssa ja pyytää tukea ongelmatilanteissa oppilashuoltotyöryhmän asiantuntijoilta. Jotta viheralueen koulujen oppilaiden sijoittaminen pienryhmiin toimisi sujuvasti, tulisi pienryhmäsijoitukset tietää ennalta ajoissa. (Äänismaa 2007a.)

Tulevaisuudessa pitäisi pyrkiä eri toimijoiden saumattomaan yhteistyöhön, jotta lapsen ja hänen vanhempiensa mahdollisia ongelmia voitaisiin käsitellä kokonaisuutena. Koulun ja kodin välistä yhteistyötä tulisi kehittää vastavuoroisemmaksi. Uusia yhteistyömuotoja tulisi kehittää myös muiden yhteistyötahojen muun muassa sosiaalitoimen, seurakunnan ja Mannerheimin lastensuojeluliiton kanssa. Oppilaille tulisi taata turvallinen, terveellinen ja viihtyisä oppimisympäristö niin henkisesti kuin fyysisestikin. (Äänismaa 2007a.)

Saarijärvellä tehdyn kuntalaiskyselyn (2007) vastauksista tuli ilmi, että koulupuolella säästöt ovat huolestuttavia. Esiin nousivat koulukyytien säästöt, joissa vastanneiden

mukaan ei ajatella lainkaan lapsia, jotka asuvat haja-asutusalueella ja joiden koulumatka on melkein viisi kilometriä. Myös ryhmäkokojen suurentuminen säättöjen myötä harmistutti vastaajia. Muutaman vastanneen mielestä kyläkoulujen lakkauttamisessa ei ole suunnitelmallisuutta ja perheitä pidetään jatkuvassa jännityksessä kyläkoulujen lakkautusuhan vuoksi. Vastauksista kävikin ilmi, että haja-asutusalueiden koulujen halutaan toimivan edelleen ja ne tulisi jättää rauhaan.

Kuntalaiskyselystä (2007) nousi esiin myös kritiikkiä Herajärven koulun remontista, jolla pyrittiin korjaamaan koulussa aiemmin ilmenneet sisäilmaongelmat. Kantaa otettiin myös koulujen kristilliseen kasvatukseen, jota vastaajien mielestä ei saisi vähentää peruskouluissa. Kyselystä esiin nousi tyytyväisyys kansalaisopiston palveluihin, jotka vastaajien mielestä vastaavat kuntalaisten erilaisiin toiveisiin ja toteuttavat monia harrastusmahdollisuuksia niin lapsille kuin aikuisillekin. Kuntalaiskyselyyn vastanneiden mukaan päättäjien tulisi tutustua enemmän lapsiperheiden arkeen.

Herajärven ja Tarvaalan alakouluilla tehdyistä ainekirjoituksista nousi esiin viheralueiden koulujen lakkauttaminen. Ainekirjoituksista tuli esille oppilaiden tyytyväisyys koulun opetukseen ja tiloihin. Tilakysymys kuitenkin osittain jakoi oppilaiden näkemyksiä ja muutamasta aineesta nousi esiin myös toive koulun laajentamisesta. Ainekirjoituksista tuli ilmi toive siitä, että Saarijärvellä olisi enemmän opiskelupaikkoja, jottei tarvitsisi lähteä muualle opiskelemaan.

Erityislasten opetus

Erityisopetusta annetaan Saarijärvellä Herajärven koulussa yksilöllistetyn opetussuunnitelman (EMU) mukaan vuosiluokille 1 - 6 ja Keskuskoululla vuosiluokille 7 - 9. Yksilöllistetyn opetuksen oppilailla on oppimisvaikeuksia ja/tai kokonaiskehityksen viivästymä tai muita ongelmia, kuten kielellisiä vaikeuksia ja hahmottamisen, motoriikan ja muistin vaikeuksia. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, jossa opetus ja oppimäärät mukautetaan oppilaan oppimiskyvyn tasolle. Sekä Herajärven koulussa että Keskuskoulussa on kaksi yksilöllistetyn opetuksen luokkaa. Luokissa on mahdollisuuksien mukaan käytettävissä koulunkäyntiavustajan apua. Tavoitteena on, että jokaiselle oppilaalle on laadittu myös palvelusuunnitelma yhteistyössä kaupungin

sosiaalitoimen ja oppilaan lähiverkoston kanssa. Lasten ja nuorten kohdalla palvelusuunnitelma tarkistetaan vuosittain. (Liimatainen & Heikkinen 2007.)

EHA 1 -opetussuunnitelmaa noudattavaa opetusta annetaan Herajärven koulussa lievästi ja keskiasteisesti kehitysvammaisille sekä muille erityistä tukea tarvitseville oppilaille. Oppivelvollisuus alkaa 6-vuotiaana ja kestää 11 vuotta. Ryhmässä on opettajan lisäksi kaksi koulunkäyntiavustajaa. Jokaiselle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Mahdollisuuksien mukaan oppilaita integroidaan yleisopetuksen oppilaiden kanssa samoihin ryhmiin. (Liimatainen & Heikkinen 2007.)

EHA 2 – opetussuunnitelmaa noudattavaa harjaantumisopetusta annetaan Herajärven koulussa vaikeasti kehitysvammaisille lapsille. Oppivelvollisuus alkaa myös 6-vuotiaana ja kestää 11 vuotta. Myös EHA 2 – opetusta toteutetaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman, HOJKS, mukaan. Ryhmässä on opettajan lisäksi tällä hetkellä kaksi koulunkäyntiavustajaa. Tilat ovat toimivat ja mahdollistavat oppilaiden eriyttämisen ja oppilaiden saamien terapioiden toteuttamisen koulun tiloissa. (Liimatainen & Heikkinen 2007.)

Liimataisen ja Heikkisen (2007) mukaan muiden yksittäisten vammaisten, kuten liikuntavammaisten, opetus järjestetään yleisopetuksessa. Tarvittaessa pyritään järjestämään koulukäyntiavustaja ja muut tarvittavat erityisjärjestelyt. Koulunkäyntiavustajan järjestämisvastuu on sivistystoimella. Muutama saarijärveläinen oppilas suorittaa peruskoulua Haukkarannan erityiskoulussa Jyväskylässä.

Jatko-opiskeluihin peruskoulun jälkeen sijoitaudutaan yksilöllisesti. Äänekoskella on lähin ammattioppilaitos, jossa on mahdollisuus järjestää yksilöllistettyä opetusta. Kehitysvammaiset oppilaat käyvät yleensä erityisammattikoulun valmentavan ja suuntaavan ohjauksen ja opetuksen linjan ja jatkavat sitten ammattiopinnoissa. Kuhankosken ja Alavuden erityisammattikouluissa ja Lehtimäen opistossa on viime vuosina opiskellut saarijärveläisiä opiskelijoita. Muiden yksittäisten vammaisten (kuten liikuntavammaisten) jatko-opiskelut ja niiden järjestäminen muilla paikkakunnilla vaatii yleensä kaupungin sosiaalitoimen mukaan tulemistä jo opiskelun suunnitteluvaiheessa. (Liimatainen & Heikkinen 2007.)

Erityislasten vanhemmille suunnatussa kyselyssä vastanneet pitivät luokkakokoja liian suurina. Eräs vastaaja sanoo koulussa tilanteen olevan huono. Hänen lapsensa luokassa ei ole avustajaa, vaikka neurologin lausunnon mukaan lapsi tarvitsisi henkilökohtaisen avustajan. Monet muutkin vastaajat toivovat kouluun lisää avustajia ja erityisopetusta. Yksi ehdotus on, että avustaja palkattaisiin joka luokkaan.

5.5.2 Kansalaisopisto

Saarijärven kansalaisopisto on Saarijärven kaupungin omistama vapaan sivistystyön yksikkö, joka tarjoaa erilaisia koulutus- ja harrastusmahdollisuuksia kaiken ikäisille. Vuosittain järjestetään yli 400 kurssia, joissa on opiskelijoita yhteensä hiukan alle 6000. Kansalaisopiston toiminta-alueena ovat Kannonkosken kunta sekä Saarijärven kaupunki. Kurssiohjelmaa laadittaessa otetaan huomioon kuntalaisten paikalliset toiveet ja opetusta tarjotaan myös viheralueilla. Opiston järjestämät kurssit ovat avoimia kaikille ja kaiken ikäisille. Kurssitarjonnasta löytyy myös lapsille suunnattuja kursseja esimerkiksi musiikin, taiteen, ilmaisun, kädentaitojen ja liikunnan parista. (Pulkinen 2007; Kansalaisopisto 2007.)

Myös Saarijärven kuvataidekoulu on osa kansalaisopiston toimintaa. Kuvataidekoulu järjestää monipuolista sekä tavoitteellista, ikäryhmittäin etenevää taiteen perusopetusta. Opetuksen sisällöt sekä menetelmät suunnitellaan lasten ja nuorten ikään ja kehitysvaiheeseen sopiviksi. Opetuksella tuetaan persoonallisen kuvailmaisun kehittymistä sekä tähdätään pitkäjänteiseen harrastusmotivaation syntymiseen. Kuvataidekouluun haetaan toukokuun loppuun mennessä. Kansalaisopistosta on mahdollista kysellä vapaita paikkoja ympäri vuoden. (Kuvataidekoulu 2007.)

Taiteen perusopetus jakautuu kolmeen jaksoon:

1. **Valmentavat opinnot 5 - 6 vuotiaille**, jossa opetus pohjautuu lasten luontaiseen mielikuvitukseen, leikkiin sekä tarinoiden maailmaan. Erilaisiin materiaaleihin, työvälineisiin ja kuvan tekemisen prosesseihin tutustutaan piirtämällä, maalaamalla, muovailemalla, rakentelemalla sekä tekemällä painotehtäviä.

2. **Perusopinnot 7 - 12 vuotiaille**, joiden opetuksessa tutustutaan piirtämisen, maalaamisen, muovailun, rakentelun sekä painotehtävien avulla kuvallisen ilmaisun monimuotoisuuteen. Havainnoidaan ympäristöä ja erilaisia materiaaleja monipuolisesti tarinoita ja mielikuvitusta unohtamatta. Omatoimisen työskentelyn avulla opetellaan visuaalisen kielen perusteita: sommittelua, värioppia, anatomiaa sekä havaintojen ja ajatusten ilmaisemista kuvallisesti.
3. **Syventävät opinnot, eli työpajat 13 - 16 vuotiaille**. Syventävien opintojen työskentelyn aiheet vaihtuvat vuosittain. Opinnoissa tarkoituksena on syventää tietoja, taitoja sekä ilmaisukeinoja jokaisella kuvataiteen alueella ja kehittää omakohtaista luovaa ilmaisua. (Kuvataidekoulu 2007.)

5.5.3 Musiikkiopisto

Saarijärvellä toimii Pohjoisen Keski-Suomen musiikkiopisto, joka on kunnallinen lakisääteistä valtionosuutta saava musiikkilaitos. Musiikkiopiston ylläpitäjäkuntia ovat Saarijärven kaupungin lisäksi Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi sekä Pylkönmäki. Opistoa hallinnoi Saarijärven kaupungin sivistyslautakunnan alainen musiikkiopiston johtokunta, johon jokainen ylläpitökunta nimeää edustajansa. (Musiikkiopisto 2007a.)

Musiikkiopiston opetustoiminta jakautuu eri osastoihin oppilaiden iän ja tason mukaisesti. 0 – 6-vuotiaille lapsille on tarkoitettu musiikkileikkikoulu, joka toimii ensimmäisenä askeleena musiikinopiskeluun. Leikin, laulun ja liikunnan kautta musiikkileikkikoulussa pyritään antamaan lapsille musiikillisia perusvalmiuksia ja tutustutetaan lapsia erilaisiin musiikkityyleihin. Musiikkileikkikoulun ryhmät jakautuvat ikäkauden mukaisiin ryhmiin, joissa mukana on noin 8 - 12 lasta ryhmässä. Soitinvalmennus on tarkoitettu 6 – 8-vuotiaille lapsille. Soitinvalmennukseen on mahdollisuus tutustua jo musiikkileikkikoulussa, mutta siihen voi pyrkiä myös erikseen. Soitinvalmennuksen tehtävänä on, että oppilaat saavat ensikosketuksen johonkin soittimen soittamiseen tai he voivat kokeilla myös eri soittimia. Musiikkiopiston perustasolla oppilaiden iät ovat 6 - 16 vuotta. Perustasolla opiskelijat opiskelevat jotakin tiettyä soitinta sekä yleisiä aineita. Soitonopetusta järjestetään seuraavissa soittimissa: laulu, piano, viulu, sello, huilu, klarinetti, saksofoni, harmonikka, kitara, sähkökitara, -basso sekä lyömäsoittimet. (Musiikkiopisto 2007b.)

Muiden soittimien kohdalla opetusta järjestetään kysynnän mukaan. Opiskelu on tavoitteellista ja tasolta toiselle etenevää, jolloin oppilaat suorittavat tietyin väliajoin perusasteen soitintutkintoja sekä yleisten aineiden tutkintoja. Perustason suoritettuaan opiskelijat siirtyvät opistotasolle, jonka opinnot kestävät neljä lukuvuotta. Tänä aikana suoritetaan opistotasoiset tutkinnot solistisessa aineessa sekä yleisissä aineissa. Suoritettuaan opistotason opinnot oppilaalla on mahdollisuus pyrkiä musiikin ammatillisiin opintoihin. Aikuisosastolla ylläpidetään musiikkiopiston perusasteen tutkinnon suorittaneiden harrastuneisuutta. Opiskeluaika tässä on kaksi lukuvuotta ja oppilaalla on mahdollisuus sinä aikana suorittaa opistoasteen tutkintoja. Tanssin perusopetusta annetaan 5 - 12 -vuotiaille lapsille. Opetus on painottunut nykytanssin eri muotoihin. Tanssin perusopinnot ovat tavoitteellisia ja tasolta toiselle eteneviä, jolloin oppilaat suorittavat tietyin väliajoin tutkinnon. (Musiikkiopisto 2007b.)

Musiikkiopiston tehtävänä on tarjota musiikin ja tanssin perusopetusta toiminta-alueella sekä harrastajille että ammattiin pyrkiville niin, että oppilaalla on opintojensa päätyttyä hyvä taito omassa erityisaineessaan sekä mahdollisuudet musiikin ja tanssin jatko-opintoihin. Musiikkileikkikoulun, soitinvalmennuksen ja lastentanssin tavoitteena on tarjota lähinnä alle kouluikäisille lapsille korkeatasoista sekä virikkeellistä musiikin- ja tanssinohjausta. Tavoitteena on myös valmentaa heitä tavoitteellisiin perustason opintoihin. Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tukea oppilaan henkistä kasvua ja persoonallisuuden lujittumista sekä luovuuden ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Tehtävänä on opastaa oppilasta määrätietoiseen, keskittyneeseen ja pitkäjänteiseen työskentelyyn ja rakentavaan toimintaan yksilönä sekä ryhmän jäsenenä. (Tiedotteet 2007.)

5.6 Lasten kanssa toimivat kolmannen sektorin tekijät

Kolmas sektori

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan julkisen sektorin ja perheiden väliin jäävää aluetta. Kolmannen sektorin käsite sisältää ne toiminnat, jotka eivät kuulu julkiseen sektoriin eli valtion sekä kuntien tai yksityisen sektorin eli yritystoiminnan piiriin (Dromberg 2002). Sen tunnuspiirteenä on, ettei sillä tavoitella taloudellista voittoa. (Kolmas sektori.) Suomessa kolmannen sektorin toimijoita pääasiassa ovat järjestöt,

yhdistykset, säätiöt sekä osuuskunnat. Toiminnassa voi olla mukana sekä palkkatyötä että vapaaehtoistyötä tekeviä. Suomessa kolmannen sektorin ominaispiirteenä on se, että se sisältää enemmän vapaaehtoistoimintaa kuin muualla Euroopan maissa. (Pajula.)

Kolmannen sektorin toiminnassa on kyse yksityisestä, ei voittoa tavoittelevasta, itsehallinnollisesta sekä vapaaehtoisuuteen perustuvasta työskentelystä. Suomessa järjestöissä toimiminen on monille keskeinen vaikuttamisen mahdollisuus ja siten yksi demokratian kulmakivi. Järjestöt ovat toimineet huono-osaisten ja vähemmistöjen äänitorvena ja sitä kautta myös eräänlaisena yhteiskunnallisena omanatuntona. Nykypäivänä järjestöjen haasteena on tarjota toimintaa, mikä tavoittaa ja puhuttelee ihmisiä, jotka voisivat muuten syrjäytyä työelämästä sekä ihmisille todella tärkeistä sosiaalisista suhteista. (Pajula.)

Mannerheimin lastensuojeluliitto

Mannerheimin lastensuojeluliitto on yksi suurimmista kolmannen sektorin toimijoista Suomessa. Maassamme on yhteensä 565 paikallisyhdistystä sekä 13 alueellista piiritoimistoa. Mannerheimin lastensuojeluliiton toiminta ajatuksena on edistää toiminnallaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia, lisätä lapsuuden arvostusta ja näkyvyyttä yhteiskunnassa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2007.)

Edellä mainittuun työhön on myös Saarijärven Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistys toiminnallaan pyrkinyt. Vuonna 2007 paikallisyhdistys ollut mukana jäsenenä Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman työryhmässä, sekä tehnyt yhteistyötä Välittävät Sukupolvet - hankkeen kanssa. Paikallisyhdistys on myös pyrkinyt tukemaan vanhemmuutta avustamalla perhetoiminta Potkuria sekä Vanttu-vanhemmuuden tukena - pilottitoimintaa. (Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys.)

Saarijärven paikallisyhdistys on aloittanut Herajärven koululla kummimummi toiminnan, jossa jokaiselle ykkösluokalle nimetään oma kummimummi. Hän käy vierailmassa koululla kertomassa oman aikansa lapsuudesta sekä osallistuu muun muassa koulun erilaisiin tapahtumiin. Herajärven koululla on myös 77 Mannerheimin lastensuojeluliiton välituntileikittäjää, jotka omilla välituntivuoroillaan huolehtivat

siitä, että jokaisella on mahdollisuus päästä leikkiin mukaan, eikä kukaan jää yksin.
(Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys osallistui vuonna 2006 erilaisiin lapsiperheille suunnattuihin tapahtumiin, kuten kirjaston järjestämiin lastentapahtumiin. Eräänä toimintamuotona yhdistyksellä on ollut järjestää lastenhoitajakoulutusta sekä lastenhoitopalvelua. Paikallisyhdistys on myös mukana tukemassa yläkoulun tukioppilas- ja lukion tutortoimintaa. (Äänismaa 2007b.)

Saarijärven paikallisyhdistys tilasi Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalalta opinnäytetyön ”Löytyykö onni arjesta”. Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää Saarijärvellä asuvien lapsiperheiden vointia heidän kanssaan työskentelevien näkökulmasta. (Äänismaa 2007b.)

Välittävät sukupolvet

Välittävät Sukupolvet -hankkeessa rekrytoidaan ja koulutetaan vapaaehtoisia aikuisia toimimaan lasten ja nuorten aikuisystävinä. Lapset ja nuoret tekevät aikuisystävien kanssa asioita, mistä yhdessä sovitaan, kuten kirjastossa käynti ja retket. Toiminta voi olla paritoimintaa, jolloin aikuisystävä toimii yhden lapsen kanssa tai pienryhmätoimintaa jossa aikuisia ja lapsia toimii enemmän yhdessä. Aikuisystävä voi yhdessä sopia lapsen ja hänen perheensä kanssa, kuinka usein he tapaavat, mutta keskimäärin suotava tapaamistiheys on kerran viikossa tai kerran kahdessa viikossa. (Välittävät sukupolvet esite.)

Välittävät sukupolvet -hanketta (2005 - 2007) hallinnoi Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistys ry ja toiminnan rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hanketta toteutetaan Jyväskylässä, Jämsässä, Jämsänkoskella, Keuruulla, Pihtiputaalla, Saarijärvellä, Viitasaarella sekä Äänekoskella. (Rajalin, 2007a.) Toiminta ajatuksena hankkeessa on kehittää muuttuneisiin yhteiskunnallisiin ja yhteisöllisiin olosuhteisiin sopivia sukupolvien välisen mentoroinnin ja sukupolvityön malleja ehkäisevän lastensuojelun työvälineeksi (Koske).

Hankkeen periaatteena on, että aikuisen ja lapsen ystävyysuhde on tasa-arvoinen. Tavoitteena on, että kummankin toiveet vaikuttavat siihen, mitä yhteisissä

tapaamisissa tehdään. Toiminnan ajatuksena korostuu se, että eri-ikäisillä ihmisillä on toisilleen annettavaa. (Välittävät sukupolvet - esite.)

Toiminta on avointa kaikille perheille. Keskeistä on ennaltaehkäisevän lastensuojelun näkökulma: aikuisystävöimintaan mukaan pääseminen ei esimerkiksi edellytä sosiaalitoimen lastensuojelun asiakkuutta. Toiminta ei myöskään saa korvata sosiaalitoimen tukihenkilötoimintaa. Aikuisystävöiminta on perheille maksutonta. (Rajalin 2007b.)

Saarijärvellä perehdytyskoulutusta on järjestetty kaksi kertaa, ensimmäinen keväällä 2006. Tuolloin osallistujia oli yhteensä viisi, joista kolme aloitti aikuisystävöiminnan keväällä 2007 pienryhmässä, jossa mukana on näiden kolmen aikuisen lisäksi seitsemän lasta. Toinen koulutus järjestettiin keväällä 2007 ja osallistujia oli yhteensä kuusi. Heistä aikuisystävöiminnan aloittaa syksyllä 2007 kolme tai neljä osallistujaa. (Rajalin 2007c.)

Saarijärven hankkeen tärkeä yhteistyökumppani on Nuorisorengas, jonka kautta aikuisystävöiminta vakuutetaan. Tulevaisuudessa toiminta jää Nuorisorengas ja hankeaikana kootun alueellisen työryhmän (mukana toimijoita eri järjestöistä ja viranhaltijoista) vastuulle, jos Raha-automaattiyhdistys ei myönnä Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirille rahoitusta toiminnan maakunnalliseen ylläpitoon ja kehittämiseen. Välittävät Sukupolvet –hanke päättyy 31.12.2007 Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kannatusyhdistyksen hallinnoimana. (Rajalin 2007c.)

Hankkeen aikana on luotu internetsivusto, jonka tarkoituksena on toimia aikuisystävöimintaa järjestävien tahojen tukena sekä aikuisystävöiminnasta kiinnostuneiden oppimateriaalina. Sivusto avattiin kesäkuussa 2007 osoitteessa www.peda.net/veraja/sukupolvet. Tavoitteena on myös vuoden 2007 aikana saada toiminta juurrutettua jokaisessa hankekunnassa niin, että vapaaehtoiset, lapset sekä nuoret perheineen saavat tarvitsemansa tuen ja ohjauksen myös hankeajan jälkeen. Yksi haasteellisimmista tehtävistä tulevaisuudessa on vapaaehtoisten mukaan saaminen. Erityisesti miehiä toimintaan kaivattaisiin enemmän, mikä on myös suuri haaste. Myös hankeajan jälkeen on kehitettävä vapaaehtoisten tukea ja ohjausta, jotta he haluaisivat jatkaa toimintaansa aikuisystävinä. (Rajalin 2007b.)

Vanttu - hanke

Kuuselan (2007) mukaan Vantulla tarkoitetaan vanhemmuuden tukemista, läsnäoloa ja neuvomista. Hanke on tarkoitettu lapsiperheille, jotka tarvitsevat tukea ja apua arjessa elämiseen sekä vanhemmuuteen. Vanttu - työntekijänä toukokuussa 2007 työskentelyn aloitti Marja-Terttu Kuusela. Työn mahdollistavat seuraavat organisaatiot: Saarijärven Nuorisorengas, Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys, Saarijärven kaupunki/sosiaalitoimi sekä Suomenselän Sateenkaari –säätiö. (Vanttu- vanhemmuuden tukeminen 2007.) Vanttu - työntekijä tekee kotikäyntityötä lapsiperheissä, jonka tavoitteena on tukea vanhempien jaksamista sekä tarjota vertaistukea (Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys.). Vanttu -työntekijän on tarkoitus jatkaa työskentelyään perheissä syksyllä 2007. Toiminnan jatkuminen ja kehittäminen oli vielä suunnitteilla kesällä 2007.

5.7 Seurakunta

5.7.1 Evankelisluterilainen seurakunta

Saarijärven evankelisluterilainen seurakunta toimii julistaakseen evankeliumia, hoitaakseen sakramentteja, palvellakseen lähimmäistä ja toteuttaakseen kristillistä kasvatusta. Seurakunta kohtaa lapsia ja lapsiperheitä erilaisissa kirkollisissa toimituksissa, sielunhoidossa, diakoniatyössä ja kristillisen kasvatuksen puitteissa. (Salminen 2006.)

Seurakunnan lapsityön tavoitteena on edistää lasten sekä heidän perheidensä kristilliseen uskoon perustuvaa elämää, kasvatusta, opetusta ja toimintaa (Sallikaa lasten tulla 2006). Lasten ja perheiden kanssa tehtävässä toiminnallisessa työssä toimii kaksi kirkon nuorisotyönohjaajaa, kaksi diakonityöntekijää, kolme pappia ja 1,5 koulutettua kanttoria. Varsinaisessa lapsityössä toimii kaksi lastenohjaajaa ja yksi lastentarhanopettaja. (Salminen 2006.)

Salmisen (2006) mukaan Saarijärven evankelisluterilaisen seurakunnan työmenetelmiä lasten ja perheiden kanssa tehtävässä työssä ovat esimerkiksi

keskustelut, alustukset, ohjaus, lasten kokonaisvaltainen tukeminen yhdessä aikuisten kanssa, lasten kanssa keskustelut sekä työskentely iänmukaisin menetelmin. Seurakunta tarjoaa perheille ja lapsille esimerkiksi vertaisryhmiä, yleisötilaisuuksia perheiden ja parisuhteiden tukemiseksi, perhekerhoja, leirejä, lasten kerhoja, kouluvierailuja, kirkkovuoden hartaudet ja jumalanpalvelukset, erilaisia tapahtumia ja tukemista diakonian keinoin arjessa jaksamisessa ja selviytymisessä. Diakoniaan kuuluu rinnalla kulkeminen, arkinen apu, taloudellinen tuki ja neuvonta.

Seurakunta palvelee koko kunnan alueella. Lasten kerhoja kokoontuu keskustan lisäksi Linnassa, Mahlulla, Kalmarissa, Kolkanlahdessa, Konttimäellä sekä Lannevedellä. (Salminen 2006.) Päiväkerho on toimintaa ja tekemistä sekä yhdessäoloa ja hiljentymistä. Päiväkerhot on tarkoitettu 3 - 6-vuotiaille lapsille. Päiväkerhossa on esimerkiksi liikuntaa, leikkiä, musiikkia, luovaa toimintaa, hiljentymistä, juhlia, kirkkohetkiä sekä ulkoilua, tapahtumia, leirejä ja retkiä turvallisessa ympäristössä. Päiväkerhojen avulla tuetaan kodin kristillistä kasvatusta ja toteutetaan kastekäskyä. (Sallikaa lasten tulla 2006.)

Perhekerhot ovat seurakunnassa suosittu toimintamuoto lasten kerhojen ohella. Perhekerho kokoontuu joka viikko seurakuntatalolla. Kerho alkaa alkuhartaudella, jonka jälkeen on yhteinen mehu- ja kahvihetki. Yhteisen mehu- ja kahvihetken jälkeen perhekerhossa pelataan, leikitään ja rupertellaan. (Sallikaa lasten tulla 2006.) Lastenkerhojen ja perhekerhojen lisäksi seurakunta tarjoaa toimintaa myös kouluikäisille lapsille. Varhaisnuorten toiminta on tarkoitettu 7 - 14 -vuotiaille. Varhaisnuorille on tarjolla kerhoja, leirejä ja pelejä. Seurakunta toimii myös partiotoiminnassa taustayhteisönä. (Varhaisnuoret 2006.)

Salmisen mukaan (2006) lasten päiväkerhoja on riittävästi kysyntään nähden. Osassa lasten kerhoista on vain yksi vetäjä, mikä tekee toiminnasta haavoittuvaa ja joidenkin ryhmien osalta myös tavoitteiden toteuttamisen vaikeaksi. Varhaisnuorten osalta kysyntää on leireillä ja osittain myös kerhoilla enemmän kuin seurakunnalla on mahdollista tarjota. Yhä enemmän on myös tarvetta kasvua tukeville, aikuisten vetämille, erityisryhmille. Parisuhteen ja koko perheen hoitamiseen toivotaan seurakunnalta panostusta ja hyviä menetelmiä enemmän kuin seurakunnalla on tällä hetkellä tarjota.

Evangelisluterilaisen seurakunnan tulevaisuus

Seurakunnan vastaavan lastenohjaajan Marja-Terttu Kolarin (2007) mukaan lastenhoitajien työmäärä on lisääntynyt paljon, sillä entisen neljän lastenhoitajan sijasta on vuonna 2006 ollut vain kolme lastenhoitajaa. Tämä on vaikuttanut lastenhoitajien työssä jaksamiseen ja motivaatioon. Varhaisnuorisotyön puolellakin työntekijöistä on ollut vajausta ja työ suoritetaan sijaisten voimin. Vuoden 2007 aikana seurakuntien pitäisi laatia suunnitelma omilta työaloiltaan, myös kasvatustyön osalta, jota kirkko pitää yhtenä painopistealueenaan. Saarijärven evangelisluterilaisen seurakunnan kasvatustyön kehittäminen on vaikeaa työntekijöiden vähyys vuoksi. Lapsityöstä on pakko karsia toimintamuotoja, että työntekijät jaksaisivat työssään. (Kolari 2007; Salminen 2006.)

Mikäli Saarijärven seurakunta ottaa myös omaksi painopistealueekseen kasvatustyön, olisi tämän alueen työntekijämäärää lisättävä. Nykyisellä työntekijämäärällä työn suunnitteluun ja kehittämiseen ei ole riittävästi aikaa. Kerhotoimintaa ei voida enää lisätä, vaan sitä on päinvastoin pakko supistaa. Kolari sanoo, että jos he joutuvat jatkamaan samalla henkilöstömäärällä, työn sisältöjä täytyy muuttaa ja nykyinen kerhopainotteinen toiminta muuttaa esimerkiksi tapahtuma- ja projektityyppiseen toimintaan. (Kolari 2007.)

5.7.2 Vapaaseurakunta

Saarijärven vapaaseurakunta (2007) pitää lapsityön alueen kehittämistavoitteenaan musiikkikerhoja, koulu- ja päiväkotityötä, leikkiä ja puuhakirkkoa, diakonityötä lasten ja perheiden alueella, muksunurkkaa, perhekirkkoa, mummo- ja lapsiparkkia, varkkilinjaa (varhaisnuorisotyön puhelinapu) ja koululaisten iltapäiväparkkia.

Lapsi- ja varhaisnuorisotyö on tärkeää muun muassa sen takia, että Suomessa lapset ovat masentuneempia kuin muissa Pohjoismaissa. Lapsen on tunnettava, että hänestä välitetään. Seurakunnan työ on ennaltaehkäisevää alkoholisti-, narkomaani- ja vankilatyötä. Varhaisnuorten maailmassa tänä päivänä on lapsuus lyhentynyt ja tulee niin sanottuja lapsiaikuisia. Moraalinen vapaus ja median valta tuo myös turvattomuutta. (Saarijärven Vapaaseurakunta 2007.)

Saarijärven vapaaseurakunnan (2007) mukaan jotta tavoitteisiin päästäisiin, pitäisi yhteiskunnan ja seurakuntien ymmärtää lasten ja nuorten kasvatusvastuu ja auttaa toisiaan tässä haasteellisessa tehtävässä. Yhteiskunnalta pitäisi saada avustuksia uusien avainhenkilöiden palkkaukseen. Talkootyö ei riitä ottamaan tulevia haasteita vastaan. Lisäksi lapsille tulisi tarjota hyviä harrastuksia huonojen sijaan.

Seurakunnan järjestämien toimintojen hyödyt lapsille ovat hyvät kaverit seurakunnasta, lasten tutustuminen varhain seurakuntaan ja pääseminen mukaan seurakunnan toimintaan. Lapset oppivat myös hyviä kristillisiä tapoja ja kristilliset elämänarvot sekä saavat lämpimiä aikuiskontakteja rakkauden- ja läheisyydennälkäänsä. (Saarijärven Vapaaseurakunta 2007.)

5.8 Vapaa-aikapalvelut

Valtion ja kunnan tulee luoda edellytykset yleiselle liikunnalle. Liikuntajärjestöt vastaavat pääsääntöisesti liikunnan järjestämisestä. Kunnan kuitenkin tulee mahdollistaa kuntalaisille liikuntamahdollisuus kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä huomioimalla erityisryhmät liikuntaa järjestettäessä. (Liikuntalaki 1998, luku 1, 2 §.)

Saarijärven kaupungin vapaa-aikatoimen tehtävänä on tarjota kuntalaisille laadukkaita sekä monipuoliset nuoris- ja liikuntapalvelut. Tehtävän tavoitteena on kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen mahdollistamalla, luomalla ja tukemalla monipuolista liikunnan sekä nuorisotoiminnan harrastamista. Vapaa-aikatoimi on järjestänyt myös lapsille omaa toimintaa tarvittaessa. (Pekkanen 2007.)

Liikuntalaisissa (luku 2, 8 §) on huomioitu liikuntapaikkojen valtionavustukset. Joka vuosi valtion talousarvioon otetaan määräraha avustusten myöntämiseksi liikuntapaikkojen ja niihin liittyvien vapaa-aikatoimien perustamishankkeisiin. Avustuksilla autetaan erityisesti laajojen käyttäjäryhmien tarpeisiin tarkoitettujen liikuntapaikkojen hankkimista, rakentamista ja peruskorjaamista sekä varustamista.

Pekkasen (2007) mukaan liikunnan edistämisen osalta lapsiin suunnattuja tärkeimpiä palveluita ovat seuraavat: 1. liikuntapaikkojen ylläpito, kunnostus sekä markkinointi. Tällä pyritään mahdollistamaan omaehtoisen harrastamisen sekä järjestötoiminnan edellytykset sekä tukemaan koululiikunnan monipuolisia mahdollisuuksia lapsille. Lasten osalta tärkeimpiä liikuntapaikkoja ovat uimahalli, laskettelurinteet, urheilukenttä, Mannilan pallokenttä, uimarannat ja tekojää sekä latuverkostot. 2. Liikuntajärjestöt lasten liikuttajana. Lasten kannalta tärkeimpiä järjestöpuolen urheilulajeja ovat jalkapallo, jääkiekko, pesäpallo, lentopallo, salibandy, naisvoimistelu, yleisurheilu, hiihto, mäkihyppy, suunnistus, ratsastus sekä carting. 3. Oman toiminnan järjestäminen. Saarijärven kaupunki on järjestänyt toimintaa lapsille, kuten liikunnalliset iltapäiväkerhot, uimakoulut ja vauvauinnit. Näiden lisäksi kaupunki on järjestänyt muun muassa erilaisia markkinointitapahtumia ja liikuntaleirejä lapsille.

Kaupunki tukee avustusrahoilla järjestöjen toimintaa. Lisäksi kaupunki järjestää ostopalveluna yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa muun muassa leirejä ja retkiä. Tärkein varhaisnuorisotyön toimija Saarijärvellä on 4-H yhdistys, jolla on toimintaa koko kunnan alueella. Kaupungin kanssa yhteistyötä tekevät liikuntajärjestöt, jotka toimivat lasten kanssa, ovat Saarijärven Ratsastajat ry, Ratsastusseura Oxeri ry, Saarijärven Ponsi ry, Saarijärven Urheiluautoilijat ry, Saarijärven Naisvoimistelijat ry, Kalmarin Nahjus ry, Saarijärven Pullistus, Saarijärven NMKY ry, Saarijärven Uimaseura ry, HanMooDo ry, FC Saarijärvi sekä Salibandyseura NiceBandy ry. Näiden lisäksi on muutamia nuorisojärjestöjä, joissa toimitaan lasten kanssa: Lanneveden Sampo- Nuorisoseura ry, Pajupuron kylä- ja nuorisoseura ry, Mahlun Nuorisoseura ry, Saarijärven Nuorisorengas ry, Saarijärven VPK ry ja Saarijärven Saloveikot ry. (Pekkanen 2007.)

Järjestöjen tukemisen lisäksi nuoriso- ja vapaa-aikatoimella on omia toimintoja. Keskustassa sijaitseva nuorisotalo on pääsääntöisesti suunnattu yläkouluikäisille, mutta toimintaa on laajennettu myös alakoululaisille. Heille on järjestetty erilaisia toimintakerhoja, kuten erä- ja luontokerho sekä kohdennettua kerhotoimintaa (pienryhmätoimintaa). Näihin kerhoihin pääsevät lapset, joille katsotaan olevan hyödyksi kuulua tiettyyn kerhoon tai ryhmään. Esimerkkinä tästä erityisnuorisotyön poikaryhmä, jossa on syrjäytymisvaarassa olevia poikia. Lukuvuoden aikaan alakoululaisille on järjestetty nuorisotalovuoro kerran viikossa, jolloin talo on suljettu

muilta nuorilta. Herajärven koululla tehdään joka vuosi harraste- ja sosiaalisten taitojen kartoitus, jonka pohjalta suurimmassa tarpeessa olevat lapset pyritään ohjaamaan erilaisiin toimintoihin, joita järjestävät muun muassa järjestöt, seurakunta ja vapaa-aikatoimi. (Pekkanen 2007.)

Lapsille ja perheille suunnattu vapaa-ajanviettopaikka Saarijärvellä on Puuhapuisto Veijari, jonka omistaa Saarijärven Vesieläinpuisto Oy, joka puolestaan on lähes kokonaan Saarijärven kaupungin omistama osakeyhtiö. Tilat ja kohteet on vuokrattu yksityisille yrittäjille. Puisto tarjoaa elämyksiä ja kokemuksia koko perheelle. Puistosta löytyy muun muassa akvaariotalo, kotieläinpiha, eläintalo, rinnepompputalo, vaijerirata, tempurata ja erilaisia kulkuneuvoja maalla sekä vedessä kulkemiseen. (Puuhapuisto Veijari; Veijarin puuhat.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Pekkasen (2007) näkemyksen mukaan Saarijärven vapaa-aikatoimen tulevaisuuden kehittämisajatuksia ja tavoitteita ovat liikuntapaikkojen kunnosta ja laadusta huolehtiminen sekä tarjonnan monipuolisena pitäminen. Tällä kaupunki mahdollistaa moninaiset liikuntaharrastukset myös lapsille. Monipuoliset liikuntaharrastukset puolestaan edistävät kuntalaisten hyvinvointia ja kunnan vetovoimaisuutta sekä asukaspuhjan säilymistä. Saarijärven kaupunki pyrkii pitämään liikunta- ja nuorisjärjestöjen toiminta-avustukset nykyisellä reaalilla tasolla. Yhteistyössä järjestetään erilaisia toimintoja ja palveluita osittain ostopalvelupohjalta. Vapaaehtoistoiminta tukee lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tämä on myös edullista lasten ja nuorten kasvatusta. Erityisnuoriso-ohjaajan työpanoksella pyritään tukemaan syrjäytymisvaarassa olevia lapsia. Työntekijän ostopalvelun kuluihin olisi tarpeellista saada mukaan muutkin lasten syrjäytymisestä vastaavat tahot.

Kuntalaiskyselyssä (2007) oli otettu kantaa myös vapaa-aikatoimen palveluihin. Kyselystä esiin tuli tyytyväisyys Saarijärven kulttuuri ja vapaa-aikapalveluihin. Vastauksista esiin nousi toive, että lapsille järjestettäisiin liikuntamahdollisuuksia myös haja-asutusalueella, kuten jalkapalloa sekä liikuntakilpailuja. Esiin nousi myös kuntosalien aukioloajat. Vastauksissa toivottiin salien olevan auki myös sunnuntaisin.

Lasten ainekirjoituksista esiin nousi eniten vapaa-ajan palvelut. Aineissa oli muutamia kehittämisideoita vapaa-ajan palveluita koskien. Aineissa kirjoitettiin

laskettelurinteiden kunnosta huolehtiminen ja toiveena oli, että niitä ajettaisiin laskettelukaudella useammin. Aineista ilmeni, että Saarijärvelle kaivattaisiin lisää liikuntasaleja sekä jäähallia. Ehdotuksena olikin, että nykyisen keskuskentän päälle rakennettaisiin katto. Esiin tuli myös toive siitä, että nuorille järjestettäisiin kaupungissamme lisää toimintaa ja osallisuutta. Aineissa ehdotettiin, että myös alakouluikäisille olisi jokin nuorisotalon tapainen paikka. Muutama ainekirjoittaja toivoi Saarijärvelle uusiin lajeihin painottuneita kerhoja, kuten koiranhoitokerho. Aineista ilmeni toive koirapuistosta. Kehittämisideoita nousi myös hevosharrastajien parista. He toivoivat toista hevostallia sekä ravirataa. Muutamaa ainekirjoittajaa mietitytti monitoimihallin valmistuminen ja sen käyttäminen. Ehdotuksena oli, ettei monitoimihallissa olisi varausjärjestelmää. Aineiden perusteella Saarijärvelle kaivattaisiin rakennettavaksi myös pieni huvipuisto.

Ainekirjoituksissa oltiin useisiin vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksiin tyytyväisiä. Suuresta osasta aineita nousi esiin oppilaiden tyytyväisyys uimahalliin sekä laskettelurinteisiin. Myös yleiset uimarannat saivat oppilailta positiivista palautetta. Erityisesti kiitosta sai Mansikkaniemen uimaranta, jossa sijaitsevat paikkakuntamme ainoat hyppytelineet. Kehuja saivat myös Summassaressa sijaitseva tenniskenttä sekä Kolkanlahdessa sijaitseva Keski-Suomen ratsastuskeskus. Monitoimihallin rakentamista Saarijärvelle pidettiin erittäin hyvänä asiana aineissa ja samalla kehuttiin myös kaupungissamme sijaitsevia kuntosaleja. Oppilaiden aineista esiin nousivat hyvinä asioina myös urheilukenttä, luistelukaukalo sekä pururadat. Muutamien oppilaiden mielestä Saarijärvellä on hyvät mahdollisuudet talviliikuntaan kuten hiihtämiseen. Myös ampumarataa uimahallin alakerrassa kehuttiin positiivisesti.

Erityislasten vapaa-ajan palvelujen haasteet

Erityislasten käytettävissä ovat samat vapaa-ajan palvelut, kuin muillakin lapsilla. Erikseen heille suunnattuja vapaa-ajan palveluita ei paikkakunnallamme tällä hetkellä ole tarjolla. Tarve erityislasten vapaa-ajan palveluille nousi vahvasti esille erityislasten vanhemmille tehdyssä kyselyssä.

Erityislasten vanhempien kyselyssä yksi vastaaja pitää jalkapallojoukkueen harjoitusaikoja sopimattomina alakouluikäisille, koska harjoitusaika on myöhään keskiviikkoiltana (klo 19.30 - 21.00.) Erityislasten vanhemmat toivovat vertaistukitoimintaa lapsille ja erityisesti vanhemmille. Näin he saisivat

mahdollisuuden keskustella yhteisistä asioista, kuulla toisten kokemuksia ja jakaa omia kokemuksiaan siitä, mikä auttaisi jaksamaan arjessa. Yhdessä vastauksessa ehdotetaan, että joku muu taho järjestäisi vertaistukiryhmän, sillä vanhemmat itse eivät jaksa. Lisäksi kokoontumisten ajaksi pitäisi olla hoito järjestetty sekä erityislapsille että heidän sisaruksilleen. Tällaisessa tapaamisessa myös lapset pääsisivät vertaisryhmään siksi aikaa, kun vanhemmat tapaavat toisiaan. Tilat olisi myös tultava kaupungin puolelta.

Vanhemmat toivovat erityislapsilleen jotain toimintaa, sillä vapaa-ajan palvelut ovat lapsille tärkeitä sekä ystävien saannin takia että vertaistukena. Vanhemmat toivovat lapsilleen mahdollisuutta harrastaa muun muassa liikuntaa, kädentaitoja, musiikkia ja kuvataiteita. Liikuntaryhmän vetäjäksi ehdotetaan nuoria ja vanhemmat ehdottavat, että voisivat toimia avustajina ja vastuunkantajina oman lapsensa osalta. Näin vammaiset lapset ja nuoret saisivat luontevia kontakteja ikätovereihinsä. Liikuntaleiriä erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille toivotaan myös, talvea ajatellen, ja kesäksi leiriviikonloppua. Uima-avustajaksi toivotaan luotettavaa miestä, joka voisi olla vaikka uimahallin työntekijä ja jolle voisi ilmoitella, milloin on avustajan tarvetta. Suurin osa erityislapsista ja -nuorista on poikia ja uimahalliin avustajaa on usein vaikea saada.

5.9 Kulttuuripalvelut

Saarijärvellä lapsille on tarjolla monia eri kulttuuripalveluita. Kulttuurilautakunta on edistänyt taiteen perusopetuksen saantia perustamalla kuvataidekoulun sekä musiikkiopiston (ks. luvut 5.5.2 ja 5.5.3). Vuosittain kulttuurilautakunnalla on ollut tapana järjestää lapsille kaksi tai kolme esitystä. Esitykset ovat pääsääntöisesti tilattu ryhmiltä, jotka ovat suunnanneet ohjelmistonsa lapsille. Esitysten hankinnassa pyritään vuorottelemaan musiikki ja (nukke-/tanssi-) teattereiden kanssa. Esityksiä järjestetään aamupäivisin yhteistyössä päiväkotien sekä perhepäivähoidon kanssa, mutta myös kotona oleville lapsille ohjelmista tiedotetaan. Esityksiä on pyritty järjestämään myös viikonloppuisin sekä iltaisin, jotta vanhemmat pääsisivät yhdessä lasten kanssa katsomaan ja kuuntelemaan kulttuuria. Pienten lasten esitysten kestot ovat 20 - 40 minuuttia ja isommille lapsille 40 - 60 minuuttia. Taloudellisten resurssien takia esityksiä järjestetään harvoin esimerkiksi päiväkodeissa. (Peura 2007.)

Kulttuurilautakunnan lausunnon mukaan useat Saarijärvellä järjestettävät konsertit sopivat myös lapsille, sillä lapset voivat myös nauttia esimerkiksi klassisesta musiikista. Päiväkodit ja koulut vierailevat oppilaidensa kanssa kaupungintalon sekä museon vaihtuvissa näyttelyissä. Paikalliset harrastajaryhmät tekevät esityksiä ja tapahtumia lapsille. Käsityökeskus järjestää myös lapsille opetusta. Kansalaisopisto puolestaan tarjoaa harrastusluonteista opetusta lapsille, esimerkiksi musiikin ja kuvataiteen parissa. Kirjastossa on oma osasto lapsille ja siellä on järjestetty säännöllisesti lapsille satutunteja sekä nukketeatteriesityksiä. (Peura 2007.)

Erilaisia kulttuurijärjestöjä, jotka tarjoavat palveluita sekä elämyksiä lapsi- ja lapsiperheille ovat

- Saarijärven Teatteri ry, joka toimii yhteistyössä kansalaisopiston kanssa.
- Saarijärven Teatteri / Lapsus, joka järjestää erilaisia lasten tapahtumia. (www.lapsus.fi)
- Teatteri Kumpare, teatteri lapsille ja perheille joka toinen kesä.
- Saarijärven Elokuvakerho ry, järjestää joka vuosi elokuvaviikon, jossa esitetään myös lastenelokuvia.
- Saarijärven käsityökeskus Aivia järjestää lapsille erilaisia kursseja, kuten askarteluun liittyviä.
- Luomusoitto (pelimannitapahtumassa) on myös lapsiryhmiä.

(Kulttuurijärjestöt; Koskenlahti 2007.)

Saarijärvellä on aloitettu alueellinen yhteistyö lastenkulttuurityön saralla. Yhteistyötä on tehty muun muassa Karstulan kunnan kanssa. Karstulassa järjestetään joka vuosi Satusivellin- lastenkulttuuriviikko. (Koskenlahti 2007.)

5.9.1 Kirjasto

Saarijärven kirjasto järjestää myös lapsille erilaisia tapahtumia. Kirjastossa järjestetään viikoittain satutunti, joka on ollut suosittu muun muassa perhepäivähoitajien lasten keskuudessa. Vuonna 2006 - 2007 kirjastossa järjestettiin erilaisia tapahtumia kuten joulutapahtuma, lasten ja lastenmielisten kulttuuripäivä sekä lasten tapahtuma ”olipa kerran ilta”. Tapahtumia on järjestetty yhdessä

yhteistyökumppaneiden kanssa, muun muassa Perhetoiminta Potkurin ja Mannerheimin lastensuojeluliiton kanssa. (Rauhala, 2007.) Ekaluokkalaisille kirjastossa on järjestetty tutustuminen, jossa on perehdytty lasten ja nuorten osastoon. Alle kouluikäisille on myös jaossa lukupasseja, jonka täytettyään lapsi saa lukudiplomin. (Hanhinen 2007; Lapset ja nuoret 2007.)

5.9.2 Museo

Saarijärven museo on paikallismuseo, jonka toiminnasta vastaa Saarijärven kaupunki. Museotoiminnan kehittämisessä edelleen mukana ovat kuitenkin eri yhdistykset ja säätiöt. Saarijärven museo vastaa kulttuurihistoriallisesta museo- sekä taidemuseotoiminnasta Saarijärvellä ja pyrkii palvelemaan koko seutukuntaa. Näkyvin toimintamuoto on taide- ja kulttuurihistoriallisten näyttelyiden järjestäminen. Museon kohteita Saarijärvellä ovat museon päärakennus, Säätyläiskotimuseo ja Runeberg-näyttely, Tapperin veljesten koti Juhola sekä Kivikaudenkylä. (Saarijärven museo.)

Museo pyrkii toiminnallaan antamaan aineistoa ja materiaalia lasten ja nuorten oman paikkakuntasidonnaisen identiteetin muodostamiseen. Museo järjestää vuosittain nimenomaan lapsille ja nuorille eli päiväkot-, perhepäivähoitolapsille sekä koulujen eri ikäryhmille suunnattuja teemapäiviä, toimintatuokioita sekä opastettuja käyntejä. Esimerkiksi vuonna 2006 museo järjesti 24 erilaista tilaisuutta ja pelkästään koululaisia kävi museon kohteissa noin 1000 henkeä. (Kotilainen 2007.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Kulttuurilautakunnan näkökulman mukaan tulevaisuudessa ihanteellista olisi, jos lapset ja nuoret saisivat taidepedagogiikan opetusta. Jotta lapset voitaisiin opettaa tunnistamaan sekä tuntemaan taiteen eri muotoja, tulisi esitysten määrää kasvattaa. Tämän hetken resursseilla voidaan tarjota virkistystä ja elämyksiä taiteen aloilla. (Peura 2007.)

Kuntalaiskyselyiden (2007) mukaan Saarijärvelle kaivattaisiin kulttuuripalveluja myös viheralueille. Keskustaan puolestaan kaivattaisiin uutta elokuvateatteria sekä erilaisia esityksiä ja konsertteja kuten Huvituttia. Positiivista palautetta sai kuitenkin kesällä järjestettävä Kirmot - tapahtuma sekä muut Saarijärvellä järjestetyt konsertit. Kyselyyn tulleista vastauksista nousi esiin tyytyväisyys kokonaisuudessaan kirjaston palveluihin. Hyvänä asiana nähtiin, että kirjastoauto liikkuu myös viheralueilla.

Positiivisia mainintoja sai myös harrastajateatteritoiminta, jota Saarijärvellä on hyvin tarjolla.

Kolmannen ja kuudennen luokan ainekirjoituksissa nousi useasti esiin erilaiset tapahtumat ja konsertit, joita kaupunkiimme toivottiin lisää. Monet perustelivat asiaa sillä, ettei tällä hetkellä alaikäisille ollut tapahtumia, joissa esiintyisi bändejä. Esiin ainekirjoituksista tuli toive, että kirjastoon hankittaisiin nopeammin uusia pop- ja rock-levyjä sekä kirjoja. Oppilaat kokivat, että uutuuksia saa odottaa aika kauan. Kokonaisuudessa Saarijärvelle kaivattaisiin kulttuuripuolelle jotain uutta toimintaa. Muutamia toiveita tuli teatterista sekä uudesta elokuvateatterista, sillä nykyinen elokuvateatteri on jo huonokuntoinen.

Ainekirjoituksista nousi esiin oppilaiden tyytyväisyys Tarvaalassa sijaitsevaan Kivikauden kylään, jossa voi tutustua kivikauden aikaiseen elämään.

Ainekirjoituksista nousi esiin muutamia kulttuuriin vahvasti liittyviä asioita, joista Saarijärvi mahdollisesti tunnetaan. Näitä olivat esimerkiksi Saarijärven Paavo, Juhannuskisat sekä Runeberg, joka aikoinaan asui paikkakunnallamme ja josta muistona on Säätyläiskoti- museo sekä Runeberg-näyttely. Useasta aineesta tuli esiin kirjaston monipuolisuus ja tyytyväisyys palveluihin. Jotkut oppilaat kirjoittivat myös positiivisesti museosta ja elokuvateatterista.

5.10 Terveysthuolto

Kuntalain (1995, luku 1, 1 §) mukaan kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävästä kehitystä. Kansanterveyslain (1972, luku 2, 5 §) mukaan kuntien tehtävänä on pitää huolta kansanterveystyöstä, mutta kunnat voivat yhdessä huolehtia kansanterveystyöstä perustamalla tehtävää varten kuntayhtymän.

Saarijärvellä terveysthuolto ovat Saarijärven - Karstulan terveysthuollon kuntayhtymän alaisia. Jäsenkuntia ovat Kannonkoski, Karstula, Kivijärvi, Kyyjärvi, Pylkönmäki ja Saarijärvi (Palvelut ja yksiköt 2007). Lapsiperheille suunnatut palvelut ovat Saarijärvellä yleisesti katsottuna hyvällä mallilla verrattuna moniin muihin kuntiin esimerkiksi Keski-Suomessa. Kunnassamme voidaan äitiys- ja lastenneuvolapalvelut järjestää valtakunnallisten suositusten mukaan.

Kouluterveydenhuollossa asiat eivät ole yhtä hyvin; kaikkia suositusten mukaisia terveystapaamisia ei voida vuosittain tehdä. (Marttinen, Pirttiniemi & Van Ooik 2007.)

Äitiysneuvola

Äitiysneuvola on kunnallinen raskaana olevien ja vastasyntyneiden äitien palvelupiste. Äitiysneuvolassa huolehditaan äidin, sikiön ja perheen hyvinvoinnista. Pariskuntia pyritään tukemaan vanhemmuuteen valmistautumisessa. Äitiysneuvolassa järjestetään perhevalmennusta 6 - 7 kertaa ennen lapsen syntymää. (Pirttiniemi 2007.) Äitiysneuvolassa vauvaperheet käyvät siihen saakka, kun vauva täyttää kaksi kuukautta, jonka jälkeen perheet siirtyvät lastenneuvolan piiriin. Lapsen synnyttyä äitiysneuvolasta tehdään kotikäynti perheen kotiin. Äitiys- ja perhesuunnitteluneuvolassa työskentelee Saarijärvellä tällä hetkellä noin puolitoista työntekijää. (Pirttiniemi 2007.)

Lastenneuvola

Lastenneuvolan asiakkaana on alle kouluikäinen lapsi ja hänen perheensä. Toiminnan päätavoitteena on sekä lasten fyysisen että psyykkisen terveyden että perheiden hyvinvoinnin edistäminen. Lastenneuvolan tehtävänä on sairauksien ja muiden kehitystä ehkäisevien tekijöiden tunnistaminen ja hoitoon ohjaaminen sekä terveyttä edistävien valintojen tukeminen. (Honkonen & Pirttiniemi 2007.)

Honkosen ym. (2007) mukaan lastenneuvolatyössä pyritään vastaamaan yksilöllisesti perheiden tarpeisiin. Lastenneuvolatyön on lapsen määräaikaissuolontojen ohella vanhemmuuden vahvistamista. Vanhemmuutta vahvistetaan tukemalla varhaista vuorovaikutusta, tekemällä kotikäyntejä ja järjestämällä vanhempainryhmiä. Lastenneuvolatyöhön kuuluvat myös rokotukset, ravitsemusohjaus, terveyden edistämistyö ja perheen tukeminen erityistilanteissa.

Neuvolan työntekijöistä suurin osa on osallistunut kaksi vuotta kestäväan varhaisen vuorovaikutuksen (VAVU) koulutukseen, jossa opetellaan uudenlaisia työmenetelmiä lapsiperheen kohtaamisessa. Tähän ollaan myös järjestämässä lisäkoulutusta. (Marttinen ym. 2007.)

Moniammatillisella yhteistyöllä sekä terveyskeskuksen erityistyöntekijöiden että kaupungin sosiaalipuolen ja perheneuvolan ynnä muiden yhteistyötahojen kanssa on Saarijärvellä pitkät perinteet. Työmuotoina on sekä yleisluontoisia yhteistyöpalavereja että yksittäisen perheen asioita koskevia neuvotteluja yhdessä perheen kanssa. Näissä työmuodoissa voi olla mukana mikä tahansa yhteistyökumppaneista. (Marttinen ym.2007.)

Saarijärvellä lastenneuvolan kattavuus on hyvä, sillä lähes kaikki alle kouluikäiset ovat palvelun piirissä. Lastenneuvolassa järjestetään joka syksy ja kevät puolitoistavuotiaiden lasten vanhemmille vanhempainilta, jossa ovat mukana puheterapeutti, psykologi, terveydenhoitaja ja joskus lääkäri. Lastenneuvolassa ollaan myös suunnittelemassa ryhmäneuvolatoiminnan aloittamista noin 10 kk:n ikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen. Tällä hetkellä yksilökäyntinä tehty tarkastus korvattaisiin ryhmätoimintana, jolloin neuvolakäynti seulontoineen yhdistetään mahdollisuuteen keskustella muiden vanhempien kanssa tietyn ikäisen lapsen asioista. (Pirttiniemi 2007.) Ryhmäneuvolatoiminnasta on hyviä kokemuksia eri puolilta Suomea (Lastenneuvola lapsiperheiden työn tukena 2004).

Neuvolan alkuun panemana on Saarijärvellä aloittanut allergisten lasten vanhemmille tarkoitettu vertaistukiryhmä, joka toimii tällä hetkellä lähes itsenäisesti vanhempien vetämänä. Ryhmä toimii kiinteässä yhteistyössä Allergia- ja astmaliiton Keski-Suomen yhdistyksen kanssa. (Pirttiniemi 2007.)

Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuollon keskeiset työalueet ovat oppilaan henkilökohtaisen hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, terveyden- ja sairaanhoito, terveyskasvatus, koulun työolojen valvonta, yhteistyö kouluyhteisön sisällä, täydennyskoulutukseen osallistuminen, kouluterveydenhuollon kehittäminen ja säännöllinen yhteistyö oppilaiden ja heidän perheidensä, opettajien, oppilashuollon henkilöstön sekä sosiaalitoimen, terveyskeskuksen ja erikoissairaanhoidon edustajien kanssa. (Kouluterveydenhuolto 2002, 32 - 33.) Kouluterveydenhuollon työntekijöitä ovat kouluterveydenhoitaja ja –lääkäri. Kouluterveydenhoitaja ja –lääkäri työskentelevät työparina yhteistyössä koulun muun henkilöstön kanssa ollen mukana moniammatillisessa yhteistyöverkostossa. (Kouluterveydenhuolto 2002, 31.)

Kouluterveydenhuollossa tulisi Stakesin suositusten mukaan olla kaksi päätoimista terveydenhoitajaa, jos oppilasmäärä on yli 800. Saarijärvellä ollaan lähellä tätä, sillä ainoalla päätoimisella kouluterveydenhoitajalla on 836 oppilasta (joista 220 lukion oppilaita, joilla noudatetaan opiskelijaterveydenhuollon mitoitusta eli enemmän oppilaita/terveydenhoitaja). Näihin sisältyy vielä erityiskoulun ja –luokkien oppilaita (Marttinen ym. 2007). Erityisoppilaat tarvitsevat suositusten mukaan keskimäärin noin kolme kertaa enemmän aikaa kouluterveydenhoitajalta ja lääkäriltä kuin muut oppilaat (Mts. 32 - 33).

Tämän lisäksi Saarijärvellä on kolme terveydenhoitajaa, jotka hoitavat lastenneuvolatyön ohella keskustan alakoulun 1 - 3 luokat ja haja-asutusalueen seitsemän kyläkoulua. Koulutyötä tekee Saarijärvellä noin puolitoista terveydenhoitajaa, kun tarve olisi noin kaksi virkaa. Koulujen ja oppilaiden määrä huomioon ottaen kouluterveydenhuollossa ollaan tiukoilla resurssien suhteen. Laaja-alaiset terveystarkastukset alakoulun 3. ja 5. luokilla voidaan tehdä suositusten mukaan, mutta suositellut terveystapaamiset vuosittain eivät kunnassamme toteudu. Myöskään lääkäriresurssit kouluterveydenhuollossa eivät ole joka vuosi lääkäripulasta johtuen riittävät. (Marttinen ym. 2007.)

Kouluterveydenhuollossa terveydenhoitajat ovat huolissaan sosiaalisten ongelmien lisääntymisestä perheissä, mikä heijastuu oppilaiden käyttäytymiseen ja mielenterveyteen. Oppilaat ovat uupuneita ja arkirytmii on usein hukassa. Kouluterveydenhoitajan ajasta yhä suurempi osuus kuluu oppilashuollollisissa asioissa yhteistyössä oppilashuoltoryhmän kanssa. Myös yhteistyö kotien kanssa vaatii entistä enemmän aikaa. (Pirttiniemi 2007.)

Erityistyöntekijät

Kuntayhtymän alueella työskentelee kaksi puheterapeuttia, joista toisen työalueeseen kuuluu Saarijärvi ja Kannonkoski. Puheterapiaan lapset ohjautuvat neuvolan, päivähoidon tai muiden lasten kanssa työskentelevien lähettämänä. Puheterapeutti huolehtii osana moniammatillista työryhmää lapsen puheen ja kielen kehityksen arvioinnista, hoidosta ja seurannasta sekä tekee tarvittaessa yhdessä muiden työntekijöiden kanssa lähetteen erikoissairaanhoidon. Terveyskeskuksen puheterapeutti ei yksin pysty vastaamaan saarijärveläisten lasten

puheterapiatarpeeseen vaan puheasioiden vuoksi Kelan erityishoitotukea saavat lapset ohjataan yksityiselle puheterapeutille. (Marttinen ym. 2007.)

Psykologin virasta noin puolet on Saarijärvellä lapsiperheiden ja nuorten (Saarijärvi ja Kannonkoski) käytettävissä. Psykologin keskeisenä tehtävänä on auttaa perhettä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvissä ongelmissa. Psykologille perheet ohjautuvat neuvolan, päivähoidon tai muiden lapsiperheiden kanssa työskentelevien lähettämänä tai vanhempien omasta aloitteesta. Psykologi toimii myös osana moniammatillista työryhmää, joka pyrkii kokonaisvaltaisesti auttamaan perheitä ongelmatilanteissa. Osan saarijärveläisten lapsiperheiden psykologin tarpeesta hoitaa perheneuvola. (Marttinen ym. 2007.)

Marttisen ym. (2007) mukaan fysioterapeutti toimii osana moniammatillista työryhmää lapsen fyysisen kehityksen asiantuntijana. Myös fysioterapeutille lapset tulevat yleensä neuvolan, päivähoidon tai muiden työntekijöiden lähettämänä. Fysioterapeutin tehtäviin kuuluvat lapsen fyysisen kehityksen arviointi, kuntoutus ja seuranta. Fysioterapeutti arvioi yhdessä moniammatillisen työryhmän kanssa myös mahdollista toimintaterapian tarvetta. Tällä hetkellä toimintaterapiapalveluita ostetaan kunnassamme yksityiseltä, mutta toiveena on saada mahdollisimman pian oma toimintaterapeutin virka kuntayhtymään.

Vastaanotto toiminta

Saarijärvellä on vastaanotto toiminnassa jo vuosikymmeniä tehty niin sanottua väestövastuutyötä. Lääkärit vastaavat omista alueistaan ja jokaisella perheellä on omalääkäri. Tämä mahdollistaa lääkärin ja asiakasperheen pitkäaikaisen ja hyvän suhteen ja nopeuttaa sekä selkiyttää perheen lääkäriä asiointia. Omalääkäri-järjestelmä mahdollistaa myös kokonaisvaltaisemman suhtautumisen perheeseen, koska lääkäri tuntee koko perheen ja tietää kaikkien perheenjäsenten terveystilanteen ja voimavarat. (Pirttiniemi 2007.)

Saarijärven terveyskeskuksen vastaanotto toiminta on ollut viime vuosina mukana niin sanotussa vastaanottohoitajaprojektissa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lääkäreiden ja hoitajien töitä on jaettu uudelleen, jolloin resurssit käytetään mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla asiakkaiden hyväksi. Lapsiperheiden päivystyspalveluissa sairaanhoitaja voi ensin tutkia ennalta sovitulla tavalla

esimerkiksi lapsen, jolla on korvatulehdusepäily. Tämä nopeuttaa lääkäreiden työskentelyä perheen ollessa vastaanotolla. Projektin aikaansaaman työkäytännön muutoksen vuoksijonojen pitäisi päivystysaikaan olla lyhyempiä ja palvelun joustavampaa. Päivystysvastaanotolla huomioidaan myös lapset ja lapsiperheet, joilla havaitaan lastensuojelullista ongelmaa. Tällöin tehdään harkinnan mukaan huoli- tai lastensuojeluilmoitus sekä otetaan tarvittaessa yhteyttä seutukunnalliseen sosiaalipäivystykseen. (Marttinen ym. 2007)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Marttinen ym. (2007) mukaan ensisijaisena kehittämishaasteena nähdään ennaltaehkäisevän työn voimavarojen säilyttäminen sellaisella tasolla, että nykypäivän mukanaan tuomiin haasteisiin voidaan terveydenhuollon puolella vastata. Perheiden ongelmat lisääntyvät koko ajan, ja tämä vaatii yksittäisiltä työntekijöiltä yhä enemmän aikaa muun muassa asiakastyöhön, verkostoitumiseen, kouluttautumiseen ja työnohjaukseen. Ennaltaehkäisevän työn resurssit tulisi säilyttää jatkossakin ainakin tämänhetkisellä tasolla, vaikka syntyneiden lasten määrä pikkuhiljaa onkin laskenut. Tämä koskee vastaanoton ja neuvolan sekä kouluterveydenhuollon resursseja samoin kuin terveyskeskuksen erityistyöntekijöiden (psykologi, puheterapeutti, fysioterapeutti, sosiaalityöntekijä) resursseja. Näistä ainakin kouluterveydenhuoltoon tulisi resursseja osoittaa nykyistä enemmän. Toimintaterapeutin viran perustamista kuntayhtymään on taas esitetty ensi vuoden budjettiin. Toimintaterapeutin palveluja ostetaan tällä hetkellä jo aika paljon yksityiseltä puolelta, joten kustannukset eivät oman viran myötä nousisi ja toimintaterapeutin käyttö olisi kuntayhtymän järjestämänä joustavampaa.

Kunnissa ajankohtaisen palvelurakennemuutoksen keskeisenä tavoitteena on saada kaikki lasten kanssa työtä tekevät tahot entistä enemmän tekemään työtä yhdessä ja järkevällä tavalla lapsen edun mukaisesti. Yhtenä mahdollisuutena voisi olla järjestää yhteiset vastaanottotilat lapsiperhepalveluita tarjoaville sosiaali- ja terveyssektorin toimijoille. (Marttinen ym. 2007.)

Perheiden monimutkaistuneet tilanteet nähdään kehittämisen tavoitteena myös siten, että terveyskeskuksen vastaanotoilla ja päivystyksessä asioivien lapsiperheiden lastensuojelulliset ongelmat tulisi paremmin ottaa huomioon ja tarvittaessa tehdä huoli- tai lastensuojeluilmoituksia. Mahdollisimman varhainen puuttuminen asioihin

vähentää yleensä sekä yhteiskunnan kustannuksia että perheen inhimillisiä kärsimyksiä. (Marttinen ym. 2007.)

Lastenneuvolasuosituksen mukaan lastenneuvolan tavoitteena on myös tuntee kunnan lapsiperheiden palvelut ja perheitä koskeva suunnittelu ja päätöksenteko sekä tarvittaessa osallistua niihin. Lastenneuvolan tulisi näin vaikuttaa lapsi- ja perhemyönteisyyden edistämiseen kunnassa. (Lastenneuvola lapsiperheiden työn tukena 2004.)

Kaupungin teettämässä kuntalaiskyselyssä (2007) nousi esiin terveydenhuollon henkilöstön resurssien lisääminen niin neuvolaan kuin kouluterveydenhuoltoonkin. Kyselyssä esille tuli, että kaupunkiimme kaivattaisiin myös lastenlääkäriksi erikoistunutta lääkäriä. Terveydenhuollon palveluista nousi esiin lääkärijonojen pituudet sekä päivystysvuorojen jakaminen Karstulan terveyskeskuksen kanssa. Tämä koettiin negatiiviseksi, sillä lapsen kanssa ajeleminen Karstulaan saakka on ikävää. Kuntalaiskyselyyn vastanneet kokivat, ettei päivystyksessä sekä lääkäriissä tarpeeksi kuunneltu ja kunnioitettu vanhempia, eikä vanhemmuutta tueta riittävästi. Toivomuksena olikin, että lääkäreille järjestettäisiin asiakaspalvelukoulutusta. Myös vastaanottovirkailijoilta toivottaisiin enemmän palvelualttiutta asiakasta kohtaan. Kuntalaiskyselyyn vastanneiden mukaan terveydenhuolto on jämähtänyt byrokraattisiin kuvioihin ja kaipaisi organisaation uudistamista, keventämistä, kehittämistä, yhteistyötä sekä muutosalttiutta. Kyselystä nousi esiin, että neuvolan internetsivuille kaivattaisiin yhteystietoja, sillä tällä hetkellä ne koettiin puutteelliseksi. Viheralueille kaivattiin myös neuvolatoimintaa, jolloin terveydenhoitaja voisi hoitaa kyseisen alueen lapset yhtä aikaa.

Kuntalaiskyselystä (2007) esiin nousi tyytyväisyys kokonaisuudessaan terveydenhuollon palveluihin sekä omalääkäritoimintaan. Erityisesti neuvolapalveluihin oltiin tyytyväisiä. Palveluita terveydenhuollossa kuvattiin joustaviksi ja neuvolapalveluiden henkilökuntaa kehuttiin asiallisiksi sekä asiantuntevaksi. Lääkäreitä kehoitettiin ottamaan neuvolantyöntekijöistä mallia asiakastyöskentelyyn.

Muutamasta ainekirjoituksista nousi esiin terveydenhuollon palvelut. Oppilaiden mielestä Saarijärven terveyskeskus on pieni, mutta sen henkilökuntaan sekä hammaslääkäripalveluihin oltiin erittäin tyytyväisiä.

Erityislasten perheiden terveystalvelujen haasteet

Terveydenhuollon tilanne Saarijärvellä erityistalvelujen osalta on tällä hetkellä se, että erityistyöntekijöistä Saarijärvellä on puutetta koulupsykologin ja kunnallisen toimintaterapeutin talveluista. Tilanteeseen on kuitenkin tulossa parannusta, sillä Keskuskouluun saadaan lukuvuodeksi 2007 - 2008 osa-aikainen koulupsykologi lasten- ja nuortenpsykiatrian erityismäärärahoilla. Toimintaterapeutin virka terveyskeskuksessa olisi perusteltua siksi, että oman toimintaterapeutin saaminen kuntayhtymään helpottaisi moniammatillisen yhteistyön toteuttamista ja vähentäisi nyt ostopalveluna ostettavaa talvelua. (Marttinen ym. 2007.)

Erityislasten ja heidän perheidensä talveluiden osalta kehittämistalveluina terveyskeskuksen työryhmä pitää resurssien turvaamista ennaltaehkäisevässä työssä vähintään tämän hetkiselä tasolla. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että resursseja ei vähennetä lasten määrän vähentyessä, vaan ne suunnataan kulloinkin resursseja vaativaan ennaltaehkäisevään työhön. Siten voidaan jatkossakin taata suositusten mukainen neuvola- ja muu ennaltaehkäisevä toiminta. Jotta talvelu on saavutettavissa, tarvitaan riittäviä lääkäri-, terveydenhoitaja- ja erityistyöntekijäresursseja. Lisäksi toimintaterapeutin viran saaminen kuntayhtymään olisi tärkeää. (Marttinen ym. 2007.)

Myös erityislasten vanhemmat toivovat kunnallista toimintaterapeuttia sekä toista puheterapeuttia. Puheterapian saantia pidetään hankalana ja puheterapiakäyntejä liian harvoina, jos talvelua myönnetään. Lasten psykologi terveyskeskuksessa on erään vastaajan mukaan ylityöllistetty. Vanhemmat toivovat talveluiden aloittamista ajoissa, sillä silloin se on taloudellisesti kannattavampaa ja tuloksellisesti hyödyllisempää lapsen kannalta. Vaikka monessa vastauksessa mainitaan talveluiden saamisen vaikeudesta, niin yhdessä vastauksessa kiitellään sitä, että aina on saatu positiivista talvelua ja nopeasti tarvittavaa talvelua. Useasta kyselyyn vastanneesta vanhemmasta tuntuu, että kunnasta puuttuvat asiantuntijat eri erityisryhmien osalta. Asioista tietämättömät tuntuu tekevän kunnassa erityislapsia koskevia päätöksiä.

5.11 Erityispalvelut

Suuri osa kehitysvammaisten asiakkaiden tarvitsemista palveluista järjestyy kunnan peruspalvelujen kautta, kuten esimerkiksi päivähoito-, opetus- ja terveystalvet. Silloin kun kehitysvammaisen henkilö tarvitsee erityispalveluja, ne järjestetään kehitysvammalain mukaisena erityishuoltona. (Kehitysvammaisten palvelut 2007.)

Tarvittaessa kaupunki ostaa kehitysvammahuollon laitospalveluja, kehitysvammaneuvoapalveluja, konsultaatiota ja koulutusta Keski-Suomen vammaispalvelusäätiöltä ja asumispalveluja yksityisiltä palvelujen tuottajilta. Kaupungin omana toimintana tuotetaan aikuisten kehitysvammaneuvoapalveluja, perhehoitoa, kuntoutusohjausta, toimintakeskuspalveluja, ohjattua asumista sekä asumispalveluja Kolkanrinteen palvelukodissa. Avosuojatyötoimintaa ollaan kehittämässä Saarijärvellä (Kehitysvammaisten palvelut 2007.)

Henkilöllä, jolla vamman tai sairauden johdosta on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, on mahdollisuus saada vammaisten erityispalveluja. Vammaispalvelulain mukaisia palveluja haetaan oman alueen sosiaalityöntekijältä. (Vammaisten palvelut ja tukitoimet 2007.)

Vammaispalvelulain (1988) mukaiset palvelut jaetaan subjektiivisiin ja harkinnanvaraisiin palveluihin. Subjektiiviset palvelut ovat palveluja, jotka kunnan on järjestettävä niitä vammansa tai sairautensa johdosta tarvitsevalle. Kunnan on varattavat riittävät määrärahat näiden palveluiden järjestämiseen. Harkinnanvaraiset palvelut ovat palveluja, joita myönnetään henkilöiden tarpeiden ja kunnan määrärahojen puitteissa. Subjektiivisia palveluja ovat muun muassa asunnon muutostyöt, palveluasuminen, kuljetuspalvelut sekä tulkki- ja kommunikaatiopalvelut. Harkinnanvaraisia vammaispalvelulain mukaisia erityispalveluja ovat henkilökohtainen avustaja, kuntoutusohjaus, sopeutumisvalmennus, välineet, koneet ja laitteet, ylimääräiset vaatekustannukset sekä erityisravinnon kustannukset. Kaikki erityistä tukea tarvitsevat lapset eivät kuitenkaan ole kehitysvammaisia, eivätkä he saa tällöin palveluita kehitysvammalain nojalla. (Finlex 2007.)

Sekä Kelan että kunnan palvelujen kautta on mahdollista saada muun muassa fysio-, puhe-, musiikki- ja toimintaterapiaa, laituskuntoutuspalveluja, apuvälinepalveluja sekä

sopeutumisvalmennusta. Saarijärvellä on erityisliikunnanohjaaja, jolla ei tällä hetkellä ole ohjattavia lapsi- tai nuorisoryhmiä eikä aikaakaan näihin, sillä hänen aikansa menee tyky-toimintaan sekä eläkeläisten ja aikuisten kehitysvammaisten ryhmien ohjaamiseen. Jotkut kehitysvammaiset lapset ovat osallistuneet muun muassa naisvoimistelijoiden lasten jumpparyhmiin yksin tai avustajan kanssa vaihtelevalla menestyksellä. Myös seurakunnan sählykerhossa on joskus käynyt kehitysvammainen lapsi (Liimatainen 2007.)

Kehitysvammaisten tuki ry järjestää yleensä kesäisin retken, pikkujoulut ja kevättanssit Kukonhiekassa. Tämä toiminta on suunnattu kaiken ikäisille kehitysvammaisille ja heidän omaisilleen, mutta Liimataisen mukaan nuoret perheet ovat lähteneet nihkeästi mukaan toimintaan. (Liimatainen 2007.)

Kehitysvammaisten avopalveluohjaaja Marja Liimatainen on yrittänyt pari vuotta sitten järjestää kehitysvammaisille koululaisille virikeryhmää. Ryhmä olisi alkanut, mutta osallistujia ei ollut tarpeeksi. Saarijärven Kansalaisopisto järjestää toimintakeskuksessa taide-, musiikki ja ilmaisuryhmiä mutta nekin ovat aikuisille toimintakeskuksen asiakkaille suunnattuja. (Liimatainen 2007.)

Saarijärvellä toimii yksityisiä yrityksiä, jotka järjestävät erilaisia hoiva- ja kotipalveluita. Muun muassa Hoiva- ja Kotipalvelu Kevät Päivän palveluihin kuuluu vammaispalvelut, joka sisältää asiointipalvelua, virkistystoimintaa, ulkoilua, avustusta ja tukihenkilöpalvelua. (Matilainen 2007.) Saarijärvellä toimii useita erityisjärjestöjä, joiden jäseneksi voivat liittyä niin lapset ja nuoret kuin heidän perheensäkin. Saarijärven erityisjärjestöjen lista löytyy liiteosiosta (ks. liite 7) ja siitä on jätetty pois vanhusten sairauksiin, kuten dementiaan liittyvät järjestöt.

5.12 Ympäristötoimi

Nykytilanne

Saarijärvellä on perheiden käytössä luonto- ja retkeilykohteita sekä kuntoreittejä. Saarijärvellä sijaitsee viisi luontokohdetta: Julmat Lammit, Pyhähäkin kansallispuisto, Kulhanvuori ja Syvänojan rotko, Muinaispolku Summasaassa sekä Pyhänkankaan karsikko. Julmien lampien luonnonsuojelualueella lampia kiertää maastoon merkitty

vajaan kolmen kilometrin mittainen reitti. Reitin varrella on näköalatasanne, portaita sekä kolmannen lammen päässä nuotiokatos ja uintipaikka. Pyhähäkin kansallispuistossa on nähtävillä ikimetsiä suoalueineen. Pyhähäkissä on kolmen ja kuuden kilometrin retkeilypolut. Matkan varrella on taukopaikka, keittokatos ja laituri. Kulha sijaitsee Saarijärven Konttimäen kylässä. Kulhanvuori kohoaa 60 metrin korkeuteen. Vuori ja sitä ympäröivät harjut, lammet, purot syvänojan rotko muodostavat ainutlaatuisen luontomaiseman. (Luontokohteet 2007.)

Luonnonsuojelualueiden lisäksi lapset ja lapsiperheet voivat käyttää retkeilyyn ja liikkumiseen keskustan kuntopolkuja (Seppälä 2007).

Ympäristöosaston (2007) mukaan lapsille ja lapsiperheille on Saarijärvellä käytössä erilaisten retkeilyalueiden lisäksi esimerkiksi leikkikenttiä, uimahalli, monitoimihalli (elokuussa 2007) ja uimarannat. Lisäksi Kusiaismäkeen on alettu rakentaa jalkapallokenttää. Leikkikentillä on huomioitu EU-lainsäädäntö. Herajärven alasteella on pihasuunnitelma sekä käytössään leikkivälineitä. Saarijärvellä on myös turvallisuuden takaamiseksi liikenneturvallisuussuunnitelma ja kevyenliikenteen väylät Koiralammella, Mustikkakorvessa, Husuahossa ja Tarvaalassa. Kaavoituksessa on huomioitu liikuntapaikat ja virkistysalueet. Saarijärvellä on huolehdittu metsien virkistyskäytöstä ja viheralueiden kauneudesta. Puutteita Saarijärvellä on uimarantojen siisteydessä sekä uimarantojen pukukoppien kunnossa. Kevyenliikenteen väylät puuttuvat Asemakannakselta ja katuvalaistus Käkyenkankaalta. Terveysaseman pysäköintialueissa on myös kehitettävää. (Seppälä 2007.)

Kehittämishaasteet ja toimenpide-ehdotukset

Ympäristöosaston näkökulman (2007) mukaan tulevaisuudessa kehittämistä vaativat seuraavat asiat: leikkikenttien kunnan ja varustetason selvittäminen, kevyenliikenteen väylät, uusien leikkipaikkojen suunnittelu keskustaan sekä puuhametsäpalstat. Kehittämistavoitteet vuoteen 2015 mennessä ovat kevyenliikenteen väylät Kolkanlahteen ja Heikkilänmutkaan sekä katuvalaistus (Karhilarantaan tulossa) ja asunnot (vuokraomakotitalot harkittavaksi). Kaavoituksen osalta huomioidaan virkistys- ja liikuntapaikat. Uimarannoista kunnostettavaksi vuoteen 2015 mennessä tulee Herajärven ranta. Kusiaismäkeen on suunnitteilla lisää kesäaktiviteetteja (luontopolku, kioski ja minigolfrata) sekä talvitoiminnan lisäkehittämistä. Koirapuisto on tulossa Mannilaan. (Seppälä 2007.)

Saarijärven kuntalaiskyselyssä (2007) vastaajat kiinnittivät huomiota samansuuntaisiin asioihin kuin ympäristötoimi. Vastauksissa toivottiin, että parkkipaikkoihin kiinnitettäisiin Saarijärvellä enemmän huomiota. Vastaajat toivoivat lapsille myös kunnan leikkipuistoa. Joissakin vastauksissa toivottiin Saarijärvelle maalaiskaupunkimaisempaa tyyliä.

Ainekirjoitukseen osallistuneet Herajärven ja Tarvaalan koululaiset pitivät myös Saarijärven ympäristöä turvallisena ja kauniina maaseutupaikkana. Aineissa tuli esiin, että Saarijärvi on rauhallinen ja turvallinen paikka, jossa on hyvät lenkkeypolut ja liikkumismahdollisuudet luonnossa. Kirjoittajat kiinnittivät myös huomiota erilaisiin kulkuyhteyksiin ja niiden puuttumiseen Saarijärvellä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tekoprosessi alkoi kokoontumisella Saarijärven kaupungin johtavan sosiaalityöntekijän ja sosiaalijohtajan kanssa. Kokouksessa sovittiin lapsipoliittisen ohjelman teon aloittamisesta. Tämän jälkeen Saarijärven kaupunki kokosi lapsipoliittisen työryhmän ja ensimmäinen palaveri työryhmän kanssa pidettiin syksyllä 2006. Kokouksessa sovittiin lapsipoliittisen ohjelman tavoitteista ja prosessin etenemisestä. Syksyn aikana kokosimme materiaalia opinnäytetyötämme varten. Syksy 2006 oli opinnäytetyön tekemisen kannalta toisaalta innostavaa ja motivoivaa aikaa, mutta toisaalta myös epävarmaa aikaa, koska lapsipoliittinen ohjelma haki vasta muotoaan. Palavereissa sovittiin, kenen vastuulla mikäkin asia olisi ohjelman tekemisessä sekä ohjelman tekemisen aikataulusta. Roolit aikoivat selkeytyä vähitellen ohjelman aikataulun ja vastualueiden selkeytyessä. Teoreettinen lähdemateriaali opinnäytetyötä varten oli kasassa joulukuussa 2006. Lähdemateriaalin tutkiminen, lukeminen ja soveltaminen opinnäytetyöhön oli prosessi, joka jatkui koko opinnäytetyön tekemisen ajan.

Talvella 2007 toteutimme tutkimuksemme ja aloimme koota työryhmältä saamaamme materiaalia Saarijärven palveluista lapsille ja lapsiperheille. Talven aikana kokoonnuimme myös suunnitelmallisesti työryhmän kanssa. Talvella moniammatillinen yhteistyö työryhmän kanssa lujittui ja lapsipoliittisen ohjelman

muoto selkeni. Tutkimusten toteuttamisessa jouduimme muuttamaan suunnitelmiamme ja opettelemaan työntekijöiden erilaisten näkökulmien ja lasten tarpeiden huomioimista. Moniammatillinen yhteistyö toi mukanaan myös monenlaisia haasteita ja ristiriitoja. Käytännössä tämä tarkoitti monien eri näkökulmien huomioimista ja yhteisten toimintaperiaatteiden löytämistä.

Kevään 2007 aikana kirjoitimme palveluiden nykytilanteesta Saarijärvellä sekä aloimme analysoida tutkimuksemme tuloksia. Laajensimme keväällä myös moniammatillista yhteistyötä eri hallintokuntien kanssa pidettävien palaverien kautta. Olimme hallintokuntien kanssa yhteistyössä palaverien lisäksi sähköpostin, puhelimen ja sovittujen tapaamisten kautta. Kesällä 2007 kirjoitimme tutkimusprosesseistamme sekä tulevaisuuden toimenpide-ehdotuksista. Haasteellista oli saada koottua kasaan kaikilta hallintokunnilta selkeät tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset tulevaisuuteen. Koska yhteistyökumppaneita oli niin paljon, yhteistyökuviot eivät aina olleet selkeitä. Jokainen yhteistyökumppani halusi lapsipoliittiseen ohjelmaan omat lisäyksensä ja tyyliensä, mikä muodostui melkoiseksi haasteeksi. Yhteistyökumppaneiden aktiivisuus ohjelman tekemisessä oli myös vaihtelevaa. Joihinkin hallintokuntiin olimme useasti yhteydessä ennen kuin saimme koottua ohjelmaan jokaiselta hallintokunnalta toimenpide-ehdotukset ja haasteet.

Syksyn 2007 aikana kokosimme ensimmäisen version lapsipoliittisesta ohjelmasta. Se hyväksyttiin sosiaali- ja terveyslautakunnalla, minkä jälkeen ohjelman kieliasua vielä korjattiin. Tämän jälkeen lapsipoliittinen ohjelma lähti kaupunginhallituksen käsiteltäväksi, jossa se hyväksyttiin. Meidän osaltamme lapsipoliittisen ohjelman tekeminen oli ohitse ennen kaupunginvaltuuston kokoontumista, jossa ohjelma sai lopullisen hyväksymisen. Valtuustolta mahdollisesti tulleet muutosehdotukset ja valtuuston jälkeisten korjausten ja päivitysten tekeminen ovat olleet lapsipoliittisen työryhmän muiden jäsenten vastuulla. Tämä johtui siitä, että palautimme opinnäytetyömme ennen valtuuston kokoontumista ja työryhmän kanssa oli sovittu, että ohjelma siirtyy Saarijärven kaupungin vastuulle opinnäytetyön palauttamisen jälkeen. Saarijärven kaupunki huolehtii myös jatkossa ohjelman seuraamisesta ja päivityksestä.

Opinnäytetyön tekeminen oli kaiken kaikkiaan yli vuoden kestävä prosessi (ks.liite 8), jonka aikana kasvoimme ammatillisesti. Ammatillista kasvua edisti etenkin laaja

yhteistyöverkosto: prosessin aikana opettelimme huomioimaan kaikkien yhteistyökumppaneiden ajatuksia, mielipiteitä sekä sovittelemaan aikatauluja. Laajan yhteistyön myötä saimme kattavan kuvan Saarijärven kaupungin palvelurakenteesta. Eri tahoihin luoduista kontakteista on todennäköisesti hyötyä myöhemmin työllistymisen ja moniammatillisen yhteistyön kannalta. Teimme tiivistä yhteistyötä myös keskenämme. Yli vuoden kestävä tiivis yhteisen projektin tekeminen opetti taitoa kuunnella toista, tehdä kompromisseja ja tarvittaessa joustaa.

Opinnäytetyöhömmme tehdyt tutkimukset ja niiden tulokset ovat keskeisellä sijalla lapsipoliittista ohjelmaa. Tutkimuksiamme on pohdittu tarkemmin luvussa 4.7. Opinnäytetyömme nimi ”Saarijärvi on ihan nasta paikka, kun siihen osaa suhtautua niin” on poimittu kuudesluokkalaisten lapsen aineesta. Nimi kuvaa mielestämme hyvin tutkimuksistamme nousseita tuloksia: lasten ja lapsiperheiden palveluihin ollaan melko tyytyväisiä Saarijärvellä, mutta myös erilaisia kehittämistarpeita koetaan olevan runsaasti.

Jokainen hallintokunta määritteli itse tavoitteensa ja toimenpide-ehdotuksensa ohjelmaan. Toimenpide-ehdotuksista näkyy, mitä kukin hallintokunta haluaa painottaa tulevaisuudessa. Toimenpide-ehdotusten konkreettisuudessa on nähtävissä kuitenkin selviä eroja. Osa hallitokunnista on vienyt tavoitteensa jo käytännön tasolle, kun taas toisten hallitokuntien tavoitteet ovat lähinnä linjauksia. Tarkoituksena on, että lapsipoliittisen ohjelman tavoitteista lähdetään rakentamaan tarkempia suunnitelmia Saarijärven lasten ja lapsiperheiden palveluiden kehittämiseksi. Jokaisen hallitokunnan vastuulle jää omien suunnitelmien ja aikataulujen laatiminen tulevaisuudelle.

Tavoitteenamme oli luoda Saarijärven kaupungille konkreettinen ja suunnitelmallinen lapsipoliittinen ohjelma. Tämä tavoite toteutui mielestämme hyvin, sillä ohjelmasta tuli kattava ja tulevaisuuden haasteisiin painottunut työkalu Saarijärvellä lasten kanssa työskentelevien tahojen käytettäväksi. Ohjelman toimivuutta on vielä vaikea arvioida, koska sitä ei ole ehditty käyttää käytännön työssä. Toisena tavoitteenamme oli saada kuntalaisten ja erityisesti lasten ääni kuuluville palveluiden kehittämiseksi. Tämä tavoitteemme toteutui tutkimustemme myötä mielestämme suhteellisen hyvin. Kuntalaiskyselyyn tuli kuitenkin vähän vastauksia (33). Kuntalaiskyselyn tulokset eivät siis ole yleistettävissä, vaan ovat lähinnä yksittäisten ihmisten ajatuksia. Jos

kuntalaiskyselyyn olisi tullut enemmän vastauksia, olisi kuntalaisten ääni luonnollisesti tullut ohjelmassa kattavammin kuuluviin ja sillä olisi ollut suurempi painoarvo.

Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, onko lapsipoliittisesta ohjelmasta ollut konkreettista hyötyä Saarijärven palveluiden kehittämisessä. Jatkotutkimuksena voisi kartoittaa, onko ohjelman kehittämishaasteisiin puututtu ja onko kehittämisehdotuksista tehty konkreettisia suunnitelmia. Kuntarakenteen muutos (Pylkönmäen yhdistyminen Saarijärveen vuonna 2009) tulee vaikuttamaan varmasti myös palvelurakenteisiin. Lapsipoliittinen ohjelma on tehty kuitenkin vastaamaan tämän hetken tarpeeseen. Toinen jatkotutkimuksen aihe voisi olla palveluiden kattavuuden kartoittaminen myös Pylkönmäen suhteen. Tämä olisi tärkeä tutkimusaihe, koska kuntien yhdistyminen on otettava huomioon myöhemmissä lapsipoliittisen ohjelman päivityksissä.

Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman pohjana oleva YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen kolmen P:n periaate (Participation, Provision, Protection) kulki koko opinnäytetyön tekemisen ohjenuoranamme (ks. luku 2.4). Participation periaate toteutuu lapsipoliittisessa ohjelmassa tutkimustemme myötä. Lasten ääni kuuluu lapsipoliittisessa ohjelmassa piirroksista ja aineista koottujen kehittämisideoiden kautta. Provision ja Protection periaatteet toteutuvat lapsipoliittisessa ohjelmassa varsinkin palveluiden kehittämishaaste- ja toimenpide-osiossa. Saarijärvellä halutaan korostaa turvallisuutta ja terveyttä edistävää lapsuutta turvaamalla lapsille ja lapsiperheille monipuoliset ja laadukkaat palvelut.

Tulevaisuudessa selviää, miten lapsipoliittista ohjelmaa käytetään Saarijärvellä. Me opinnäytetyön tekijät olemme kotoisin Saarijärveltä ja kaksi meistä asuu Saarijärvellä edelleen. Voimme siis osaltamme olla vaikuttamassa Saarijärven lasten ja lapsiperheiden palveluiden tulevaisuuteen. Osa meistä tekee mahdollisesti tulevaisuudessa työtä lasten ja lapsiperheiden parissa Saarijärvellä ja on keskeisessä asemassa vaikuttamassa palveluiden kehitykseen.

LÄHTEET

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa –Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Dromberg, K. 2002. Ministeri Kaarina Drombergin puhe vapaaehtoistoiminnan päivän juhlassa 5.12. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton sivusto. Viitattu 20.08.2007.
http://www.stkl.fi/2002_tiedotteet_tiedote7.html

Eduskunta. 2007. Mietintö lastensuojelulaista valmistui. Viitattu 25.10.2007
<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/pubman/templates/40.htx?id=709>

Esiopetus. 2007. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 19.6.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=236>

Esiopetussuunnitelman perusteet. 2000. Opetushallitus. Viitattu 7.3.2007.
<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/esiops.pdf>

Etelä-Suomen lääninhallitus. 2007. Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Viitattu 22.3.2007.
<http://www.laanhallitus.fi/lh/etela/sto/home.nsf/pages/286598A06B8C693DC2256EAF002816E6?opendocument>

Hakkola, K., Laitinen, S. & Ovaska-Airasmaa, M. 1991. Lasten taidekasvatus. Hämeenlinna: Karisto Oy.

Hanhinen, L. 2007. Kirjaston osastojohtaja, Saarijärven kaupunki. Haastattelu 15.8.2007.

Heino, T. & Lamminpää, K. 2006. Yksinhuoltajaperheiden taloudellinen ahdinko ei näytä hellittävän. Stakes. Viitattu 4.9.2007.

Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Honkonen, T. & Pirttiniemi R. 2007. Neuvola-, koulu - ja opiskelijaterveydenhuolto. Maaliskuu 2007.

Hyytiäinen, M. & Reipas, A. 2006. Löytyykö onni arjesta? Lapsiperheiden hyvinvointi ja arjen hallinnan tukeminen Saarijärvellä. Opinnäytetyö: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Junttari, T. 2007. Koulutoimen osastosihteeri, Saarijärven kaupunki. Puhelinkeskustelu 08.8.2007.

Kansalaisopisto. 2007. Yleistä. julk. 28.11.2006. Viitattu 15.8.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=257>

Kansanterveyslaki. 1972. Finlex-lainsäädäntö. Viitattu 7.8.2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Kaunisto, M. 2007. Uusi lastensuojelulaki voimaan 1.1.2008. Kunnat.net. Viitattu 15.9.2007.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;66354;66357;120585

Kehitysvammaisten palvelut. Saarijärvi- hyvän elämän ympäristö. Viitattu 6.3.2007.
(<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=231>)

Kemi. 2003. Marttalassa Mukavasti –hanke 2003. Marttalassa turvallisesti – Marttalan pienalueen turvallisuussuunnitelma. Viitattu 22.03.2007.
<http://www.kemi.fi/ajankohtaiset/Marttalassaturvallisest2.doc>.

Kirmanen, T. 2000. Lapsi ja pelko. Sosiaalipsykologinen tutkimus 5-6-vuotiaiden lasten peloista ja pelon hallinnasta. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto. Viitattu 19.10.2007. <http://www.uku.fi/vaitokset/2000/tkirmane.pdf>.

Kohonen, P. 2007. Vs: Lapsipoliittinen ohjelma. Sähköpostiviesti 27.6.2007.
Vastaanottajat M. Taipale, N. Salo.

Kolari, M-T. 2007. Kirje. Vastaanottaja T. Mankonen.

Kolmas sektori. Wikipedia. Viitattu 13.8.2007.
http://fi.wikipedia.org/wiki/Kolmas_sektori

Koske. Välittävät sukupolvet 1.3.2005-31.12.2007. Esite. Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Koskenlahti, A- M. 2007. Arki rules- työntekijä, Suomenselänsateenkaari. Haastattelu 20.8.2007.

Kotilainen, H. 2007. Vs. Lapsipoliittinen ohjelma. Sähköpostiviesti 30.8.2007.
Vastaanottaja N. Salo.

Kouluterveydenhuolto. 2002. Toim. Terho, P., Ala-Laurila, E-L., Laakso, J., Krogius, H. & Pietikäinen, M. Kustannusyhtiö Duodecim.

Kulttuurijärjestöt. Saarijärven – hyvän elämän ympäristö. Viitattu 7.8.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/?id=487>

Kuntalaiskysely. 2007. Mankonen, T., Nyrönen- Piispanen, K., Pirttiniemi, R. & Äänismaa, M.

Kuntalaki. 1995. Finlex- lainsäädäntö. Viitattu 7.8.2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950365>

Kuusela, M-T. 2007. Vanttu-työntekijä. Puhelinkeskustelu 6.8.2007.

Kuvataidekoulu. 2007. Viitattu 15.8.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=262>

Laki lasten päivähoitosta. 1973. Finlex-lainsäädäntö. Viitattu 2.3.2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. 1987. Finlex-lainsäädäntö. Viitattu 6.3.2007.

- <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vammaisuuden%201988>
- Lapset ja nuoret. 2007. Saarijärven kaupungin kirjasto. Viitattu 7.8.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=551>
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman luonnos 2007-2011. Ota kantaa – Valtionhallinnon keskustelufoorumi. Viitattu 25.9.2007.
<http://www.otakantaa.fi/hanke.cfm?group=347&id=&ref=Hanke>
- Lapsiasiavaltuutettu. 2006. Lapsia koskevat lait suomessa. Lapsiasiavaltuutettu: aineistot: keskeiset lait. Viitattu 13.02.1007.
<http://www.lapsiasia.fi/Resource.phx/lapsiasia/aineistot/lait/index.htx>
- Lapsiperheet. 2007. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 21.3.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=360> .
- Lapsipoliittinen ohjelma –mikä se on. 2007. Eläköön lapset –lapsipolitiikan suunta. Viitattu 4.1.2007. <http://www.kunnat.net>
- Lapsipoliittinen työryhmä. 2006. Saarijärven kaupungintalo. Lapsipoliittisen työryhmän kokous 10.10.2006.
- Lapsipoliittinen työryhmä. 2007. Saarijärven kaupungintalo. Lapsipoliittisen työryhmän kokous 10.9.2007.
- Lapsipolitiikka. 2006. Kuntaliitto. Viitattu 21.8.2007.
http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=1;29;353;10336;5652
- Lapsuus –erityinen elämänvaihe. 2006. Toim. Vilen, M., Vilhunen, R., Vartiainen, J., Siven, T., Neuvonen, S & Kurvinen, A. Helsinki: WSOY.
- Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. 2004. Opas työntekijöille. Oppaita 2004:14. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Lastensuojelu. 2006. Tilastotiedote. Stakes. Viitattu 4.9.2007.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2007/Tt13_07.pdf
- Lastensuojelulaki. 1983. Finlex –lainsäädäntö. Viitattu 1.3.2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830683>
- Lastensuojelun keskusliitto. 2005. Lapsen hyvä elämä 2015 –toimintalinjaus.
- Leikkitoiminta. 2007. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 19.6.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=236>.
- Liikuntakalenteri. Erityisjärjestöjä. Saarijärvi- hyvän elämän ympäristö. Viitattu 8.8.2007. (<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=668>)
- Liikuntalaki. 1998. Finlex-lainsäädäntö. Viitattu 13.8.2007.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19981054>

Liimatainen, M. & Heikkinen, E. 2007. Saarijärven kaupungin vammaispoliittinen ohjelma 2007. Saarijärven kaupunki.

Liimatainen, M. Sähköpostiviesti 15.8.2007. Vastaanottaja N. Salo.

Linna, H. 2000. Prosessikirjoittaminen. Kirjoittamisen suuri seikkailu. Opetus 2000. Juva: WSOY.

Luontokohteet. Saarijärvi –Hyvän elämän ympäristö. Viitattu 30.5.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=322>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2007. Toiminta. Viitattu 6.8.2007.
<http://mll.fi/toiminta/>

Mannerheimin lastensuojeluliiton Saarijärven paikallisyhdistys. Etusivu. Viitattu 06.08.2007.
http://www3.mll.fi/paikallisyhdistysten_sivut/?PNUM=30143&num=58016&title=Saarij%C3%A4rvi&SINGLE_EMBED=

Mankonen, T. 2006. Johtava sosiaalityöntekijä. Saarijärven kaupunki. Sähköpostiviesti 20.11.2006.

Mankonen, T.2007a. Sähköpostiviesti 29.6.2007. Vastaanottajat: M. Taipale, N. Salo & E. Piilonen.

Mankonen, T. 2007b. Vs: Lapsipoliittinen ohjelma. Sähköpostiviesti 18.1.2007. Vastaanottaja M. Taipale.

Marttinen, T., Pirttiniemi, R. & Van Ooik, P. 2007. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tutkimuslapsipoliittiseen ohjelmaan.

Matilainen, R. 2007. Hoiva- ja Kotipalvelua! Esite.

Musiikkiopisto. 2007a. 2004 Yleistä. Viitattu 15.08.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=263>

Musiikkiopisto. 2007b. 2004. Opetus. Viitattu 15.08.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=267>

Mäkinen, S. 2005. Näkökulmia Saarijärven päivähoiton laatuun. Tutkimus Saarijärven kaupungin päivähoiton laadusta hoito- ja kasvatustehtävässä työskentelevien henkilöstön arvioimana. Opinnäytetyö: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Nyrönen-Piispanen, K. 2007. Eskareiden määrä. Sähköpostiviesti 19.4.2007, vastaanottaja M. Taipale.

Paavola, A., Rousu, S. & Laiho, K. 2006. Lasten hyvinvointi kunnan yhteiseksi asiaksi. Lapsipolitiikan kuntakyselyn 1.4.2005 tuloksia. Kuntaliitto. Viitattu 21.8.2007. <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p060119095956I.pdf>

Pajula, E. Kolmas sektori käsitteenä. Kolmassektori.net. Viitattu 13.8.2007.

<http://www.kolmassektori.net/kolmas.htm>

Palvelut ja yksiköt. 2007. Saarijärven- Karstulan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä. 8.1.2007. Viitattu 14.8.2007.

<http://sakathky.fi/Public/default.aspx?nodeid=31050&culture=fi-FI&contentlan=1>

Pekkanen, E. 2007. Vapaa-aikasihteeri, Saarijärven kaupunki. Sähköpostiviesti 27.6.2007. Vastaanottaja T. Mankonen.

Pelastakaa Lapset. 2001. Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Toim. Maritta Törrönen. Tummavuoren kirjapaino: Vantaa.

Perhepäivähoito. 2007. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 19.6.2007. <http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=236>

Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain. 2006. Tilastokeskus. Viitattu 13.12.2006. <http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>

Perusopetuslaki. 1998. Finlex – lainsäädäntö. Viitattu 8.8.2007. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Peura, E. 2007. Kulttuurilautakunnan lausunto. Sähköpostiviesti 9.8.2007. Vastaanottaja E. Piilonen.

Pirttiniemi, R. 2007. Terveydenhoitaja, Saarijärven- Karstulan seudun terveydenhuollon kuntayhtymä. Haastattelu 23.3.2007.

Pulkkinen, P. 2007. Apulaiskanslisti, Saarijärven kansalaisopisto. Haastattelu 15.8.2007.

Puuhapuisto Veijari. Wikipedia. Viitattu 20.8.2007. http://fi.wikipedia.org/wiki/Puuhapuisto_Veijari

Puranen, U. 1998. Luen, koen ja sanoiksi puen. Kirjallisuuden käsittelyn opas. Helsinki: Finn Lectura.

Puttonen, M. 2007. Vs. Saarijärven kaupungin asukasluku. Sähköpostiviesti 21.06.2007. Vastaanottaja M. Taipale.

Päivähoito. 2007. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 19.6.2007. <http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=236>

Rajalin, M. 2007a. Aikuisystävätoimintaa Välittävät sukupolvet –hankkeessa. Opetusmateriaali aikuisystävälle. 31.1.2007.

Rajalin, M. 2007b. Projektityöntekijä, Välittävät sukupolvet- hanke. Haastattelu 21.05.2007.

Rajalin, M. 2007c. Vs. Aikuisystävä toiminta Saarijärvellä. Sähköpostiviesti 30.07.2007. Vastaanottaja E. Piilonen.

Rauhala, O. 2007. Kirjastonhoitaja. Saarijärven kaupunki. Haastattelu 15.08.2007.

Rousu, S. 2004. Lasten ja nuorten hyvinvointi on laaja-alainen yhteistyötehtävä. Kunnat.net 30.3.2004. Viitattu 3.4.2007.
http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;353;10336;59563;59631

Saarijärven kaupunki. 2006. Saarijärven kaupungin tavoitekortti 2007.

Saarijärven museo. Päärakennus. Viitattu 19.08.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=568>

Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunta. 2006. Sosiaalitoimen toimintakertomus vuodelta 2005.

Saarijärven Vapaaseurakunta. 2007. Saarijärven Vapaaseurakunnan lapsityö tänään, kehittämistavoitteet vuoteen 2015.

Sallikaa lasten tulla. 2006. Saarijärven seurakunta. Viitattu 7.1.2007.
<http://saarijarvi.fi/ekirkko.fi>

Salminen, P. 2006. Vs: Kysymyksiä lapsipoliittisen työryhmän jäsenille. Sähköpostiviesti 22.11.2006. Vastaanottaja E. Piilonen.

Selvitys YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (LOS) koskevasta tiedotuksesta Suomessa. 2004. Viitattu 21.3.2007. <http://www.pelastakaalapset.fi/lapsen-oikeudet/LOSselvitys.pdf>

Seppälä, H. 2007. Lapsipoliittisen ohjelman neuvottelu/ympäristöosasto/aineisto. Sähköpostiviesti 29.5.2007. Vastaanottaja T. Mankonen.

Siltaniemi, A., Perälähti, A., Eronen, A. & Londen, P. 2007. Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu Keski-Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Hakapaino Oy: Helsinki.

Sosiaalityö. 2007. Saarijärven – hyvän elämän ympäristö. Viitattu 6.3.2007.
<http://www.saarijarvi.fi/?id=222>.

Suomen kuntaliitto. 2000a. Eläköön lapset –lapsipolitiikan suunta. Viitattu 4.1.2007.
<http://www.kunnat.net>

Suomen kuntaliitto. 2000b. Eläköön lapset –lapsipolitiikan suunta. Suomen kuntaliiton lapsipoliittinen ohjelma. Suomen Kuntaliiton painatuskeskus: Helsinki. 2000.

Taskinen, A. 2007. Lasten ja nuorten huollon vs. sosiaalityöntekijä, Saarijärven kaupunki. Haastattelu 15.2.2007.

Teriö, J. & Heiskanen, T. 2007. Saarijärven keskusta-alueen vetovoimaisuustutkimus. Loppuraportin tiivistelmä. Saarijärvi.

Tiedotteet. 2007. Musiikin ja tanssin taiteen perusopetuksen opetussuunnitelma. Viitattu 15.8.2007. http://www.saarijarvi.fi/filebank/472-musiikkiopiston_opetussuunnitelma.pdf. Pohjoisen Keski-Suomen musiikkiopisto

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOY.

Vammaisten palvelut ja tukitoimet. Saarijärvi- hyvän elämän ympäristö. Viitattu 6.3.2007. (<http://www.saarijarvi.fi/index.php?id=230>)

Vanttu- vanhemmuuden tukeminen. 2007. Esite. Saarijärvi.

Varhaisnuoret. 2006. Saarijärven seurakunta. Viitattu 7.1.2007. <http://saarijarvi.fi/ekirkko.fi>

Veijarin puuhat. Puuhapuisto Veijari Saarijärvi. Viitattu 20.8.2007. <http://www.vejari.net/>

Vuorinen, S. 2007. Vs: Kysymyksiä lapsipoliittisen työryhmän jäsenille. Sähköpostiviesti 15.1.2007. Vastaanottaja E. Piilonen.

Väestöennuste ikäryhmittäin. 2005. Tilastokeskus. Viitattu 9.8.2005. <http://tilastokeskus.fi/tup/vaestotilastopalvelu/index.html>
Välittävät sukupolvet esite

Yleistä. 2006. Saarijärvi –hyvän elämän ympäristö. Viitattu 3.1.2007. <http://www.saarijarvi.fi/?id=195>

Äänismaa, M. 2007a. Sivistystoimen tiivistelmä.

Äänismaa, M.2007b.Mll. Sähköpostiviesti 25.4.2007. Vastaanottaja E. Piilonen.

LIITTEET

Liite 1. Taulukoidut toimenpide-ehdotukset

YMPÄRISTÖTOIMI

Kevyenliikenteen väylät	Kevyenliikenteen väylät Kolkanlahteen, Heikkilänmutkaan ja Asemakannakselle
Katuvalaistus	Katuvalaistus Käykenkankaalle (Karhilarantaan tulossa)
Pysäköintialueet	Terveyskeskuksen pysäköintialueen parantaminen
Asunnot	Vuokraomakotitalot harkittavaksi
Leikkikentät	Leikkikenttien kunnon ja varustetason selvittäminen
	Uusia leikkipaikkoja keskustaan
Puuhametsäpalstat	Myynti/vuokra
Uimarannat	Pukukoppien kunnon ja siisteyden selvittäminen
	Uimaranta (Herajärven ranta)
Kaavoitus (Tulisi huomioida virkistys- ja liikuntapaikat)	Virkistys- ja liikuntapaikkojen huomiointi
Kusiaismäen toiminta	(Kesäaktiviteetteja lisää (–Luontopolku, kioski, Minigolf rata)), (Talvitoiminnan lisäkehittäminen)
Koirapuisto	Mannilaan päätetty rakentaa

Kuntalaiskysely

Parannettavaa/puutteita	Mihin olet tyytyväinen
Rakennettu ympäristö turhan kirjava	Ympäristö lasten kannalta sopivan maaseutua
Punaiseksi langaksi maalaiskaupunkimaisempi tyyli	Pieni maalaiskylä –turvallisuus
Uusi marketti hirvittää	Metsät, järvet sekä retkeilymahdollisuudet
Lapsille kunnon leikkipuisto	Toimivat liikennejärjestelyt, liikenneympyrä hyvä

Kuntalaiskysely

Parannettavaa/puutteita	Mihin olet tyytyväinen
Rakennettu ympäristö turhan kirjava	Ympäristö lasten kannalta sopivan maaseutua
Punaiseksi langaksi maalaiskaupunkimaisempi tyyli	Pieni maalaishäyry –turvallisuus
Uusi marketti hirvittää	Metsät, järvet sekä retkeilymahdollisuudet
Lapsille kunnan leikkipuisto	Toimivat liikennejärjestelyt, liikenneympyrä hyvä
Ylikorotetut suojatiet eivät toimi	Rakennettu ympäristö ok
Parkkipaikkoja lisää keskustaan (Serviisi, Terveysasema)	
Huomioita, kehittämisideoita	
Pienille lapsille kunnan leikkipaikka keskustan tuntumaan	
Viheralueiden säilyttäminen tärkeää	

LASTEN- JA NUORTENHUOLTO

Varhaista vuorovaikutusta tukevien työmuotojen kehittäminen	Yhteistä seutukunnallista koulutusta terveydenhuollon ja sosiaalitoimen väelle Verkostotyön lisääminen
Koululaisten iltapäivätoiminnan turvaaminen	turvallisen päivittäisen aamu- ja iltapäivähoidon turvaaminen 1. ja 2. –luokkalaisille ja tarvittaessa isommille, erityisesti vuorotyössä olevien vanhempien lapsille
Vapaa-ajan toiminnan järjestäminen lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi	kunnan, seurakuntien ja 3. sektorin yhteistyönä monipuolista toimintaa eri-ikäisille ja erilaisista asioista kiinnostuneille lapsille lastensuojelun asiakaslasten ohjaaminen harrastustoimintaan
Vanhemmuuden tukeminen / ennaltaehkäisevien lapsiperhepalveluiden rakentaminen moniammatillisessa yhteistyössä	Perheiden palveluiden laajentaminen perheiden palvelukeskus-toiminnaksi; rakennetaan perheiden palveluiden valikko, johon kuuluvat lastensuojelun perhetyön rinnalla ennaltaehkäisevä perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, perhekuntoutusmahdollisuus, sekä osa-aikaisen hoidon, vanhempien tukemisen ja vertaistoiminnan pitkäjänteinen järjestäminen

	lasten kanssa työskentelevien tahojen moniammatillisen koulutuksen järjestäminen
	Resurssien mahdollisimman tehokas käyttö työnjakoa tarkistamalla, eri toimijoiden toimenkuvia selkeyttämällä ja voimavaroja yhdistämällä
	Tiivis yhteistyö neuvolan, koulun ja päivähoiton kanssa
	Lapsia koskevien palveluiden pitkäjänteinen kehittäminen ja Lapsipoliittisen ohjelman seuranta ja päivittäminen
Uuden lastensuojelulain mukaisten tehtävien ja vaatimusten toteuttaminen	Alkuarviointimenetelmän ja kartoitusvaihteyöskentelyn käyttöönotto
	Lapsen osallisuuden varmistaminen ottamalla lapsi mukaan työskentelyyn heti työskentelyn alkuvaiheessa
	Mahdollisimman nopea puuttuminen perheen tilanteeseen lapsen edun niin vaatiessa
	Lastensuojelun suunnitelman laatiminen moniammatillisena yhteistyönä vuoden 2008 aikana ja sen päivittäminen neljän vuoden välein
Uuden lastensuojelulain mukaisten tehtävien ja vaatimusten toteuttaminen	Erilaisten lastensuojelun työskentelymenetelmien opiskelu ja joustava käyttö
	Lastensuojelun tukiryhmän kokoonpanon tarkistaminen mahdollisimman tarkoituksenmukaiseksi ja tukiryhmän tehtävän kirkastaminen uuden lastensuojelulain mukaiseksi
Sosiaalipäivystyksen turvaaminen	Sosiaalipäivystyskäytäntöjen vakinaistaminen, kehittäminen ja ylläpitäminen
Asiakkaan osallisuuden turvaaminen ja monipuolinen palveluvalikko	Yhteistyö asiakasperheiden lähiverkostojen kanssa
	Säännölliset yhteiset neuvottelut lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä
Resurssien turvaaminen uuden lastensuojelulain vaatimusten mukaisesti ja palvelurakennemuutosten myötä	Lastensuojelun resursoinnin huomioiminen uuden lastensuojelulain vaatimusten mukaiseksi kuntien välistä yhteistoiminta-alueita muodostettaessa (perhepalvelu – ryhmän esitysten ja valtakunnallisten suositusten mukaisesti), työnjaon tarkistaminen uuden lain vaatimusten mukaiseksi
Varhainen puuttuminen alle kouluikäisten lasten ongelmiin	erityinen huomio päihdeäitien tukemiseen sekä sosiaali- että terveystieteiden palveluissa
	erityinen huomio alle kouluikäisten lasten ongelmiin, niiden tutkimiseen ja riittäviin kuntoutumismahdollisuuksiin moniammatillisessa yhteistyössä
Oppimisvaikeuksien ja lasten psyykkisten ongelmien varhainen tunnistaminen ja riittävien tukitoimien järjestäminen	lasten oppimisvaikeuksien ja lasten psyykkisten ongelmien varhainen tutkiminen ja diagnostiikka koulun sekä sosiaalipuolen (perheneuvola) ja terveydenhuollon yhteistyönä
	lasten oppimista ja psyykkistä hyvinvointia tukevien kouluratkaisujen turvaaminen:

	riittävän pienet opetusryhmät perusopetuksessa, tukiopetuksen ja erityisopetuksen riittävä määrä, koulunkäyntiavustajien työn jatkuvuuden turvaaminen, henkilökohtaista avustajaa tarvitseville ”peruskoulun käyminen lapsen kanssa”
	lasten oppimista ja psyykkistä hyvinvointia tukevien sosiaalipalvelujen turvaaminen: riittävät perheneuvolapalvelut, lasten koulunkäynnin ja psyykkisen hyvinvoinnin tukeminen tarvittaessa lastensuojelun avoimuuden keinoin (perhetyö, tukiperheet jne.)
	riittävät konsultaatiomahdollisuudet perustason työntekijöille erityistasolta

Kuntalaiskysely

Parannettavaa/puutteita:	Huomioita, kehittämisideoita ja muuta
Perheille enemmän tukea arkeen, kodinhoitoapua, ennaltaehkäisevään tukeen lisäresursseja	Kodinhoitoapua perheille
Sosiaalitoimen internetsivut liian suppeat	Enemmän henkilökuntaa (perhetyöhön, kotipalveluun ja sosiaalitoimeen)
Lapsiperheiden palvelut taattava sivukylille	Perheiden merkitystä tulisi nostaa enemmän esille
Lapsiin ja nuoriin panostettava	Saarijärvi edelläkävijäksi perheiden etujen ajajana
Mihin olet tyytyväinen:	Enemmän rahaa ennaltaehkäisevään toimintaan
Perhetukikeskus hoitaa hommansa hyvin	Kirjoituksia paikallislehteen lapsiperheiden asioista
	Sukupolvien kuilua kurottava kiinni: lapset ja ikäihmiset kohtaamaan toisensa
	Lapsissa on tulevaisuus

SOSIAALITYÖ

Perhe –näkökulman ja vanhemmuuden tukemisen huomioiminen aikuisten palveluissa; päihdekuntoutus, vammaispalvelut, toimeentuloturva	Turvataan mahdollisuus ohjata perheitä päihdehuollon perhekuntoutukseen
Puuttuminen perheen tilanteeseen mahdollisimman nopeasti lapsen edun niin vaatiessa	Tuetaan erityisesti päihdeäitien ohjautumista hoitoon ja kuntoutukseen
Ennaltaehkäisevä työ	Turvataan työntekijöille mahdollisuus tarvittaessa käyttää enemmän aikaa asiakastyöhön; asiakasneuvotteluihin ja kotikäynteihin -> mahdollisuus selvittää perheen kokonaistilanne ja vanhempien jaksaminen tarkemmin

	Läheisneuvonpitomenetelmän käyttö päihdehuollossa ja vammaispalveluissa
Työntekijät	Työntekijöille koulutusta lasten ja perheiden näkökulmaan sekä uuteen lastensuojelulakiin Henkilökuntaa lisää kaikille sosiaalityön alueille
Verkostoituminen	Moniammatillinen ja verkostoitunut työskentelymalli perheiden asioissa; riittävän tiivis yhteistyö muiden perheen kanssa työskentelevien tahojen kanssa.
Avohuollon palvelut	Avohuollon palveluja kehitettävä

*Kuntalaiskysely**Kysely erityislasten vanhemmille*

perheille enemmän tukea arkeen	omaishoitajat eivät koe, että heitä arvostetaan, tukea ei myönnetä, se lakkautetaan, vapaiden järjestelyt takkuilevat
perheille kodinhoidonapua	sairaiden, ei-vammaisten, lasten kartoittamisessa käytetään kehitysvammaisten lomakkeita
ennaltaehkäisevään tukeen lisäresursseja	tulkkitoiminta ei toimi
lasten ja nuorten oireiluun kiinnitettävä heti huomiota	palvelu- ja kuntoutusohjausta
luki- ja adhd-testit tehtävä heti	henkilökohtaisia avustajia tarvitaan
varhainen puuttuminen	sopeutumisvalmennusta
erityisasiantuntijoita pitämään huolta perheistä ja lapsista	kuntoutusohjauksessa ei kerrota harkinnanvaraisista palveluista, itse tiedettävä ja vaadittava

TERVEYDENHUOLTO

Resurssien turvaaminen ennaltaehkäisevässä työssä vähintään tämän hetkiselä tasolla	resursseja ei vähennetä lasten määrän vähentyessä vaan ne suunnataan kulloinkin resursseja vaativaan ennaltaehkäisevään työhön, esimerkiksi tällä hetkellä kouluterveydenhuoltoon tarkoittaa sekä lääkäri-, terveydenhoitaja- että erityistyöntekijäresursseja toimintaterapeutin viran saaminen kuntayhtymään
Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen ja ns. perhepalveluverkoston luominen	Mahdollisesti yhteisiä vastaanottotiloja sosiaali- ja terveystieteiden lapsiperhepalveluja tarjoaville
Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön merkityksen korostaminen, varhainen	Ilmoitusvelvollisuus, lastensuojelu- ja huoli-ilmoitusten tekeminen, nopea tapauskohtainen verkostoituminen.

puuttuminen	
Lapsi- ja perhemyönteisyys	Terveydenhuoltohenkilöstön ammattitaidon käyttäminen kunnan peruspalvelujen suunnittelussa/päätöksenteossa lapsi- ja perhemyönteisyyden lisäämiseksi.

*kuntalaiskysely**kysely erityislasten vanhemmille*

Parannettavaa/Puutteita	Kehitettävää
Lääkärijonot liian pitkät, ajelu Karstulaan lapsen kanssa huono asia	kunnallinen toimintaterapeutti
Neuvoloiden yhteystiedot puuttuvat nettisivuilta	toinen kunnallinen puheterapeutti
Päivystyksessä ja lääkärit eivät kuuntele tarpeeksi vanhempia, vanhemmuutta ei tueta	lasten psykologi ylityöllistetty
Vanhempia täytyisi kunnioittaa ja kuunnella, lääkäreiden käytös tönkyä ja jopa asiointia varsinkin lapsiasiakkaiden kanssa	terapiat aloitettava ajoissa, taloudellisesti kannattavampaa ja lapselle parempi
Terveydenhuolto jämähtänyt byrokraattisiin kuvioihinsa	kunnasta puuttuvat asiantuntijat eri erityisryhmien osalta
kouluterveydenhuoltoon lisää resursseja	
vastaanottovirkailijalta toivoisi enemmän palvelualttiutta	
Kehittämissideoita:	Mihin olet tyytyväinen:
Enemmän henkilökuntaa neuvolaa, kouluterveydenhuoltoon	Neuvolapalvelut joustavat, siellä palvelu asiallista, kohdellaan tasavertaisesti, asiantuntevaa
Lastenlääkäri	Terveydenhuolto ja neuvolapalvelut, terveyskeskuksen toiminta, myös päivystys toimivat
Lääkäreille asiakaspalvelukoulutusta	Viranomaisten toiminta, resurssit vain liian niukat
Neuvola voisi jalkautua kyläkunnille ja hoitaa ko. alueen lapset siellä yhtä aikaa (vrt. vanhusten palvelut)	Neuvolan väki erit. äitiyspuolella ihanaa (sieltä lääkäreille oppia asiakastyöskentelyn asenteista ja kuuntelemisen taidosta)
Organisaation uudistamisesta, keventämisestä, kehittämistä, yhteistyötä, muutosvalmiutta	Omalääkäri hieno asia

PÄIVÄHOITO

riittävät resurssit perustason työhön	Ryhmäkokojen pienentäminen ja riittävä henkilökunnan määrä jokapäiväisen hyvän hoidon ja lasten ongelmiin tarttumisen turvaamiseksi
Eriyislasten päivähoito	Eriyislastentarhanopettajien asiantuntemuksen käyttäminen lapsiryhmissä sekä tukena kaikille päivähoiton työntekijöille
	koulutettujen henkilökohtaisten avustajien työn pitkäjänteisyys erityistä tukea tarvitsevien lasten kohdalla
peruspäivähoidon riittävyys, toimivuus, turvallisuus ja vaikuttavuus sekä ennakoivuus	osapäiväisen ja osa-aikaisen päivähoiton koordinointi ja keskittäminen
avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen ja koordinointi	otetaan varhaiskasvatussuunnitelma aktiiviseen käyttöön lapsitasolle saakka ja päivitetään suunnitelmat säännöllisesti
koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan roolin korostaminen ennalta ehkäisevänä työnä, myös vanhemmille ikäryhmille	Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan laajentaminen yhteistyössä mm. kolmannen sektorin kanssa siten, että hoitoa/toimintaa voitaisiin turvata kaikille sitä tarvitseville, tarvittaessa myös vanhemmille koululaisille
laajan hoito- ja kasvatuskumppanuus- sekä tukiverkoston luominen yhdessä muiden lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen kanssa	Potkuri-toiminnan kehittäminen ja yhteensovittaminen muiden lapsiperheitä palvelevien toimintamuotojen (mm. perhetyö, kotipalvelu, muu päivähoito) kanssa siten, että rakentuu ennalta ehkäisevää työtä, varhaista puuttumista, avointa varhaiskasvatusta ja lastensuojelua palveleva perheiden palvelukeskus

*Kuntalaiskysely**Kysely erityislasten vanhemmille*

Parannettavaa/Puutteita:	Parannettavaa/Puutteita:
Päivähoidossa sekavat systeemit (esimerkiksi liian suuret päiväkotiryhmät, liian vähän henkilöstöä, jonotusajat päivähoitoon, asioiden hoito monimutkaista ja hidasta)	Eriyislasten hoitoon liian pienet resurssit
Huomioita, kehittämisiä	Liian pitkät hoitomatkat
Uusia systeemejä päivähoitoon	Eriyisryhmään pääseminen työlästä
Päivähoitoasiat kuntoon	Päiväkodin puolelta ohjaus heikkoa
Enemmän henkilökuntaa	Suuret lapsiryhmät ja henkilökunnan riittämätön määrä
Perhepäivähoitajille kilpailukykyistä palkkaa tai ryhmiä	Henkilökohtaisille avustajille tarve

Lapsille hoitoa äkillisiä tilanteita varten	Vanhempien toimenpide-ehdotukset:
Kaikki päiväkodit säilytettävä	Kiertävä erityislastentarhanopettaja
Kristillistä kasvatusta ei saa vähentää päiväkodeista	lisää resursseja päivähoitoon
Päiväkodeissa pitkään olleet hoitajat koulutukseen	lisää hoitopaikkoja ”uusiin” tiloihin
Kunnallinen kotihoidontuki	pienemmät lapsiryhmät
Mihin olet tyytyväinen:	
Esikoulu ok, kyläkoulujen yhteydessä eskari hyvä, Paavolan eskari hyvin järjestetty	

SEURAKUNNAT

Evankelis-luterilainen	
lastenhoitajien työmäärä lisääntynyt paljon, vaikuttaa työssä jaksamiseen ja motivaatioon	
varhaisnuorisotyön puolella työntekijöistä vajausta	Lapsi- ja nuorisotyöhön lisää henkilökuntaa
kasvatustyön kehittäminen vaikeaa työntekijöiden vähyyden vuoksi	
lapsityöstä karsittava toimintamuotoja	
kasvava tarve kasvua tukeville aikuisten vetämillä erityisryhmille	

Vapaaseurakunta	
	yhteiskunnan ja seurakuntien ymmärrettävä kasvatustavastuu ja autettava toisiaan yhteiskunnalta tulisi saada avustuksia avainhenkilöiden palkkaamiseen
Lapsi- ja nuorisotyön kehittäminen	lapsille tulisi tarjota hyviä harrastuksia kehitettävä kerhoja, koulu- ja päiväkotityötä, leikkitoimintaa, puuhakirkkoa, diakonityötä lasten ja perheen alueella, mummo- ja lapsiparkkia, varhaisnuorisotyötä, koululaisten iltapäiväparkkia

KULTTUURI JA VAPAA-AIKA

Vapaa-aikatoimen tavoitteet	Liikuntapaikkojen kunnosta ja laadusta huolehtiminen
	Tarjonnan pitäminen monipuolisena
	Työntekijän ostopalvelun kuluihin mukaan muutkin lasten syrjäytymisestä vastaavat tahot.
Lasten olisi hyvä oppia tuntemaan taiteen eri muotoja	Lapsille ja nuorille taidepedagogiikan opetusta
	Eri taiteen muotojen esitysten määrän lisääminen
<i>Kuntalaiskysely</i>	<i>Kysely erityislusten vanhemmille</i>
Parannettavaa/Puutteita	Kehitettävää, ehdotuksia
Sivukylille enemmän lasten liikuntajuttuja (liikuntakilpailuja, kesällä jalkapalloa yms. monipuolisesti kerran viikossa, kunnan liikuntaa)	jalkapallojoukkueen harjoitusajat liian myöhäisiä kouluikäiselle
Kuntosali voisi olla auki myös sunnuntaisin	vertaistukitoimintaa lapsille ja erityisesti vanhemmille
Kulttuuria myös sivukylille (kylätuville)	erityislapsille harrastusmahdollisuuksia: kuvataiteita, musiikkia, liikuntaa, kädentaitoja
Kunnon elokuvateatteri	uimahalliin miesavustaja
Lisää esityksiä, esim. Huvitutti	kunta osallistuisi kustannuksiin hankittaessa harrastevälineitä vammaiselle lapselle
Konsertteja lisää	Vertaistukiryhmä vanhemmille, jonka ajaksi on järjestetty hoito sekä lapsille että heidän sisaruksilleen.
Liikunnan ohjaamiseen panostusta lisää	Liikuntaryhmän vetäjäksi nuoria, vanhemmat voisivat toimia avustajina
Varhaisnuorisolta puuttuu turvallinen ja valvottu kokoontumispaikka	Liikuntaleiri talvella, leiriviikonloppu kesällä
Mihin olet tyytyväinen (kuntalaiskysely):	
Hyvät harrastusmahdollisuudet	Kirjastoauto kyläkunnilla hyvä
Kansalaisopisto on loistavasti jaksanut vastata erilaisiin toiveisiin ja toteuttanut monia harrastamisen mahdollisuuksia lapsille ja perheille	Kansalaisopiston kautta hyvät mahdollisuudet musiikin ja taiteen harrastamiseen
Liikuntamahdollisuudet hyvät ja monitoimihallin myötä paranevat	Kulttuuri- ja vapaa-aikapalveluja riittävästi
Kirjasto hyvä	Järjestöt toimivat aktiivisesti ja antavat monenlaisia mahdollisuuksia osallistua ja harrastaa

SIVISTYSTOIMI**YLEISOPETUS**

Luokissa liian suuria oppilasmääriä	Luokkakoon ylärajaksi 24 oppilasta.
Budjetit liian tiukkoja	Säästöt kohtuulliselle tasolle, jotta laadukasta opetusta voidaan järjestää.
	Myös isoille kouluille taattava "säästöturva" useiksi vuosiksi.
	Ajanmukaisen oppimateriaalin hankinnan mahdollistaminen.
	Jakotuntien määrää lisättävä.
	Lapsimäärän vähentyessä rahan tulo ei saisi vähentyä
Lasten oppimisvaikeudet ja sosiaaliset ongelmat lisääntyneet	Puhuttaisiin vaikeuksista kaunistelematta ja tarjottaisiin perheille asiantuntija-apua (kuraattori, perheneuvola, terveydenhoitaja, perhetyö).
	Huoli-ilmoitusten rohkea täyttäminen ja oppilashuoltoryhmän tehokas käyttö
	Varhainen puuttuminen käytännöksi
Kyläkoulut jatkuvan lakkautusuhan alla	Kaikki kolmeopettajaiset koulut säilytetään
	Tehdään selkeä suunnitelma kyläkoulujen tulevaisuudesta ja sitoudutaan siihen.
	Nähdään kyläkoulujen merkitys koko kylälle
Kyläkoulujen lakkauttamisen takia osalla lapsista on kohtuuttoman pitkät koulumatkat ja useita odotustunteja viikossa	Koulumatkat kohtuullisiksi kaikille. Säilytetään laaja kouluverkko ja mietitään lasten sijoituskoulut yksilöllisesti.
	Jos koulun oppilasmäärä vähenee kolmiopettajaisesta kaksiopettajaiseksi (alle 39 opp.), voitaisiin harkita alaluokkien kyläkouluja, joissa olisi luokat 1-4 sekä kaksi opettajaa, näin pienten oppilaiden koulutien alku omassa lähikoulussa turvattaisiin.
	Iltapäivähoidon järjestäminen myös kyläkouluille
Koulunkäyntiavustajien tilanne	Riittävä määrä koulutettuja koulunkäyntiavustajia
	Avustaja isoihin yhdysluokkiin.
	Selvitetään koulunkäyntiavustajien tarve ja toimenkuva ajoissa
Erityisopetuksen tarve on kasvanut	Pienemmät yleisopetuksen ryhmät
Kyläkoulun mahdollisuus tarjota tukitoimia oppilaille on aika vähäinen, lähinnä tukiopeus ja erityisopettajan palvelut kerran viikossa.	Mahdollisuus pienryhmäopetukseen pysyväksi vaihtoehdoksi myös kyläkoululaisille.
	Koulukuraattorin ja koulupsykologin resurssia lisättävä.
	Riittävä määrä erityisopettajia
	Resurssien järjeistäminen, toiminnan pitkäjänteisyys ja säännöllinen seuranta
Kodin ja koulun yhteistyö	Jatketaan koulun ja kodin yhteistyömuotojen kehittämistä
Ammatillinen yhteistyö	Tehdään yhteistyötä eri hallintokuntien, seurakuntien sekä kolmannen sektorin kanssa
	Yhteistyömuotojen kehittelyä mm. sosiaalitoimen, vapaa-aikatoimen ja MLL:n kanssa

Taataan turvallinen, terveellinen ja viihtyisä oppimis- ja työympäristö	Sisäilman säännöllinen laadun seuranta Koulujen kaluston ja pihojen leikkivälineiden uusiminen turvallisuusnäkökohdat huomioiden.
Nivelkohdat eskarista kouluun ja alakoulusta yläkouluun	Tehdään yhteistyötä esi- ja alkuopettajien kesken sekä ala- ja yläkoulun opettajien välillä.
koulu ei pysty tarjoamaan kerhoja lasten kasvatustyön tueksi	Tarvitaan vapaaehtoisia
toiminta pitää suunnata tavoitteiden mukaiseksi	tavoitekortin asiat paperilta oikeasti käytäntöön

ERITYISOPETUS

Luki-oppilaat	Oppilaalle tulisi tarjota kaikkia nykytekniikan tarjoamia keinoja, kuten äänikirjat, kirjoittaminen tietokoneella, suulliset kokeet sekä omat kirjat merkintöjä varten.
Tarkkaavaisuushäiriöistä kärsivät oppilaat	Tehtävien sopiva vaatimustaso ja jaksottaminen. Riittävä henkilökohtaisen tuen saaminen esim. avustajan avulla
Siirtyminen yläkouluun	Siirtymävaiheessa tärkeää on tiedon siirtäminen uuteen kouluun Yläkoulun tukitoimia tulisi lisätä (pienryhmät, erityisopetus) Avustajien käyttäminen Luokanvalvojan roolia tulisi vahvistaa Ongelmiin tartuttava ajoissa
Tukitoimien pysyvyys	Suunnitelmat tehdään pitempää aikaväliä ajatellen
Opettajien tukeminen	Opettajille, myös aineopettajille, turvattu riittävästi täydennyskoulutusta oppilaiden erityisvaikeuksista, sekä mahdollisuus konsultaatioon ja työnohjaukseen
Riittävä määrä päteviä opettajia ja koulunkäyntiavustajia.	Koulukäyntiavustajien palkkaukseen varattavan määrärahan lisääminen, avustajien vakinaistaminen jolloin koulunkäyntiavustajien vaihtuvuus olisi vähäisempi. Opetushenkilöstön ja koulunkäyntiavustajien täydennyskoulutus.
	Integraatio oppilaan yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti.
Jatko-opiskelun mahdollistaminen erityisesti vaikeavammaisille.	Kuhankosken erityisammattikoulun valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen jatko-opiskeluryhmän vaikeavammaisille saaminen Saarijärvelle. Yksilöllisen jatko-opiskelun kehittäminen mm. Suomenselän Sateenkaarisäätiön kanssa Oppisopimuskoulutuksen mahdollistaminen myös vammaisille
	Yhteistyön tiivistäminen sivistystoimen ja sosiaalitoimen kanssa erityisesti yksilöllistettyjen oppilaiden ja muiden vammaisryhmien jatko-opiskelun suunnittelussa.

*kuntalaiskysely**kysely erityislasten vanhemmille*

Parannettavaa/Puutteita koulussa pitäisi kiinnittää huomiota lasten ja nuorten oireiluun ja tehdä heti luki ja adhd-testit	Kehitettävää luokkakoot liian suuria luokista puuttuu avustajia, vaikka lääkärin mukaan joku tarvitsisi lisää avustajia ja erityisopettajia
Koulukyytien säästöissä ei ole ajateltu lapsia jotka asuvat viheralueilla ja joiden koulumatka on melkein 5 km.	avustaja joka luokkaan
Perheitä pidetään jatkuvassa jännityksessä, lakkautetaanko kyläkouluja vai ei	
Varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisy tärkeää	Kehittämisideoita:
Koulupuolella säästetään törkeästi; kyläkoulujen lakkauttamisessa ei ole suunnitelmallisuutta	Toivotaan, ettei koulukyytien raja olisi niin tiukka, vaan perhekohtaisesti arvioitava
Koulutoimen säästöt kertautuvat kustannuksina, kun nuori syrjäytyy	Ryhmäkokoja ei saa suurentaa
Herajärven koulun sisäilmaongelmat huolestuttava. Kallis remontti, lopputulos fiasko	Home/pölyongelma hoidettava pois
Mihin olet tyytyväinen?	Kristillistä kasvatusta ei saa vähentää koulusta
Koulu ok	Antaa kyläkoulujen olla rauhassa
Toimivat kyläkoulut	

**KUNTALAISKYSELYN MUUT
KOMMENTIT**

Mihin olet tyytyväinen?	Toisen asteen opintojen keskeyttäjät saatava työpajatoiminnan tms. piiriin
Järjestöt toimivat aktiivisesti ja antavat monenlaisia mahdollisuuksia osallistua ja harrastaa	Saarijärvi edelläkävijäksi perheiden etujen ajajana! ”Lapset ovat tämän kaupungin tulevaisuus” –strategia tavoitekorttiin
Potkuri –perhekahvila! Loistava esimerkki ennaltaehkäisevästä toiminnasta, ehdottoman tärkeä vanhemmuuden tukemisen ja vertaistuen saamisen kannalta	Perheiden merkitystä ja arvostusta tulisi nostaa enemmän esille kunnassamme
Harrastajateatteritoiminta hyvä juttu	Lapsiperheille ryhmätoimintaa Potkurin malliin
Kirmot hieno tapahtuma	Sukupolvien kuilua kurottava kiinni; lapset ja ikäihmiset kohtaamaan toisensa
Konsertit hyvä juttu	Enemmän rahaa budjettiin ennalta ehkäisevään toimintaan, tuettava sellaista toimintaa mikä auttaa perheitä jaksamaan arjessa
FC-Saarijärvi, Saarijärven NMKY, Pullistus oivallisia nuorten liikuttajia	Kirjoituksia paikallislehteen lapsiperheiden asioista, arjesta ja perheen positiivisesta voimasta
	Enemmän paikkoja, missä voi käydä koko perheen kanssa syömässä ja viettämässä aikaa, koko perheelle mahdollisuuksia ravintolaruokailuun, ABC-asema
	Kunnollisia ravintoloita, örveltäjien seura ei houkuttele
	Palveluiden tarjonta kapea-alaista, tavoitettavuus onnetonta, jos käy muualla töissä
	Lisää pitkiä aukioloaikoja!
	Erikoisliikkeitä lisää
	Joissakin liikkeissä suhtaudutaan lapsi/nuorisoasiakkaisiin penseästi
	Kauppoihin leikkipisteitä

Liite 2. Kyselylomake erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille

Vastatkaa rastimalla tai ympyröimällä sopivin vaihtoehto. Joissain kohdissa on mahdollisuus myös kirjoittaa oma mielipide.

Taustatietoja

Lapsen/nuoren sukupuoli:	Tyttö ☐	Poika ☐			
Lapsen/nuoren ikä (ympyröi):	0-2 v.	3-5 v.	6-8 v.	9-12 v.	13-16 v.
Vastaaja:					
äiti	☐				
isä	☐				
lapsi/nuori	☐				
äiti ja isä	☐				
vanhempi/vanhemmat yhdessä lapsen/nuoren kanssa	☐				
joku muu, kuka? _____					

Kyselyssä tulevat esiin seuraavat palvelut, joista tässä selitys:

Vammaispalvelulaki määrittelee ne palvelut, joita kunnan sosiaalitoimi järjestää henkilölle. Palvelut on jaettu **subjektiivisiin ja harkinnanvaraisiin palveluihin**.

Subjektiiiset palvelut ovat palveluja, jotka kunnan on järjestettävä niitä vammansa/sairautensa johdosta tarvitseville. Kunnan on varattava riittävät määrärahat näiden palveluiden järjestämiseen.

Harkinnanvaraiset palvelut ovat palveluja, joita myönnetään henkilöiden tarpeiden ja kunnan määrärahojen puitteissa

1. Mitä vammaispalvelulain mukaisia subjektiivisia palveluja

Arvioikaa tyytyväisyyttänne (1-4) palveluun, jota saatte!

	saatte	saatte, tarvitsette lisää	ette saa, tarvitsette	ette saa,ette tarvitse	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
asunnon muutostyöt	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
palveluasuminen palvelutalossa	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
kuljetuspalvelut	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
tulkki- ja kommunikaatiopalvelut	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4

Arvioikaa tyytyväisyyttänne (1-4) palveluun,

2. Mitä vammaispalvelulain mukaisia harkinnanvaraisia palveluja

jota saatte!

	saatte	saatte, tarvitsette lisää	ette saa, tarvitsette	ette saa,ette tarvitse	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
henkilökohtainen avustaja	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
kuntoutusohjaus	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
sopeutumisvalmennus	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
välineet, koneet, laitteet	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
ylimääräiset vaatekustannukset	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
erityisravinnon kustannukset	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4

Arvioikaa tyytyväisyyttänne (1-4) palveluun,

jota saatte!

3. Mitä muita sosiaali- ja terveystyöpalveluja

	saatte	saatte, tarvitsette lisää	ette saa, tarvitsette	ette saa,ette tarvitse	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
ELVA (erityislapsenvahti)	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
omaishoito	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
kotisairaanhoido	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
päivähoito päiväkodissa	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
päivähoito päiväkodin erityisryhmässä	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
päivähoito perhepäivähoidossa	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
kotihoitaja (päivähoito järjestetty kotiin)	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4

**Arvioikaa tyytyväisyyttänne (1-4) palveluun,
jota saatte!**

4. Mitä seuraavia **kunnan** kuntoutuspalveluja

	saatte	saatte, tarvitsette lisää	ette saa, tarvitsette	ette saa,ette tarvitse	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
fysioterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4

puheterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
toimintaterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
muu terapia, mikä?	☐	☐	☐	☐				
<hr/>								
laitoskuntoutuspalvelut (laitos- tai sairaalajaksoja)	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
apuvälinepalvelut	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐				
<hr/>								
					1	2	3	4

Arvioikaa tyytyväisyyttänne (1-4) palveluun, jota saatte!

5. Mitä seuraavia **Kelan** kuntoutuspalveluja

	saatte	saatte, tarvitsette lisää	ette saa, tarvitsette	ette saa, ette tarvitse	erittäin tyytymätön	melko tyytymätön	melko tyytyväinen	erittäin tyytyväinen
fysioterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
puheterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
musiikkiterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
toimintaterapia	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
muu terapia, mikä?	☐	☐	☐	☐				
<hr/>								
laitoskuntoutuspalvelut (laitos- tai sairaalajaksoja)	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
apuvälinepalvelut	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
sopeutumisvalmennus	☐	☐	☐	☐	1	2	3	4
muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐				
<hr/>								
					1	2	3	4

Jos olette tyytymättömiä joihinkin edellä mainituista palveluista, kertokaa mihin ja millä tavoin _____

Miten kehittäisitte palveluja? _____

6. Koetteko tarvitsevanne erityisryhmille suunnattuja vapaa-ajan palveluja? Kyllä Ei

Jos, niin mitä ja kuinka usein:

	1krt/vko	1-2krt/kk	harvemmin
vertaistukitoimintaa vanhemmille	☐	☐	☐
vertaistukitoimintaa lapselle/nuorelle	☐	☐	☐
liikuntatoimintaa	☐	☐	☐

musiikkitoimintaa	☐	☐	☐
kuvataiteita	☐	☐	☐
kädentaitoja	☐	☐	☐
luentoja, asiantietoa	☐	☐	☐
muuta, mitä? _____	☐	☐	☐
muuta, mitä? _____	☐	☐	☐
muuta, mitä? _____	☐	☐	☐

Vapaa-ajan mahdollisuuksiin liittyviä toiveita ja ideoita (esim. ajoitukset, järjestävä taho, maksut, jne.):

Lopuksi voit antaa risuja ja ruusuja Saarijärven kaupungin erityisryhmien palveluista:

Kiitos vastauksestasi!

Liite 3. Saatekirje erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmille

Hyvä vastaanottaja,

Saarijärven kaupunki tekee lapsipoliittista ohjelmaa, jonka tarkoituksena on kartoittaa lapsiperheitä koskevien palveluiden tilanne.

Opiskelen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja teen lapsipoliittista ohjelmaa Saarijärven kaupungille opinnäytetyönä yhdessä kahden muun opiskelijan, Emilia Piilosen ja Mari Taipaleen kanssa. Tällä kyselyllä tarkoitukseni on kartoittaa erityistä tukea tarvitsevien lasten perheiden tyytyväisyyttä Saarijärven tarjoamiin palveluihin ja mahdollisuuksiin. Vastaamalla kyselyyn autatte palveluiden kartoittamisessa ja kehittämisessä. Käsittelen vastauksenne ehdottoman luottamuksellisesti, enkä saa missään vaiheessa tietooni kyselyyn vastanneiden henkilötietoja. Kysely on postitettu Teille kaupungin sosiaalitoimen kautta.

Lapsipoliittinen ohjelma on tarkoitus julkaista Saarijärvellä marraskuussa 2007. Valmis opinnäytetyönraportti on hyväksymisen jälkeen luettavissa sähköisessä muodossa Jyväskylän ammattikorkean kirjaston tietokannassa (<http://www.kirjasto.jypoly.fi/> , hakusana: Noora Salo).

Pyydän Teitä palauttamaan vastauksenne oheisessa kuoressa 9.3.2007 mennessä. Palautuskuorien postimaksu on maksettu.

Tarvittaessa annan lisätietoja: p. 040-7746846

Avustanne kiittäen,

Noora Salo

Liite 4. Lupa-anomus esikoululaisten vanhemmille

Hyvät vanhemmat ja huoltajat

Saarijärven kaupungille ollaan tekemässä lapsipoliittista ohjelmaa. Ohjelman tarkoitus on kartoittaa lasten ja lapsiperheiden palveluja Saarijärvellä sekä kuntalaisille tehtyjen kyselyiden pohjalta tehdä suunnitelmaa tulevaisuuden palvelujen kehittämisestä lapsille ja lapsiperheille. Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teemme yhdessä kahden muun sosionomiopiskelijan Emilia Piilosen ja Noora Salon kanssa opinnäytetyönämme lapsipoliittista ohjelmaa Saarijärven kaupungille yhteistyössä kaupungin työryhmän kanssa. Työryhmän jäsenet ovat kaupungin työntekijöitä, jotka toimivat lasten ja lapsiperheiden kanssa erilaisissa työtehtävissä Saarijärvellä.

Haluan selvittää piirrosten avulla Paavolan päiväkodin esikoululaisten tyytyväisyyttä esikouluun. Piirrustusten avulla saatu tieto on osa opinnäytetyötämme ja Saarijärven kaupungin lapsipoliittista ohjelmaa. Kirjallisessa opinnäytetyössä lasten piirustukset voivat olla esimerkkeinä ja kuvituksena. Lapsilta saadut piirustukset käsitellään luottamuksellisesti. Piirustuksia käsittelevät vain lapsipoliittisen ohjelman tekoon osallistuvat henkilöt sekä Paavolan päiväkodin työntekijät. Lasten nimiä ei mainita opinnäytetyössä eikä lasten piirustuksissa. Lasten piirroksiin merkitään vain lapsen ikä ja sukupuoli. Lapsipoliittinen ohjelma valmistuu marraskuuhun 2007 mennessä ja on saatavilla marraskuun jälkeen Saarijärven kaupungilta ja Saarijärven kaupunginkirjastosta ja Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Toteutan piirtämistilanteen 5.2.2007 Paavolan päiväkodissa. Piirtämistilanteessa pyydän lapsia piirtämään kahdelle eri paperille. Toiselle paperille lasten on tarkoitus piirtää siitä, minkä he kokevat mukavaksi esikoulussa ja toiselle siitä, minkä he haluaisivat olevan toisin esikoulussa tai mitä esikoulusta heidän mielestään puuttuu. Kirjaan myös ylös, mitä lapset piirustuksistaan kertovat.

Pyydän teitä täyttämään seuraavalla sivulla olevan lupalapun ja palauttamaan sen 4.2.2007 mennessä Paavolan päiväkotiin, mikäli lapsenne ei saa osallistua kyselyyn.

Terveisin: Mari Taipale, sosionomiopiskelija (AMK)
Sähköpostiosoite: mari.taipale.sso@jamk.fi

___ Ei, en halua lapseni osallistuvan tutkimukseen

Huoltajan allekirjoitus

Liite 5. Lupa-anomus alakoululaisten vanhemmille

HYVÄT VANHEMMAT JA HUOLTAJAT

Saarijärven kaupungille ollaan tekemässä lapsipoliittista ohjelmaa. Ohjelman tarkoitus on kartoittaa lasten ja lapsiperheiden palveluja Saarijärvellä sekä kuntalaisille tehtyjen kyselyiden pohjalta tehdä suunnitelmaa tulevaisuuden palvelujen kehittämisestä lapsille ja lapsiperheille. Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Jyväskylän ammattikorkeakoulusta. Teemme yhdessä kahden muun sosionomiopiskelijan Noora Salon ja Mari Taipaleen kanssa opinnäytetyönämme lapsipoliittista ohjelmaa Saarijärven kaupungille yhteistyössä kaupungin työryhmän kanssa. Työryhmän jäsenet ovat kaupungin työntekijöitä, jotka toimivat lasten ja lapsiperheiden kanssa erilaisissa työtehtävissä Saarijärvellä.

Toteutan lapsenne luokan kanssa koulupäivän aikana ainekirjoituksen, jossa toivoisin lasten kertovan mitä hyvää kotikaupungissaan on ja mitä toivoisi tänne tulevan. Aineiden avulla saatu tieto on osa opinnäytetyötämme ja Saarijärven lapsipoliittista ohjelmaa. Ainekirjoituksen tavoitteena on saada lasten mielipiteet ja toiveet esiin lapsipoliittiseen ohjelmaan. Ainekirjoitukseen osallistuu yhteensä kaksi kolmosluokkaa ja kaksi kuutosluokkaa Herajärven ja Tarvaalan ala-asteilta. Luokat valikoituivat työhömmme luokanopettajan mielenkiinnosta. Opinnäytetyöhön otetaan mukaan 20 ainekirjoitusta, jotka valikoituvat arpomalla.

Oppilaat kirjoittavat aineen nimettöminä, mutta toivon aineisiin merkittäväksi lapsen sukupuolen ja iän. Opinnäytetyössä voimme käyttää esimerkkeinä aineista lainattuja lauseita. Lapsenne antama tieto käsitellään luottamuksellisesti. Aineita käsittelevät ainoastaan lapsipoliittisen ohjelman tekoon osallistuvat sekä lapsenne luokanopettaja. Lapsellanne itsellään on myös mahdollisuus kieltäytyä tutkimukseen osallistumisesta.

Opinnäytetyö valmistuu marraskuuhun 2007 mennessä ja on saatavilla Saarijärven kaupungilta ja Saarijärven kaupunginkirjastosta sekä Jyväskylän ammattikorkeakoulusta.

Toteutan ainekirjoittamisen lapsenne luokassa _____. Pyydän teitä täyttämään seuraavalla sivulla olevan lupalapun ja palauttamaan sen _____ mennessä lapsenne luokanopettajalle, mikäli lapsenne ei saa osallistua kyselyyn. Kiitos jo etukäteen!

Mikäli teillä on kysyttävää, voitte ottaa allekirjoittaneeseen yhteyttä.

Ystävällisin terveisin

Emilia Piilonen, sosionomiopiskelija (AMK)
Sähköpostiosoite: c9484@jamk.fi

Ei, en halua lapseni aineen osallistuvan

Huoltajan allekirjoitus

Liite 6. Saatekirje Tarvaalan alakoululle

Ohjeet ainekirjoitukseen

Aluksi lapsille olisi hyvä kertoa, että Saarijärvelle ollaan tekemässä lapsipoliittista ohjelmaa, jonka tarkoituksena on kartoittaa lapsiperheiden ja lapsille tarkoitettuja palveluita. Sekä siihen halutaan saada myös itse lasten ääni kuuluviin.

Ainekirjoitus

Ainekirjoituksen otsikko on "Minun kotikaupunkini".

Tarkoituksena ja toiveenani olisi, että mahdollisimman vähän annettaisiin esimerkkejä, jotka voivat ohjata lapsia vastaamaan ainoastaan yhteen osa-alueeseen, kuten harrastuspalveluihin. Aihe on varmasti lapsille vaikea, sillä se on myös aikuisille vaikea. Mutta pääajatuksena on, että hyvät/huonot puolet ja palvelut Saarijärvestä olisivat lasten omia mielipiteitä.

Jokaiselle lapselle tulisi jakaa kaksi paperia, yksi ainekirjoitusta varten ja toinen miellekarttaa (ei tarvitse olla iso) varten. Miellekartta paperia en tule tarvitsemaan, joten jokainen lapsi saa nämä pitää itse. Aineisiin voi merkata nimen, jos kopiointi vaiheessa nimen kohdan peittää, jolloin minä saan sen nimettömänä. Tämä voi helpottaa sinun työtäsi. Aineeseen tulisi kuitenkin merkata ikä ja sukupuoli.

Miellekartta (taululla)

Tällainen kuvio olisi tarkoitus tehdä yhdessä lasten kanssa taululle ja he kopioisivat sen omaan paperiinsa. Sen jälkeen lapset itse miettivät ja kirjaisivat hetken aikaa omia ajatuksia omaan miellekarttaan. Avuksi voi antaa, että he miettivät tämän hetken palveluita, onko esimerkiksi Jyväskylässä jotain sellaista mitä he haluaisivat Saarijärvelle ja mitä pitäisi tulla, että he palaisivat Saarijärvelle, esimerkiksi opiskelujen jälkeen. Helpottaa voi myös kysymällä missä palveluissa käynte vapaa-aikana, esimerkiksi harrastuspalveluissa.

He voisivat myös kirjoittaa hiukan perusteluja miksi tämä asia on hyvä ja miksi tämä huono, jolloin asiat tulisivat melko varmasti kokonaisilla lauseilla, eikä vain luettelona

palveluita. Itse en analysoi sinällään aineen sisältöä, vaan kerään sieltä olennaiset asiat.

Arvonta

Arvonnassa tarkoituksena on, että jokaisen halukkaan lapsen aine saa osallistua siihen, jos vanhemmilta lupa. Aineen pituus tai sen sisältö eivät vaikuta siihen voiko aine osallistua arvontaan. Suhteutin Herajärven aineiden kirjoittaneiden määrän teidän oppilaiden määrään, sain siitä seuraavan tuloksen:

*Tarvaalan ala-asteelta yhteensä 6 ainetta, joka tarkoittaa sitä, että kolmannen luokan kirjoituksista kolme ja kuudennen luokan kirjoituksista kolme osallistuu opinnäytetyöhöni ja Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman tekoon.

*Herajärven ala-asteelta yhteensä 14 ainetta, joka tarkoittaa sitä, että kolmannen luokan kirjoituksista kuusi ja kuudennen luokan kirjoituksista kuusi osallistuu opinnäytetyöhöni ja Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman tekoon.

Eli toivoisin, että arvotte kummankin luokkatason aineista kolme kappaletta, joita voisin käyttää opinnäytetyössäni sekä Saarijärven lapsipoliittisen ohjelman teossa.

Liite 7. Saarijärvellä toimivat erityisjärjestöt

Saarijärven Invalidit ry

Soili Rinneaho, puh. 014-422179

Saarijärven seudun reumayhdistys ry

Kaarina Berg, puh. 014-421186

Saarijärven seudun sydänyhdistys ry

Jarmo Salmela, puh. 014-423836

Saarijärven Seudun Kehitysvammaisten Tuki Ry

Kaija Kekkilä, puh. 040 7194333

Saarijärven Seudun Kuulonhuolto ry

Birger Kokkinen

Keski-Suomen Näkövammaiset ry

Saarijärven seudun alaosasto

Arvo Halt, puh. 433634

Sa-Ka seudun Hengitysyhdistys HELI ry

Antti Löytönen, puh. 014-471107

Saarijärven seudun Mielenterveysseura ry

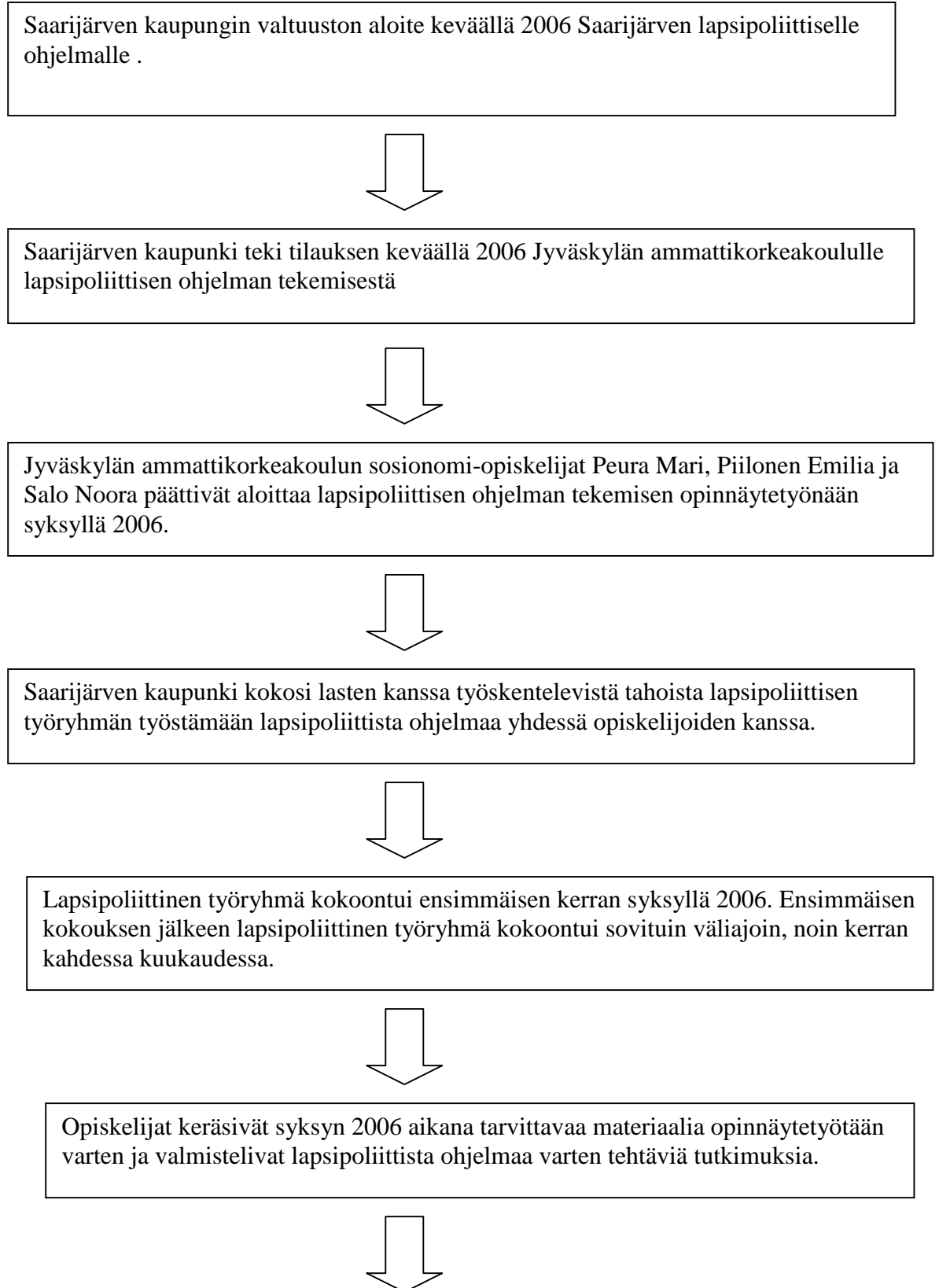
Kalevi Hiironen, puh. 0400 829889

Saarijärven Diabetesyhdistys ry

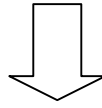
Ilkka Hirvi, puh. 014-424302

(Liikuntakalenteri 2007.)

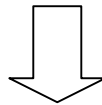
Liite 8. Lapsipoliittisen ohjelman prosessikaavio

Prosessikaavio

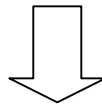
Opiskelijat toteuttivat talven 2007 aikana tutkimuksensa sekä kirjoittivat teoriataustaa opinnäytetyöhönsä.

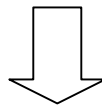
Keväällä 2007 opiskelijat kokosivat aineistonsa ja aloittivat niiden analysoinnin. Opiskelijat kokosivat kevään aikana myös työryhmän jäseniltä saadut tiedot Saarijärven lasten ja lapsiperheiden palveluiden nykytilanteesta.

Lapsipoliittinen työryhmä kokoontui eri hallintokuntien kanssa kevään 2007 aikana pohtimaan lasten ja lapsiperheiden palveluiden tulevaisuutta. Kokousten jälkeen jokainen hallintokunta kokosi oman hallintokuntansa näkemyksestä tulevaisuuden tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset lasten ja lapsiperheiden palveluista.

Kesän 2007 aikana opiskelijat kokosivat hallintokuntien tulevaisuuden tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset sekä työstivät omia tutkimuksiaan. Elokuun aikana opiskelijat kokosivat ensimmäisen version lapsipoliittisesta ohjelmasta.

Syksyn 2007 aikana lapsipoliittinen ohjelma hyväksyttiin Saarijärven sosiaali- ja terveyslautakunnassa, hallituksessa sekä valtuustossa. Opiskelijat esittivät opinnäytetyönsä Saarijärvellä lokakuun lopussa. Lapsipoliittinen ohjelma julkaistiin virallisesti marrasmessuilla